

T.C

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERSPEKTİFİ İÇİNDE SOSYAL DEVLET
YAKLAŞIMI: STK'LARIN SOSYAL İNOVASYON ROLÜ VE
YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SON MODELİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

Sakine KÖSE

İşletme Anabilim Dalı Bilgi ve İnovasyon Yönetimi MBA Programı

İSTANBUL, 2013

T.C

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERSPEKTİFİ İÇİNDE SOSYAL DEVLET
YAKLAŞIMI: STK'LARIN SOSYAL İNOVASYON ROLÜ VE
YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SON MODELİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

Sakine KÖSE

Danışman

Doç. Dr. Aykut ARIKAN

İşletme Anabilim Dalı Bilgi ve İnovasyon Yönetimi MBA Programı

İSTANBUL, 2013

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

17.01/2013

İŞLETME (Bilişim Yönetimi) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı
öğrencilerinden SAKİNE ARSLAN KÖSE, 17.01 / 2013 tarihinde yapılan
Yüksek Lisans Tez Savunması sonucunda jüri tarafından oyçokluğu / oybirliği ile

☒ Başarılı bulunmuştur.

☐ Başarısız bulunmuştur.

☐ Düzeltmeler için adaya ek süre tanınmıştır.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı

Unvanı, Adı, Soyadı: DOÇ. DR. ARKUT ARUKAN

İmzası : [Signature]

Jüri Üyesi

Unvanı, Adı, Soyadı: PROF. DR. ARKUT TOROS

İmzası : [Signature]

Jüri Üyesi

Unvanı, Adı, Soyadı: YRD. DOÇ. DR. IŞIK İLHANUR SERT SERT

İmzası : [Signature]

ÖNSÖZ

Hayatı yoksul olarak yaşamak hiçbir bireyin istediği veya isteyerek sürdürdüğü bir durum değildir. Yoksulluğa çare aranırken yoksulların donanım eksikliği değil bu donanımı kullanacakları şartların yetersizliği ya da uygunsuzluğunun düşünülerek hareket edilmesi sonuçların verimliliği için önemli bir başlangıç noktasıdır. Sosyal devlet yaklaşımında sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve yardımsever halkın alacakları rolün; sürdürülebilirlik perspektifinde, sosyal inovasyon üreten çözümü içermesi durumunda yoksulluğa çareyle birlikte kalkınmadan da söz etmek mümkün olacaktır.

Tezin bir ihtiyaca yönelik çare olmasında önemli katkıları ve desteği bulunan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Müsteşarı ve tezin Eş Danışmanı Sayın Ahmet Zahteroğulları'na ve gerekli verileri ileten bakanlık çalışanlarına,

Çalışmanın başlangıcından itibaren her an desteğiyle yardımda bulunan, yön veren, aynı zamanda proje çalışması olarak sonlanması adına teşvikte bulunan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Aykut Arıkan'a,

Tezin çeşitli aşamalarında önemli katkılarda bulunan Sayın Prof. Dr. Aykut Toros'a ve sonuçlanması adına destekleyen Sayın Yard. Doç. Dr. Işıl Selvi Sert'e,

Akademik çalışmalara verdiği değerle tezin verimliliğini artıran GYV Başkanı Sayın Mustafa Yeşil'e,

Yoksulu tanıma ve anlama imkânı sunan Kimse Yok Mu Derneği'ne,

Başarma azmimin kaynağı sevgili eşime; olgun davranışlarıyla süreci kolaylaştıran canım çocuklarıma sonsuz teşekkürlerimi yürekten sunuyorum.

Sakine Arslan Köse

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERSPEKTİFİ İÇİNDE SOSYAL DEVLET YAKLAŞIMI:
STK'LARIN SOSYAL İNOVASYON ROLÜ VE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE
SON MODELİ

KÖSE, Sakine

Yüksek Lisans, İşletme Anabilim Dalı Bilgi ve İnovasyon Yönetimi MBA Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Aykut Arıkan

Ocak, 2013, 159 sayfa

ÖZET

Yoksulluk, insanlığın büyük problemlerinden biri olarak dünya genelinde önemsenmekte ve çeşitli bakış açılarıyla çözümler üretilmektedir. Bu çalışmada yoksulluk sorununa sosyal inovasyon yöntemiyle çare önerilmiştir. İnsanlık onurunu önemseyen, girişimciliği ve kalkınmayı destekleyen bu model, devlet, toplum, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bütüncül olarak ele alıp çözümde ortak ederek işbirliğine dayalı verimli bir sistem oluşturmayı hedeflenmiştir.

Araştırmada, yoksulluk kavramına değinilirken yoksulluğun boyutuna da vurgu yapılmış, sivil toplum kuruluşları tarihsel çerçevede açıklanırken sorunları da maddelerle belirginleştirilmiştir. İnovasyon kavramında özellikle çözüm önerimizin üzerinde kurgulandığı sosyal inovasyon ve bu inovasyon türünün bir uygulama örneği olan sosyal işletme yer almaktadır. Yoksulluğa girişimcilikle çare üreten günümüz kuruluşlarının çalışmaları yurtiçi ve yurtdışından örneklerle ele alınmıştır. Yoksulluğa çözüm üretilmesinde sosyal inovasyona dayalı yeni bir model sunma aşamasında sosyal devlet yaklaşımındaki son dönem uygulama olan ASDEP çalışmasına yerverilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise yoksulluğa çarede fayda üreteceği düşünülen SON (Support on Network/Ağ Üzerinden Destek) modeli açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, STK, inovasyon, sosyal inovasyon, sosyal işletme, ASDEP

ABSTRACT

Being one of the major problems of humanity poverty has been given great importance all over the world and various perspectives have been employed in search of possible solutions. In this study, social innovation is offered as a way out from poverty. Caring about human dignity and putting entrepreneurship and developmental approach to the fore social innovation offers a model that integrates state, society, private sector and NGOs targeting the most efficient and effective ways.

Touching upon poverty, different dimensions of the concept have been underlined and explaining the civic society institutions in a historical context the problems that these institutions are facing have been mentioned. In terms of innovation, social innovation and more specifically social business management has been emphasized as an implementation of social innovation.

The efforts to overcome poverty with entrepreneurship both in Turkey and elsewhere have been examined. ASDEP as a contemporary model to overcome poverty has been mentioned within the welfare state approach. In the last part of this study Support on Network (SON) has been explained as a social innovation model to seek solutions to poverty.

Key Words: Poverty, NGO, innovation, social innovation, social business management, ASDEP

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv-viii
EKLER LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1-4

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK, SİVİL TOPLUM VE İNOVASYON

1.1. YOKSULLUK	5-6
1.1.1. Yoksullukla İlgili Kavramlar	6
1.1.1.1. Mutlak Yoksulluk	6-7
1.1.1.2. Göreceli Yoksulluk	7
1.1.1.3. Yoksulluğun Ölçülmesi ve Yoksulluk Sınırı	7-10
1.2. SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	11
1.2.1. Sivil Toplum Kavramı	11
1.2.1.1. Sivil Toplumun Ortaya Çıkışı	12-14
1.2.2. Sivil Toplum Kuruluşu Kavramı	14

1.2.2.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortaya Çıkışı	15-16
1.2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri	16-17
1.2.2.3. STK'ların Sorunlarına Çözümlerle Bakış Açısı	17-19
1.2.2.3.1. Yardımsever boyutu	19
1.2.2.3.1.1. Alturizm (Özgecilik) ve Yardımseverlik	19-21
1.2.2.3.1.2. Sorun	21
1.2.2.3.2. Lider boyutu	21-22
1.2.2.3.3. Strateji boyutu	22
1.2.2.3.4. Ölçümleme boyutu	22
1.2.2.3.5. Çalışanlar boyutu	23
1.2.2.3.6. Sürdürülebilirlik boyutu	23
1.2.2.3.7. Değer boyutu	23
1.2.2.3.8. STK Devlet İşbirliği	23-24
1.3. İNOVASYON: SORUN ÇÖZÜMÜ VE DEĞER ÜRETİMİNDEKİ YENİ YAKLAŞIMLAR	24-25
1.3.1. Schumpeter ve İnovasyon	25-26
1.3.2. İnovasyonu Destekleyen Yapısal Uygulamalar (Türkiye)	27
1.3.3. İnovasyon Çeşitleri	27
1.3.3.1. Ürün (hizmet) İnovasyonu	27
1.3.3.2. Organizasyon İnovasyonu	28
1.3.3.3. İş Modeli İnovasyonu	29
1.3.3.4. Yönetim İnovasyonu	29
1.3.3.5. Pazarlama İnovasyonu	30

1.3.3.6. Süreç İnovasyonu	30-31
1.3.3.7. Sosyal İnovasyon	31-32
1.3.3.7.1 Sosyal Girişim (Social Enterprise)	32-35
1.3.3.7.1.1 Sosyal Girişimden Sosyal İşletmeye ve Muhammed Yunus	35-38
1.3.3.7.1.2. Sosyal İşletmede Gözetilmesi Gereken İlkeler	38
1.3.3.7.1.2.1. Mutluluk Konsepti	38-40
1.3.3.7.1.3. Yöntem	40-47
1.3.3.7.1.4. Kurulabilecek Ortaklıklar	47-48
1.3.3.7.1.5. Alternatif Sosyal İşletme Yapıları	48-49
1.3.3.7.1.6. Devlet Çalışması Olarak Sosyal İşletme	50

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUĞA ÇARE OLARAK GİRİŞİMCİLİĞİ UYGULAYAN KURULUŞ ÖRNEKLERİ

2.1. KURULUŞ ÖRNEKLERİ	51
2.1.1. Türkiye Grameen Mikrofinans Programı	51-55
2.1.2. Sosyal Yardım ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Çalışmaları	55
2.1.3. KIVA	56-57
2.1.4. Nuru International	58-60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL DEVLETTE YOKSULLUĞA ÇARE UYGULAMASI

ASDEP ÖRNEĞİ

3.1. HÜKÜMET VE SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARI	61-65
3.1.1. Son Dönem Sosyal Politika Uygulama Örneği: ASDEP	65-68
3.1.1.1. ASDEP Pilot uygulama	68-70
3.1.1.1.1. ASDEP Pilot Uygulama ve Girişimcilik	70-72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA: SON MODELİ

4.1. SON MODELİ	73
4.1.1. Neden Gerekli ?	73-75
4.1.2. Amaç	75
4.1.3. Yoksul Girişimci	75-76
4.1.3.1. Yoksul Girişimcinin Özellikleri	76
4.1.4. İş Planı	76-77
4.1.4.1. İş Planı Basamakları	77-78
4.1.4.2. Temel Ortaklık	76-77
4.1.4.2.1. Devlet	78-79
4.1.4.2.2. STK	79
4.1.4.3. Ürün ve Nakit Desteği	79-80
4.1.4.4. Eğitim	80-82
4.1.4.5. Pazarlama ve İnovasyon Katkısı	82-83
4.1.4.6. Ölçümleme	83-84
4.1.5. Etkiler	84

4.1.6.	Faydalar	84-85
4.1.7.	Riskler	86
SONUÇ.....		87-90
KAYNAKÇA		91-98

EKLER**SAYFA NO**

EK 1- ASDEP Eğitim Programı I	100-108
EK 2- ASDEP Eğitim Programı II	109-115
EK 3- Aile ve Sosyal Destek Programlarının Sosyal ve İnsani Gelişme Boyutunun Entegrasyonu İçin Rehber (Karabük).....	116-118
EK 4- ASDEP uygulamasında Karabük İli'nde Farklı Hizmet Alanlarında Öncelikli Başvurulabilecek, Yardım ve Destek Alınabilecek Kurum ve Kuruluş İsim ve İletişim Bilgileri.....	119-123
EK 5- Rehberde Yeralan Bazı Kurum ve Kuruluşlara Ait Başvuru ve Kabul Koşul ve Bilgileri	124-130
EK 6- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na İletilen Sorular	131-147
EK 7- Aile ve Sosyal Destek Programı Alan Taraması Formu.....	148

ŞEKİLLER LİSTESİ**SAYFA NO**

Şekil 1: Mikrokredi/İşleyiş.....	52
Şekil 2: Kiva/Organizasyon.....	57
Şekil 3 : Kiva/Girişimci.....	57
Şekil 4: Liderlik.....	59
Şekil 5: ASDEP.....	72

KISALTMALAR

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AKUT:	Arama Kurtarma Derneği
ASDEP:	Aile Sosyal Destek Projesi
ASDD:	Aile ve Sosyal Destek Danışmanı
ASPB:	Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM:	Birleşmiş Milletler
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
FOAK:	First of a Kind (Türünün İlk Örneği)
İŞKUR:	Türkiye İş Kurumu
KSS:	Kurumsal Sosyal Sorumluluk
KPI	Key Performans Indicator (Anahtar Performans Göstergesi)
KYD:	Kimse Yok Mu Derneği
MBA	Master of Business Administration (İşletme Yönetimi Yüksek Lisansı)
NGO:	Non Governmental Organization (Hükümetdışı Kuruluşlar)
OECD:	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
SOYBİS:	Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
SYDT:	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu
TGMP:	Türkiye Grameen Mikrofinans Programı
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UN:	United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNDP:	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

GİRİŞ

Yoksulluk, dünyanın dört bir yanını yüzyıllardır farklı şiddetlerde etkileyen ve sonuçlarıyla toplumsal, ekonomik ve kültürel hayatımıza olumsuz dokunuşları bulunan ve çare üretme adına farklı bakış açılarıyla çözümler üretilen insanoğlunun ortak problemlerindendir. Yoksulluğa dair gerçekleşen çözümlerin çözüm olmak yerine yoksulu yoksul bırakmakta olduğu ve onlara insan onuruna uygun bir hayat vermekte yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu çıkmazın sonucunda ihtiyaç sahibi kişide çaresizlik oluşup toplumsal kalkınma sürecine dâhil olamazken; yardım adına yapılan çalışmalar da dibi delik bir havuza su doldurmak kadar süreci çözümsüz bırakan uygulamalar sınıfına girmektedir. Bu tespitlerde vurgulanan yoksul kitlesi; engelli, yaşlı ve bakıma muhtaç olan ihtiyaç sahipleri değil, iş gücüne sahip, eli tutan, akıllı çalışan kendisi, ailesi, ülkesi ve tüm dünya için bir insan kaynağı olan, ancak değerlendirilmediği için üzeri kapatılmış bir hazine görünümünde hayatta muhtaç konumda bulunan ihtiyaç sahibi kişilere aittir. Onlar ki, Muhammed Yunus'un benzetmesiyle "bonsai ağaçları"na benzerler. Bonsai ağaçlarının metrelerce büyüme kabiliyeti varken onu bir saksıya dikerseniz birkaç santim büyür. Yoksulların içinde bulundukları kısıtlı ve zor hayat şartları da onların üretkenliğe ulaşmalarında bir engeldir. Kendi geçimlerini sağlayarak başkasına muhtaç olmadan hayata devam etmelerinin yanı sıra üretkenlikleriyle toplumsal faydaya katkıları da mümkün olabilir.

Yoksulların girişimci olmaları konusunda Bangladeşli iktisat profesörü Muhammed Yunus'un mikro kredi çalışmalarıyla bir süreç başlamış olup 2006 yılında Yunus, bu uygulamasıyla Nobel Barış Ödülü kazanmıştır. Bu uygulama göstermektedir ki, yoksullar da girişimci olabilir; kendilerine, ailelerine, topluma ve insanlığa fayda üretebilirler.

İzlenen bu süreçte daha verimli sonuçlar elde edilmesi adına eklenmesi gereken modeller olmakla birlikte sürecin başrol oyuncularından olan devlet ve STK uygulamalarının da ihtiyaca göre dönüşüme girmesi iyi sonuçlar verebilir. Devlet ve STK'ların yoksullara yaptıkları yardımlarda ağırlıklı olarak nakit, gıda, kömür, sağlık gibi temel ihtiyaçların giderilmesiyle ilgili ve Durkheimci terminolojide "mekanik solidarite" olarak ifade edilen çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Önemle hatırlatalım ki, çalışmamızda hedef kitlemiz işgücü yetkinliğine sahip yoksullardır. Bu sebeple belirtilen yardımlar engelli, yaşlı ve bakıma muhtaç kişilere uygun yapılması gereken

yardımlar olup işgücü yetkinliğine sahip yoksullara bu yardımlar tekrarlı olarak ve başka bir çözüm üretmeden uygulandığında tembellik, yoksulluk kültürü ve insan gücü kaybına sebebiyet vermekte, yoksulları toplum içinde ötekileştirmektedir. Bu sebeple devlet ve STK yardımlarında yoksulların girişimci olmalarını sağlayacak düzenlemeler uygulanmalı, bu uygulamada aynı kitleye hizmet veren iki kaynağın hizmetlerini gereksiz tekrardan arındırmaları ve birbirlerinin gücünden yararlanıp daha verimli sonuçlar elde etmeleri için işbirliğine gitmeleri gerektiği ifade edilebilir.

Verimi artıracak olan işbirliği öncesinde yoksulluğa çözüm üreten STK'ların yoksula yardım hizmeti götürme misyonuyla birlikte yardımsevere de “yardım yapabilme imkânı sunma” hizmetini götördüklerini göz önünde bulundurmaları ve bu düşünceyle yapılanmalarını gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte bağış toplamanın klasikleştiği ve STK'lara güven konusunda tereddütlerin şeffaflık olmaması durumunda yaşanması sözkonusudur. En önemlisi ise STK'ların bağış bekleme mantığından çıkıp üretkenlik sürecine katkıda bulunarak bir işletme gibi çalışarak toplumsal fayda kazanımlarını bir “sosyal işletme” mantığı içinde yürütmeleri zamanımızın ihtiyacı olarak düşünülmektedir (Yunus & Weber, 2010).

Yukarıda yoksul, devlet ve STK başlıkları altında ele alınan dönüşümlerde özel sektör de kendine ait rolü ve kazanımıyla bu ağ içinde yeralmalıdır. Böylelikle bir ağ üzerine kurulu sistemden elde edilecek sonuç tek kaynaktan elde edilen sonuca göre daha verimli çıktılar sunulabilecektir. Uygulamaların gerçekleşmesi aşamasında yararlanılacak yöntemlerin inovasyon yönetimi modellerine uygun gerçekleşmesi ise zamanımızın bize sunduğu önemli değerler kapsamındadır.

Çalışma şu temel araştırma soruları üzerine kurulmuştur:

- Yoksulluğa çözüm önerilerinde çalışabilir durumdaki işsiz yoksulların girişimciliklerinin önemi nedir?
- Yoksulluğa çarede halkı yardımsever ve gönüllü rolleriyle yanına alan STK'ların çözüm önerilerinin yoksulluk kültürü oluşturmak yerine soruna odaklanması ve işlevinin sürdürülebilirliğinde bir bölümüyle sosyal işletme olarak faaliyet göstermesinin önemi nedir?
- Yoksulluğa çarede, devlet ve STK aynı yoksula birbirinden habersiz aynı yardımı gösterme süreci çare yerine yoksulluğu tetiklemekte ve yoksulluk kültürünü oluşturmakta mıdır?

- Son dönemde ASDEP sisteminde elde edilecek verilerin en verimli şekilde kullanılması gerekmektedir; bu anlamda yoksulların girişimciliği için hangi veriler elde edilebilir?
- Yoksullukta çalışamaz durumdaki kişiler dışında olup; iş gücüne sahip yoksullardan iş kurmaya istekli olanlarının tespiti ASDEP'in yürüteceği önemli bir adım olup, bu yönüyle mikrokredi sisteminden de verimlilik yönünde pozitif yönde farklılaşmakta mıdır?
- Yoksulların girişimci olmasında uygulanan ve Nobel ödülü kazanan mikro kredi yöntemi zamanımızın rekabetçiliğinde artık yeterli midir?

Bu araştırma sorularının ışığında araştırma dört bölümden oluşmaktadır:

Yoksulluk, STK, inovasyon, sosyal inovasyon ve sosyal işletme kavramları çalışmamızın kapsamını belirleyen önemli kavramlar olup çalışmanın ihtiyaç duyduğu detaylarıyla açıklanarak birinci bölümde yer almıştır.

Çalışmamızda savunduğumuz “çalışabilir durumdaki yoksulların” girişimciliğe yönlendirilmesiyle çare üreten yurtdışından ve yurtiçinden bazı kuruluşlar ve örnek çalışmaları günümüzde yapılanı ifade etmek adına ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, sosyal politika anlayışı, sosyal yardım örnekleri ve bu örneklerdeki son dönem projesi olan ASDEP'in pilot uygulama çerçevesindeki ele alımı gerçekleşmiştir.

Dördüncü ve son bölümde elde edilen tüm veriler göz önüne alınarak ve değerlendirilerek yoksulluğa çarede uygulanan girişimcilik modelleri sosyal inovasyon rolüyle geliştirilip etkinleştirilerek, aynı zamanda bu çalışmaya veri sağlayacak ASDEP modelindeki konumu tespit edilip günümüzün gerçekleşen ihtiyaçları dâhilinde bir çözüm önerisi üretilmiştir. Çözüm önerisinin tahmini risk ve faydaları da ele alınan başlıklar arasında yer alır.

Prof. Dr. Muhammed Yunus ve Karl Weber'in “Sosyal İşletme Kurmak: İnsanlığın En Acil İhtiyaçlarını Karşılacak Yeni Bir Kapitalizm Türü” kitabı yoksulların girişimciliğe yönlendirilmesi, STK'ların sosyal işletmeye dönüşümü ve bu başlıkları başarılı örnekleriyle detaylandırması yönüyle çalışmada önemli bir yer almıştır. Yoksulluk tanımlamalarında ağırlıklı olarak Antony Giddens'in Sosyoloji kitabından yararlanılmıştır. M. Atilla Öner'in Üçüncü Sektörde Mükemmel Yönetim Modeli kitabı STK bölümünü destekleyen önemli kaynaklardandır. Yeni ürün ve yeni hizmet uygulamalarında girişimciliğin yeri ve ilişkisini anlatan Joseph Schumpeter, Açık Toplum ve Düşmanları eseriyle demokratik, paylaşımcı ve sivil toplumu

önemseyen bir düşünce tarzıyla Karl Popper’a yerverilmiştir. ASDEP sisteminin anlaşılması ve anlatılmasında 18 Ocak 2011 tarihli Bakanlığın çalıştay önemli bir veri kaynağı olup, pilot uygulama sürecindeki işleyişle ilgili Bakanlık çalışanlarının katkılarıyla programın anlaşılabilirliği sağlanmıştır. Son bölümde yeralan modelin oluşturulmasında ise inovasyon tekniklerinden yararlanılıp IBM’in Innovation Passport’ta önerdiği işbirliği iskeleti üzerine oturtulup yeni tasarımdaki değer üretimi Alexander Osterwalder’in İş Modeli Üretimi kitabıyla desteklenmiştir.

Çalışmada deskriptif ve modelleme yöntemi kullanılmıştır. Yoksulluk, STK, inovasyon tanımlanırken; konu, türleriyle ele alınmış araştırmadaki çözüm uygulamasının zeminini hazırlayan sorunlar ifade edilmiştir. Mikro kredi uygulamasıyla alandaki önemli ve başarılı bir yaklaşım olan Muhammed Yunus’un çalışması sistematize edilerek tanımlanmıştır. Yoksulluğa çarede son dönem uygulama olan ASDEP çalışması Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’yla irtibata geçilerek konuyla ilgili çalışmaya katılım sağlanmış, çalışmanın girişimcilik boyutu konusundaki araştırmanın gerekliliği Sayın Müsteşar Zahteroğulları ile görüşülerek de teyit edilmiştir. ASDEP pilot uygulamasındaki girişimcilik verilerini alabilmek üzere sorular hazırlanmış Bakanlık’a iletilmiştir. Uygulama hakkındaki bilgiler 18 Ocak 2012 tarihli Ahmet Zahteroğulları’nın çalıştay sunumuna ek olarak danışmanları tarafından doküman olarak iletilmiştir. Günümüzün ihtiyaçlarına göre düşünülen ve bir sosyal inovasyon uygulaması olan SON modeli hazırlanırken modelleme yöntemi uygulanarak “iş modeli inovasyonu” kriterlerine göre düzenlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK, SİVİL TOPLUM VE İNOVASYON

Çalışmanın hedef kitlesini oluşturan yoksulluğun tanımlanması, çare üretmede önemli bir yeri olan sivil toplum ve kuruluşlarının tarihsel süreciyle ele alınması ve sürece yenilikçi yaklaşımla destek verme adına inovasyonun ilgili kavramlarıyla açıklanmasını içerir.

1.1. YOKSULLUK

Yoksulluk, insanlık tarihinde farklı şiddetlerde olmakla birlikte sürekli olarak varolagelmiş; topluma yansıyan olumsuz sonuçları nedeniyle de önemsenerek çözüm aranan bir sorundur. Ne var ki, yoksulluğun yalnızca ekonomik bir sorun olmaması, sosyal ve ahlaki boyutları da olan karmaşık bir sorun olarak ortaya çıkması, zaman içerisinde yoksulluğu ortadan kaldırmak ya da en azından azaltmak için girişilen çabaların değişik biçimler almasına yol açmaktadır. Genel olarak bu çabaların yoksulluğu tanımlama ve anlaşılmasında görülen farklılıklara göre değişik biçimler aldığı söylenebilir. Doğal olarak, yoksulluğun nasıl tanımlanacağı, onunla nasıl mücadele edileceği sorularına verilecek yanıtlar; bu konuda hangi politikaların uygulanabileceği ya da uygulanması gerektiğini de büyük ölçüde belirlemektedir (DPT, 2007: 1).

Dünya Bankası yoksulluğu net ve dramatik ifadelerle şöyle açıklar: “Yoksulluk açlık, barınmanın olmaması, hasta olup bir doktora görünememek, okula gidememek, okuma yazmayı öğrenememek, işi olmamak, gelecekte korkuyor olmaktır. Yoksulluk, temiz olmayan su ile gelen hastalık sonucu çocuğunu kaybetmektir. Yoksulluk güçsüzlük, özgürlükten ve temsil ediliyor olmaktan yoksunluktur”¹.

Yoksulluğu açıklayan kelimeler duygu yüklü bir tanım ortaya koyarken durumun geleceğiyle ilgili varsayımlar alan çalışmalarının gerekliliğini gösterecek boyuttadır: “Dünyada önümüzdeki 5 yıl içinde kronik yoksul olarak tanımlanan yoksulların ortalaması %31,8’le %22,5 arasında tahmin edilmektedir. (Güler, 2011: 88-89). Bu oranın içine giren kişiler; komşumuz, akrabamız ya da dünyanın herhangi bir

¹www.worldbank.org/poverty/mission/up1

yerindeki kişi olma ihtimali varken kronik bir vaka olarak anlatılması çözümlerin çözümsüzlüğünü de vurgulamaktadır.

2006 yılında mikro kredi uygulamasıyla Nobel Barış Ödülü'nü kazanan M. Yunus yoksulluğın yoksul insanlar tarafından yaratılmadığını ve bu nedenle sorumlusunun da yoksulun kendisinin olmadığını belirtir. O'na göre yoksulluğın asıl kaynağı "kurduğumuz sistem, tasarladığımız kurumlar ve formüle ettiğimiz kavramlar" dır. Yoksullarla ilgili olumlu düşüncelerini şu cümleleri tamamlar (Yunus & Weber, 2010: 13,14):

"Her insan bu dünyaya sadece kendine bakabilme yeteneğiyile değıl, aynı zamanda dünyanın bütününe katkıda bulunabilme yeteneğiyile teçhiz edilmiş olarak gelir. Bazıları potansiyellerini keşfetme şansını yakalar, fakat biroğ doğarken beraberlerinde getirdikleri harikulade hediyeleri açma şansını yakalayamaz. O hediyeleri keşfetmeden ölürlür ve dünya onların katkılarından mahrum kalır".

Yoksul kişiye olan bu bakış açısı, onun da kendine yetebileceğı hatta toplumsal kalkınmaya katkıda bulunabileceğı umudunu vermekte ve bunu sağılayacak girişimlere yönlendirmektedir.

1.1.1. Yoksullukla İlgili Kavramlar

Yoksullukla ilgili kavramlar "yoksulluk" kavramına olan bakış açısına göre çeşitlenmektedir.

1.1.1.1. Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, bireyin sağılıklı olarak varlığını devam ettirmesi için gerekli olan temel ihtiyaçların (giyecek, barınma ve giyim) yokluğunu anlatır. Mutlak yoksulluk herkesçe kabul edilebilir yoksulluk tanımlamasıdır. Bu tanımlamada kişinin yaşadığı yer sonucu değıştirmez. Yukarıda belirtilen kapsamdaki standartların altına düşmesi durumunda kişinin "yoksul" olduğı ifade edilebilir (Giddens, 2009: 481).

Mutlak yoksulluktaki ölçü, Dünya Bankası tarafından şöyle verilir: "Bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı 2400 k/cal olarak kabul edilerek günlük geliri 2400 k/cal besini almaya yetmeyen insanlar"dır (Gl & Ergen, 2003: 381).

Bir gün içinde 2400k/cal ile karşılanan gıda ihtiyaıyla bir insanın sahip olduğı ihtiyaçların karşılandığını söylemek özellikle sosyoekonomik faktörler nedeniyle mutlak yoksulluğın sınırlarını da açmaktadır. Toplumun gelişimi nispetinde bireyin

sahip olması gereken varlıklardaki değişkenlik “göreceli yoksulluk” kavramının tanımlanmasına ihtiyaç hissettirmektedir.

1.1.1.2. Göreceli Yoksulluk

Yoksulluğun mutlak yoksullukla gözetilen evrensel boyutları olmakla birlikte bu boyutlara uymayan, kültürel açıdan açıklanan yönü de bulunmaktadır. Bu görüşe göre insanın dünyanın her yerinde ihtiyaçlarının aynı olduğunu varsaymak yanlıştır, bireyin ihtiyaçları bulunduğu toplumun ihtiyaçlarına göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin; üst seviyede endüstrileşmiş ülkelerde, şebeke suyu, alafranga tip tuvalet ve düzenli meyve ve sebze tüketimi sağlıklı hayatın gereklilikleridir. Bu ihtiyaçlarda toplumsal gelişmeyle birlikte artış görülmektedir. Bundan onlarca yıl önce lüks kullanım aletleri olarak görülen buzdolabı, cep telefonu, merkezi ısıtma günümüzde zorunlu gereksinimler sınıfına girmişlerdir (Giddens, 2009: 483). Giddens’ın önceden lüks sınıfında yeralıp günümüzde zorunlu ihtiyaç sınıfına aldığı ürünler arasına özellikle eğitim ihtiyacı gözetilerek bilgisayar ve interneti de eklemek mümkündür.

1.1.1.3 Yoksulluğun Ölçülmesi ve Yoksulluk Sınırı

Yoksulluğu tanımlamak ya da gruplandırmanın anlamı ona çözüm üretmeyle buluştuğu oranda gerçekleşir. Bütün bu çabalar yoksulluğu fark edebilmek, fark ettirebilmek ve çözüm üretmek adına en başarılı yöntemleri bulmak içindir. Yoksulluğa çözüm üretilmesinde gerekli olan en önemli araç ölçülebilir hale getirilmesidir. Böylelikle, ulusal ve uluslar arası anlamda konunun muhatabı kaç kişi var, bu oran genel orana göre nasıl konumlanıyor ve çözümler işe yarıyor mu sorularının cevaplarını bulmamız mümkün olacaktır. Şu hususu da eklemek gerekir ki, yoksulluk oranındaki azalma olsa bile çözüm bulma adına gayretlerin arka planda tutulmasına sebebiyet vermemelidir.

Ölçümlemede en çok kullanılan yöntem Dünya Bankası (World Bank)’nın geliştirdiği “Yoksulluk Sınırı (Poverty Line)”dır (Öztürk & Çetin, 2009: 2667). Yoksulluk sınırı, yoksul olmayandan yoksul olana uzanan çizgideki sınırdır. Yoksulluk seviyesini anlayabilmek için birden fazla yol kullanılır. Mutlak ve göreceli yoksulluk sınırı bu alandaki iki ana yoksulluk sınırı belirleme aracıdır. Göreceli yoksulluk sınırı (relative poverty lines); gelir dağılımı ve tüketimle açıklanır. Mutlak yoksulluk sınırı (absolute poverty lines) ise ev halkının temel ihtiyaçlarını alıp alamama durumuyla

ifade edilir. Bu ölçümlemede bir insanın tüketmesi gereken günlük kalori miktarı belirlenir (World Bank, 2012). Yaşa, cinsiyete ve mesleğe özel değişkenli kalori hesaplamasının olmaması bu ölçümlemenin doğruluyla ilgili soru işaretlerini oluşturur (Yıldırım & Arpacıoğlu, 2011: 63).

Türkiye’de de Dünya Bankası’yla işbirliğine girilerek yoksulluk sınırını belirleyici çalışmalar yapılmaktadır. Bunlardan biri olan Devlet Planlama Teşkilatı’nın Dünya Bankası’yla birlikte hazırladığı çalışma raporunda gıda ve gıda-dışı yoksulluk sınırının belirlenmesi şu şekilde açıklanmıştır: Yoksulluk sınırını belirlemek üzere ürün kalemlerinden oluşacak bir sepet oluşturulur. Bu sepette gıda ve gıda-dışı bileşenler ayrı tutulur. Gıda bazlı yoksulluk sınırında haneler, aylık gıda harcamalarına göre sıralanarak on dilime ayrılır. Üçüncü ve dördüncü ondalık dilimler yoksulluk gıda sepeti için referans grubu olarak gösterilir. Bu grubun en çok tükettiği 80 kalem gıda maddesinde ise, yetişkin başına minimum 2100 kalori ihtiyacına karşılık gelen referans gıda maddesi olarak kabul edilmiştir. Oluşan bu gıda sepetinin maliyeti Türkiye yoksulluk sınırı olarak alınmıştır. Sepetteki gıda-dışı harcamalar bileşeni ise, gıda yoksulluk sınırının biraz üzerinde harcama yapan hanenin harcamalarındaki gıda-dışı harcama payına göre belirlenmiştir. Ulusal (toplam) yoksulluk sınırı, gıda ve gıda-dışı bileşenlerin toplanmasıyla hesaplanmıştır (DPT, 2010:7).

TÜİK 2009 verilerine göre yoksulluk sınırının altında olan kişi oranı gıda harcamalarına göre % 0,48; gıda ve gıda dışı harcamalarda ise bu rakam % 18,08’dir. Bu oranlara göre gıda yoksulluğundan etkilenen kişi sayısı 339.000; gıda ve gıda dışı yoksul fert sayısı ise 12.751.000’dir. Günlük kişi başı 4,3 \$ ın altında harcama yapan kişi sayısı 3.066.000 iken, harcama esaslı göreceli yoksul sayısı 10.669.000’dir (Gelir, Tüketici, Tüketim ve Yoksulluk, 2009).

Hanehalkı fertlerinin ekonomik faaliyet durumuna göre 2009 yılı yoksulluk oranlarında (Gelir, Tüketici, Tüketim ve Yoksulluk, 2009) yoksul oranı olan 18,08’lik oranın 19,51’lik kısmını “iş arayan” yoksullar oluşturmaktadır. Bu orandan yola çıkarak yoksul fertlerin önemli bir oranının “iş gücüne sahip olup yoksul durumda bulunduklarını” varsayabiliriz. Oranın diğer dilimlerinde 25,77’lik oranla 15 yaşından küçükler, 14,68’lik oranla ekonomik olarak aktif olmayanların olduğu göz önüne alındığında “çalışabilir durumda olmasına rağmen yoksul durumda olan fert oranı”nın üzerinde çalışılması gereken bir büyüklükte olduğunu söylemek mümkündür. Yoksulluk

oranını belirlerken fertlerin çalışamaz durumda olup yoksul olması ile çalışabilir durumda olup çalışmayan yoksul sınıfına girmesinin ayrıştırılarak verilmesi tez için önem arz etmektedir. Girişimciliğe yönlendirilebilecek kitle istatistikte yer alan “iş arayan” sınıfının iş gücüne sahip olması varsayılarak 18,08’lik oranı hedef kitle alacağı öngörülmektedir. 2009 yılında nüfus 72.050.000 alınarak 18,08’lik oranla 13.026.640 kişinin yoksul, bu orandan 19,51’lik oranla **2.541.497** kişinin işgücü yetkinliğine sahip çalışmayan yoksul sınıfına girdiğini söyleyebiliriz.

Belirtilen ölçümler mutlak yoksulluk ölçümleri olarak verilmiştir. Yoksulluğun diğer bireylerin satın alma gücüyle oranlayarak ölçülmesi ise göreceli yoksulluk ölçümü olarak karşımıza çıkar. Bu tanımlamada ya nüfusun düşük gelirli bir oranı yoksul olarak alınmakta ya da ortalama gelir düzeyinde bir sınır saptanarak bu sınırın altında gelire sahip olanlar yoksul olarak tanımlanmaktadır. Harcama esaslı göreceli yoksulluk oranı 2009 verilerine göre 15,12’dir (Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fertlerin Yoksulluk Oranları, 2012). Göreceli yoksulluk kavramı farklı grupların sahip olduğu mutlak gelir düzeyinden daha ziyade gelir ve refahın dağılımındaki farklılıklara odaklanır (Yıldırım & Arpacıoğlu, 2011: 63).

Dünya Bankası’nın 2003’te gerçekleştirdiği 1994’ten 2001 ’e yoksulluk değişimini inceleyen araştırmanın sonuçları mutlak yoksul (günde bir \$’ ın altında harcama yapan kesim) oranlarının bu tarih aralığında değişmediğini göstermektedir. Araştırmadaki ilginç tespitlerden biri de ülkemizde çok güçlü olduğu sıklıkla vurgulanan geleneksel aile ve akraba dayanışmasının büyük ölçüde azaldığıdır (World Bank, 2003). Aile ve akraba dayanışmasının azalması yoksullukta çözüm üreten STK’lara olan ihtiyacı artırmıştır. Yoksul fert zor durumda ihtiyacı olan maddi ve manevi desteği aile ve akrabalarında bulamadığı için STK’lara yönelmiş, halkın gönüllü ve yardımsever olarak gerçekleştirdiği bağış ve ilişkilerle gereksinimlerini karşılamak için girmiştir. Yoksullukta çare olma işlevini gören derneklerden biri olan Kimse Yok Mu Derneği’ne kuruluşu 2004 yılından 2012 Eylül ayına kadar toplam 188.120 ihtiyaç sahibi kişi müracaatta bulunurken, 2011 yılına ait rakam ise ihtiyaç sahibi rakamını 43.535 olarak göstermektedir (Bölükbaş, Ersin. KYD Bilgi İşlem Müdürü, kişisel iletişim, Ağustos 27, 2012).

Yukarıda tanımlarda görüleceği üzere yoksulluk zaruri ihtiyaçların karşılanmasıyla ilintili görülmektedir. Bu ihtiyaçlar Maslow tarafından ileri sürülen

ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisine göre (Maslow, 1943: 370-376) yemek, içmek gibi hayatın idamesi için vazgeçilmez olan ihtiyaçları anlatan fizyolojik ve ikinci kategorideki korunma, güvenlik, barınma ihtiyaçlarını ifade eder. UNDP ile BM yoksulluğu, insani gelişme için zorunlu olan fırsatlardan (hayat boyu sağlık, üretken bir hayat, ortalama bir hayat standardı, -içme suyu standartı, iletişim, altyapı- özgürlük, kendine güven ve saygınlık) mahrum olma şeklinde tanımlayarak, kavramın sadece parasal bir ifadeye hapsedilmesini engellemiş ve **“İnsani Yoksulluk”** kavramını 1997 yılında ortaya atmıştır (Yıldırım, Arpacıoğlu 2011: 63). Bu ifade Maslow teorisindeki basamaklara denk gelen şekilde tanımlamada bulunmuştur.

Bu teoride zaruri ihtiyaçlardan zaruri olmasa bile insanın tabiatı gereği temelde hissettiği ihtiyaçlar kategorisi olarak belirtilmiştir. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi fert yerine toplumun esas alınması şartıyla bir üst basamağa çıkmayı meşru hale getirebilir. Aksi takdirde egoist bireyci yaklaşım servetteki fakirin hakkını görmezden gelerek bir kopmayı başlatacak, zengin-yoksul uçurumunu kaçınılmaz hale getirecektir (Bozan, 2003).

Yoksulluk ölçümlerinde odaklanan alanları Kunduracı (2009) şöyle açıklar:

“Yoksulluğun ölçümü ile ilgili çalışmalarda yoksulluğa ilişkin iki konu üzerinde odaklanılmaktadır. Birincisi yoksulluğa ilişkin toplumsal, ikincisi ise yoksulluğa ilişkin bireysel ölçümdür. Bir toplumda yaşayan insanların ne kadarının yoksul olduğunun ölçümü toplumsal, bir bireyin yoksul olup olmadığının ölçümü ise bireysel düzeydeki yoksulluk ölçümünü oluşturmaktadır. Aslında bu iki ölçüm birbiriyle bağlantılı ve etkileşim içerisindedir. Bireylerin yoksul olup olmadığı ölçülerek, tüm bireyler düzeyinde bu değerler toplandığında, toplumsal yoksulluk oranına ulaşılması bireysel yoksulluk ölçümünün toplumsal yoksulluğa yansımadır”.

Yoksulluk ölçümlerinde çıkan sonuçlar alan üzerinde çalışılması adına belirleyici olurken boyutun büyüklüğünü farklı verilerle “yoksulluğun boyutları” başlığı altında ele alınacaktır.

Yoksulluğun Boyutları

Dünya ve Türkiye’de yoksulluğa çözüm üretilmeye çalışılırken ölçümleme sonucunda çıkan rakamlar konunun büyüklüğü, önemi ve önceliğini anlamamızda yardımcı olmaktadır. Dünyada yoksulluğun kabullenemez sonucu olan ölüm hızlarındaki yansıma Türkiye’de sosyal hayattan, eğitimden mahrumiyet şeklinde görülmektedir.

Princeton Üniversitesi'ndeki "World Population Clock"a göre 2012 yılı sonunda 7.062.500.000'a ulaşan dünya nüfusunun 2,5 milyarı günlük iki \$ yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Günde 100 bin insan açlık ve yan etkilerinden ölmektedir. Sadece 2000 yılında 36 milyon kişi bu nedenle yaşamını yitirmekte, her altı dakikada bir, gerekli A vitamini alamadığı için bir insan kör olmakta, 6,2 milyar insandan 826 milyonu sürekli yetersiz beslenerek kronik açlık çekmektedir. Bir milyar insan temiz suya ulaşamamakta, 2,4 milyar kişi yeterli sağlık koşullarından yoksun kalmakta ve yılda 4 milyon insan ise ishalden ölmektedir (Yıldırım & Arpacıoğlu, 2011: 65).

Türkiye İnsani Gelişme sıralamasında 0,754 indeks değeriyle bölge sıralamasında 16., Dünya'da ise 62. sırada yer almaktadır. Eğitim indeksinin göstergesi olarak, eğitimde brüt okullaşma oranı %74,3, yetişkin okur-yazar oranı % 90 oranıyla Avrupa Merkezi Asya'da 27. Dünya'da ise 83. sırada yer almaktadır. Gelir indeksi açısından bölge sıralamasında 12., dünya sıralamasında ise 63. sırada yer almaktadır. (Yıldırım, Arpacıoğlu 2011: 67).

1.2. SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞU KAVRAMI

Yoksulluğa çare üretiminde yardımsever halkın duyarlılığı sonucu sivil toplum kuruluşlarının etkisi önemli bir yer almıştır. Çalışmada yerini belirlemek üzere öncelikle sivil toplum ardından sivil toplum kuruluşları kavramı tarihçesiyle birlikte ele alınacaktır.

1.2.1 Sivil Toplum Kavramı

İnsan yalnız yaşayan bir varlık olmamakla birlikte insanın varoluşunu belirleyen etken toplumsal varlığıdır. Toplumda ise gerçekleşen buluş ve uygulamalara göre yapısal değişiklikler görülmekte; farklı sınıf ve sınıflararası ilişkiler meydana gelmektedir. Örneğin; varlıklı bir kişi gönlünün yüceliğinden servetini dağıtabilir. Bu paylaşım görünüşte iyilikseverlik modeli iken temelinde sınıf çekişmesinin yavaşlamasına yol açarak zor durumda olanların kurtuluşlarını geciktirmektedir (Popper, Açık Toplum ve Düşmanları: Hegel, Marx ve Sonrası, 2010: 144). Bu sebeple toplum sorunlarına karşı gerçekleşen davranışların bilinçli ve çözüme yönelik olması gerekmektedir. Aksi takdirde iyi niyetlerle başlanan seferberlikle problemlerin kronikleşmesine sebebiyet verilir.

Popper, hiçbir insanın başka herhangi bir insandan daha önemli olmadığını vurgular. O'na göre insanların eşit olmaması onların eşit haklara sahip olmaması anlamına gelmemektedir. Demokratik haklara sahip olmak için ise umutla hareket etmek gerekir (Popper, Açık Toplum ve Düşmanları: Hegel, Marx ve Sonrası, 2010: 363, 364).

Sivil toplumdaki gücü Popper şöyle tanımlar (Hegel, Marx ve Sonrası, 2010: 365):

“İlerlemek bir tür amacı, insan olmamız yüzünden benimsememiz gereken bir amacı gerçekleştirmeye yaklaşmak demektir. Bunu tarih yapamaz, ancak biz, insan bireyleri yapabiliriz; özgürlüğün, onunla birlikte de ilerlemenin dayandığı demokratik kurumları savunmak ve güçlendirmekle yapabiliriz bunu. Ve ilerlemenin bize bağlı olduğunu, dikkatliliğimize, gayretlerimize, amaçlarımızın açıkça kavranmasına ve gerçekçi bir biçimde seçilmesine bağlı olduğunu daha iyi kavradıkça bunu da daha iyi yapabiliriz”.

Takas'a (2011: 387) göre bu güç sivil toplumun etki alanı toplumsal dönüşümü pozitif yönde gerçekleştirecek çapta görülmektedir. Sivil toplumu, “devlet yönlendirmeli olsun veya olmasın sivil toplum, toplumsal yapıyı etkileyen, dönüştüren hareket ettiren ve ona ivme katan bir faktördür” olarak tanımlar.

Çaha'ya göre sivil toplum bireylerin kendi arzularıyla oluşturdukları ortak yaşam alanını ifade etmektedir ².

Sivil toplumla yasallık, çoğulculuk ve kamusal kavramları ilintili görülmektedir. “Modern manada sivil toplum kavramı 3 önemli boyut içermektedir. Birincisi yasallıktır çünkü özel hukuk, sivil, siyasal ve toplumsal eşitlik ve haklara dayanmaktadır. İkincisi çoğulculuktur çünkü kavram kendi kendini oluşturan gönüllü birlikleri kapsamaktadır. Üçüncüsü ise kamusalıktır çünkü işlevler, iletişim alanlarını, kamu katılımını, siyasal iradenin ve toplumsal normların değişimi, çatışması ve bunlara ilişkin görüşlerin ifade edilmesini içermektedir (Tosun, 2001: 59, 60).

1.2.1.1. Sivil Toplumun Ortaya Çıkışı

Sivil toplum terimi ilk defa Aristoteles ile karşımıza çıkmaktadır. “Sivil toplum, Aristoteles'in ‘Politike Koinonia’ dediği yurttaşların, kentlilerin, politeslerin oluşturduğu politik düzendir... Sivil olanla siyasal olmayanın ayrımının henüz olmadığı, politik olana ilişkin olan bu anlayışla sivil toplumun (politike koinonia) diğer toplum düzenlerinden farkı hak ile haksızlığın ayrıldığı düzen olması yani adaleti temel alan düzen olmasıdır”... İnsanların kendilerini, mülkiyetlerini, yaşamlarını,

² <http://www.siviltoplum.com.tr>

özgürlüklerini güvence altına alma güdüsü ile siyasal bir otorite etrafında bir araya gelerek anlaşmaları sonucu ortaya çıkan sivil toplum, devlet denilen siyasal otorite ile özdeş anlamlar içermekteydi.

On sekizinci yüzyıla kadar sivil toplum kavramı bu klasik anlayış biçimi ile İngiltere, Fransa ve Almanya’da etkisini sürdürmüştür. Bu geleneksel anlayış, on sekizinci yüzyıl ortalarından itibaren değişmeye başlamıştır. Sivil toplumun, kendine ait ilkeleri olan, devletle özdeşleştirilmeyen anlamındaki tanımlamasını, ilk kez Adam Ferguson gibi İskoç aydınlanmacıları yapmaya başlamıştır (Özer, 2008).

Sivil toplum kavramıyla ilgili tanımlamalara baktığımızda bir taraftan da kurallar bütünü olan devlet karşıtı kavram gibi ele alınır (Keane, 1993: 49):

“Toplum bizim isteklerimizin, hükümet ise kötülüğümüzün ürünüdür; toplum duygularımızı birleştirerek pozitif anlamda, hükümet ise kötülüklerimizi sınırlayarak negatif anlamda mutluluğumuzu artırır. Biri ilişkiye girmeyi teşvik eder, diğeri ayrımlar yaratır. Birincisi bir patrondur, ikincisi ise bir cezalandırıcı”.

Sivil toplum kavramı Hegel’le birlikte devletle bir düşünülen yönüyle ayrıştırılır. Hegel teorisinde, sivil toplumu özel menfaatlerle evrensel menfaatlerin uzlaştırılması çabasının bir unsuru olarak ele almaktaydı. Bu haliyle sivil toplum aile ile devlet arasında yeralan bir sosyal alan olarak ifade edilmektedir (Keane, 1993: 100).

1990’lardaki tanımlarda artık sivil toplumu anlatmak için “gönüllü kavramı da tanımlamanın içine girmiştir. “Sivil toplum, devletin resmi örgütlenmesinin dışında vatandaşlık bilinci ile geliştirilen gönüllü yapılanmalardan oluşmaktadır” (Kongerr, 1991: 109). Arslan (2001) da sivil toplumu gönüllü kavramını katarak ve devleti denetleyici yönüyle açıklar: “Birey özgürlüklerinin ve temel hakların korunduğu, gönüllülük temelinde örgütlenmenin asıl olduğu, toplumun devletin önüne geçerek devlet politikalarını denetleyip yönlendirebildiği, yurttaşlık bilincine dayanan bir gelişmişlik düzeyi”dir.

Sivil toplum kavramını içerik olarak dolduran gönüllü kavramına 2001 yılında BM’in 5 Aralık tarihini “Dünya Gönüllüler Günü” olarak kabul etmesiyle gönüllü ve sivil toplum daha bir güçlenir. Bu güçlenmeye Sanayi Toplumu’nun etkisini ise Anderson (2009: 37) şöyle açıklar: Sanayi toplumuyla birlikte çalışma günlerinin haftanın beş günü ve iş gücü yaşının belirli yaş aralıklarıyla sınırlanmasıyla birlikte

özgür zaman yaratılmış olundu. Bu vesileyle gönüllülük (bedava işgücü) aktivitelerinde bir artış söz konusu oldu ki günümüzde de devam etmektedir.

Gönüllülük kavramının toplumun ekonomik, sosyal ve demokratik gelişmesine etkisi Öner (2004: 6) tarafından “bireylerinin kendi sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetlerine gönüllü olarak katılma düzeyleriyle yakından ilgili” olduğu şeklinde belirtilir. Bu yönüyle gönüllü aktivitelerin toplumsal sorunlar ve kişilerin özgür zamanlarına sahip oluşları devam ettikçe gündemde kalacağı bir gerçektir.

Türkiye’de ise gönüllü aktivitelerine farkındalığın oluşumunda 13 Ağustos 1999 depremi ve bu depremde AKUT gönüllülerinden oluşan ekibin çalışmaları son dönemdeki etki olmakla birlikte; ilk çalışmalar 1948 yılında bir kulüp olarak kurulan, ABD merkezli, genç kız ve kadınların yaşamlarını destekleyen Türkiye Soroptimist Kulüpleri Federasyonu’na³ ait olarak görülmektedir.

1.2.2. Sivil Toplum Kuruluşu Kavramı

STK, sivil toplum alanında faaliyet gösteren ve yönetimin bir parçası olmayan her örgütlenmeyi ifade etmek için kullanılır. Sivil toplum kuruluşları resmi olarak belli bir hukuki kalıba uygun örgütler olarak, ortak bir amacın etrafında toplanan ve doğrudan kendilerine çıkar sağlamayan kişi topluluğudur (Yıldırım İ. , 2004: 15).

STK’lar toplum yararına çalışan ve bu yönde kamuoyu oluşturan, kar amacı gütmeyen sorunların çözümüne katkı sağlayarak çoğulculuk ve katılımcılık kültürünü geliştiren demokratik işleyişe sahip, bürokratik donanımdan yoksun ve gönüllü olarak bir araya gelen bireylerden oluşan örgütlenmelerdir (Öztürk, 2003: 10).

STK kavramını tanımlarken, kavramın ulusal ve uluslararası alanda ifade edilmeye çalışıldığı terimlerden çokça kullanılanların Türkçe karşılıklarına baktığımızda genel bir fikir edinebiliriz:

- Non Profit Organization (NPO): Kar Amacı Gütmeyen Kuruluş
- Non-Governmental Organization (NGO): Hükümet Dışı Kuruluş
- Non Governmental Development Organization (NGDO): Hükümet Dışı Kalkınma Kuruluşları
- Third Sector Organization: 3. Sektör Kuruluşlar

³ <http://soroptimistturkiye.org/hakkimizda.html>

- Voluntary Organizations: Gönüllü Kuruluşlar

Yurtdışında STK kısaltması karşılığı olarak NGO kısaltması kullanılmaktadır. “Üçüncü sektör kuruluşlarını uluslar arası en yaygın şekilde tanımlayan “NGO” kısaltması ilk defa 1949’da UN tarafından kullanılmıştır. İlk dönemlerde, terim çok geniş bir alanı açıklamada kullanılmış, daha sonra değişik türleri simgelemek üzere yukarıda belirtilen terimler geliştirilmiştir (Öner, 2004: 6).

Son dönem çalışmalarda sivil toplumla kalkınma terimleri bir arada düşünülmüş ve “Uluslararası literatürde sivil toplum ve kalkınma ilişkisini inceleyen yazarlar çalışmalarında NGDO (Non Governmental Development Organization) yani –Hükümet Dışı Kalkınma Kuruluşları- kavramını kullanmayı tercih etmişlerdir”. Bu tür organizasyonlarla yoksulluğun değil çözümün sürdürülebilirliği hedeflenmiştir. “NGDO’ların amaçları arasında çoğulculuk, gönüllülük ve sosyal değerlerin yaşatılması gibi kavramları doğrudan beslemek de bulunmaktadır (Önsoy, 2009: 24, 109).

Özetle, kar amacı gütmeyen kuruluşlar devletten bağımsız olarak işleyen, çalışmalarıyla “kar”ı hedeflemeyen, gönüllü çalışmaları ve bağış sistemiyle yoksulluk, cinsel eşitlik, mesleki birlik gibi sosyal meselelerde halkın biraraya gelerek çözüm üretmesini destekleyen organizasyonlar olarak tanımlanabilir.

1.2.2.1 Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortaya Çıkışı

Tarihsel olarak her toplumda devlet dışı organizasyonların çok eskilere dayanması gerçeğine rağmen, aslında 2. Dünya Savaşı sonrasında dünya gerçekleri ile STK’ların gündeme geldiğini söylemek mümkündür. Devletler ve toplumlar arasındaki anlaşmazlıkları çözecek uluslar arası kurum ve kuruluşların yani BM çatısı altında oluşturulan alt birimlerin, tesis edilmesi çalışmaları ile devlet dışı organizasyonlar tarihinin doğuşunu gerçekleştirdiğini ifade etmek mümkündür (Mostashari, 2012).

Kavramın öne çıkmasında ise Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa’daki komünist rejimlerin çökmesinin ardından başlayan yeni siyasi arayışların belirgin bir rolü olduğunu söyleyebiliriz. (Kocalar, 2006: 2).

Anheier ve Carlson’a göre (2002: 6) ise internet kullanımının artması, sivil girişimlerin oluşmasında ve küresel çapta faaliyet göstermesinde önemli bir araç olmuştur. İnternet kullanıcı sayısındaki artış sayesinde sivil girişimler destek

bulabilmekte ve sosyal projelere daha fazla oranda katılımcılığın sağlanmasıyla kamuoyu oluşturma süreci daha kolay sağlanabilmektedir.

Aynı şekilde John Naughton'a göre (Naughton, 2012) internet kullanımı sivil toplum kuruluşları için çok önemli fırsatlar sunmaktadır. Kuruluşlar faaliyetlerini gerçekleştirirken ve hedeflerine ulaşırken yoğun şekilde internet kullanmaktadır. Bu bağlamda dünyanın veya bir ülkenin çeşitli bölgelerinde aynı amaç için çalışan sivil toplum ağlarına bilgi ve iletişim konuları sivil toplum faaliyetlerinde önemli etkenlerdir. Medya organları üzerinde siyasi ve ekonomik çıkar gruplarının baskısı varken, internet sayesinde kuruluşlar seslerini daha fazla duyurabilmekte ve kamuoyu oluşturabilmektedir. Aynı zamanda bilgiye ulaşma konusunda özgürlüklerin varlığı da sivil girişimlerin sayısını artırmaktadır.

Bunlara ek olarak, STK'ların internet ortamından çevrimiçi bağış sistemini oluşturmaları onları kaynak yönünden desteklemektedir. Bağışların kullanıldığı yerleri yine internet ortamında gösterme fırsatı bulan STK'lar ücretsiz olarak banner'larını sitelerde döndürerek yeni reklamcılıkla bilgisayar kullanıcılarının karşısına çıkmaktadırlar. Sosyal Medyanın gündemde olması STK'lardaki tanıtım ağlarını da geliştirmiştir. Facebook ve twitterdaki haber ve event duyuruları STK'nın bilinirliği, güvenilirliğini ve bağışların devamlılığı için kullanışlı, yenilikçi araçlar olmuştur.

1.2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

STK tanımlarında ve tarihsel gelişiminde görüldüğü gibi yapısı itibariyle devletten daha esnek, gönüllü katılımlarıyla halkın gücünü yanına alma avantajlarına sahip olan ve özel sektörden de farklı olarak görülmesi nedeniyle üçüncü bir sektör olarak adlandırılan STK'ların misyonları çerçevelerini çizdikleri toplumsal sorunlarla ayırmakla birlikte ana çatıları itibariyle bu sorunların çözümü adına farkındalığı oluşturmak ve çözümünü desteklemek şeklinde ifade edilebilir. STK'ların işleyişlerinde Öner'in, (2004) belirttiği daha esnek olma ve isteklere anında cevap verebilme açılarından kamu sektörüne göre daha avantajlı konumda olmaları onları gündemde tutmakta ve başarılı sonuçlara ulaşmalarının temelini oluşturmaktadır.

STK'ların görevleriyle ilgili durumu sivil toplum anlayışındaki farklı bakış açıları çeşitlendirmektedir. Şen (2008: 38) 3 farklı sivil toplum anlayışından sözeder:

“Birincisi burjuva dünya görüşüdür ki, burada asıl olan bireyin gelişmesini sağlayan özgürlük alanıdır. Sorun esas itibarıyla bireyin girişim özgürlüğüyle ilgilidir. Girişimcinin girişim özgürlüğünün gerçekleştiği koşullarda her şeyin yoluna gireceği varsayılır. Okullar, kilise-camii, medya, kamu hizmetleri yapan kurumlar ve gönüllü kurumlar ona eklenen ve ideolojik işlevleri olan bir dizi kurumdur. Bu anlayış STK’ların gerçekte devletin işlevlerini azaltmak için var olduğunu ileri sürer. STK’lerin en çok eleştirildiği noktalardan biri olup sistemin yanlışlarını gizlemek için var olduğu açıkça ortaya çıkar. Bir başka sivil toplum örgütü anlayışı naif-iyilikçi sivil toplum anlayışıdır. Bu tür anlayışta sistemin olumsuz sonuçlarıyla mücadele edilir fakat olumsuzlukları yaratan asıl nedenler tartışma konusu olmaz. Örneğin hayır kurumları... Yoksulların sayısı hızla artarken bu amaçla faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinde de bir artış gözlemleniyor. Örneğin; sokak çocuklarının sorunlarıyla ilgilenen bir sivil toplum girişimi belki birkaç çocuğu sefaletten kurtarabilir ama hergün daha fazla çocuğun sokağa düşmesini engelleyemez. Üçüncü sivil toplum anlayışı soruna sınıfsal bir perspektiften yaklaşan anlayıştır. Toplumsal olumsuzluklar nereden ve nasıl kaynaklanıyor, eşitsizlik üreten ve onu sürdüren egemenlik ilişkileri nelerdir bunları sorgular”.

Bakış açısı farklılığı gözetilmeden genel olarak görevlerinden sözettiğimizde Güneş (2004) “Pilot projeler üretmek, bu projelere kaynak bulmak ya da bu projeleri uygulamaya geçirmek yoluyla eğitim, sosyal refah ve istihdam konularında hükümet politikalarına paralel ya da alternatif sorumluluklar alabilme” görevini de STK’nın işleyişleri arasına katmaktadır (Güneş, 2011). Bu kapsamda akla devlet-STK arasındaki görev birlikteliğinin ne şekilde olması gerektiği, aynı işleyişler yerine farklı işleyişlerle aynı hedefi tekrarlı olmayan adımlarla bütünleyici bir unsur olarak desteklemek gelmektedir. Bu durumda üzerinde çalışılması gereken -devletle paralel ya da devlete alternatif olsun- çözümlerin devlet uygulamalarına nasıl entegre edilerek başarılı, zaman ve emek kazandırıcı ve bütünsel bakışa destek olucu uygulamalara dönüşmesi üzerine oluşturulacak kurgudur.

1.2.2.3. STK’ların Sorunlarına Çözümlerle Bakış Açısı

STK’ların çıkış noktaları sivil toplumun isteklerini ve ihtiyaçlarını gözeterek ve yanına sivil toplumu alıp çözüm oluşturmak gibi çok ulvi bir görev olmasına rağmen işleyişindeki aksaklıklar ve göz ardı etmelerden, en önemlisi halkın yardımının devam etmesinin getirdiği farkına varmamaktan dolayı kendilerine yeni faaliyet alanları açmada ve yardımları buralara kanallandırmada yetersiz kaldıkları ve bazı çıkmazlar içinde faaliyet gösterdikleri görülmektedir.

Ergüden (2001:45) STK’ların geçici çözüm yollarıyla o anki sıkıntıları hafifletmekle birlikte bu sıkıntıların varlıklarının devam etmesini dolaylı olarak da sıkıntılara katkıda

bulunduğundan bahseder. Yoksulluğa geçici çözüm üretilmesi sıkıntıların varlıklarını devam ettirecek verimli zeminler oluşturması nedeniyle tehlikeli olmakla birlikte dolaylı sıkıntı oluşturması nedeniyle de görünmez olması tehlikeyi daha da artırmaktadır.

Ankara Ticaret Odası raporunda STK'ların sorunlarını anlatan şu maddeler yer almaktadır (Ankara Ticaret Odası, 2012):

- “Sivil toplum kuruluşları, kurumsallaşamama nedeniyle iç demokratik sisteminin işlemesine engel teşkil etmektedir.
 - Sivil toplum kuruluşlarının, yönetimlerinin değişmemesi bu kuruluşlara yeterince katılımın olmamasına neden olmaktadır.
 - Sivil toplum kuruluşlarına gençlerin katılımları konusunda bir takım engeller bulunmaktadır. Bu engeller sebebiyle, gençler de genellikle bu tür gönüllü faaliyetler arasında yer almamayı tercih etmektedirler.
 - Sivil toplum kuruluşları diğer örgütlerle işbirliği yapamamaları nedeniyle, kaynaklarını etkin kullanamamaktadır. Bu yüzden, aynı alanda çok sayıda fakat etkisiz sivil toplum kuruluşu ortaya çıkmaktadır.
 - Sivil toplum kuruluşları, potansiyel finans kaynaklarını tam olarak kullanamamaktadır.
 - Sivil toplum kuruluşları, bilgi altyapısını ihmal etmektedirler. Bu kuruluşların çoğunun, istikrarlı ve donanımlı bir proje merkezi bulunmamaktadır. Bu yüzden proje bazında çok fazla faaliyet gösterememektedirler.
 - Sivil toplum kuruluşları, küresel bir nitelik kazanma gayretinde değillerdir. Buna uygun kadrolar hazırlayamamakta ve profesyonel kişi ve kuruluşlardan yararlanamamaktadırlar. Bu da sivil toplum kuruluşları için bir handikap olmaktadır.
 - Sivil toplum kuruluşlarının büyük çoğunluğu, Avrupa Birliği fonlarından yararlanamamaktadır.
- Bir diğer husus, Türk insanının örgütlenmekten korkmasıdır. İnsanlar geçmişte yaşadıkları ve içinde bulundukları ortam nedeniyle sivil ya da demokratik kitle örgütü içerisinde yer almamayı tercih etmektedirler”.

Öner (2004: 4), 3. Sektör için mükemmel yönetim modelini sunarken STK'ların kuruluşları itibarıyla iyi niyete sahip olmalarına rağmen profesyonel yönetim teknikleri, alternatif teknolojiler, organizasyonel modeller, araştırma tekniklerine ihtiyaç olduğundan ve finansal verilerle değerlendirme yapılmadığından söz eder. Projelerin sürdürülebilir ve yaratıcı özelliklere sahip olmasının nedeni ise STK'lardaki karizmatik lider ve gönüllü işgücüdür.

Yıldırım (2004: 257) ise bu tespitlere katılım ve bilgi eksikliği, mali kaynak yetersizliği, sınırlayıcı yeni düzenlemeler, örgüt içi demokrasi eksikliği, ideolojik özelliklerini ön plana çıkarma, sivil toplum kuruluşları arasındaki iletişimsizlik sorunlarını ekler.

En önemli çıkmaz ise STK'lar faaliyetleriyle kişilerin bağımlı birer birey olmalarına katkıda bulunmaktadır. Hâlbuki STK'ların görevleri onların bağımsız bir birey olarak özgürce hareket etmelerini desteklemek olmalıdır (Dr. Sabine Dreher, York University, kişisel iletişim, Ağustos 23, 2012).

Yukarıda genel olarak belirttiğimiz sorunların önemli başlıkları aşağıda ele alınmıştır:

1.2.2.3.1. Yardımsever boyutu

STK çalışmalarında yardımseverin yeri finansal desteği nedeniyle faaliyetlerin sürdürülebilirliğini sağlaması açısından önem arz etmektedir. Konuyla ilgili sorun bölümüne geçmeden önce kavramın içeriği üzerinde durulacaktır.

1.2.2.3.1.1. Alturizm (Diğerkâmlık, Özgecilik) ve Yardımseverlik

Alturizm (altruism) Latin kökenli olup “other”dan gelmesi terimin bireyin kendisiyle ilgili değil öncelikle diğerleriyle ilgili olduğu anlamını ilk bakışta yansıtmakta olup “kişinin kendisini düşünmesinden başkalarını düşünerek hareket etmesi”ni ifade eder (Macmillan English Dictionary, 2011). Henüz Türkçe sözlüğe girmemiş olsa dahi internet ortamında ve çeşitli çevrelerce bu kelimenin kullanıldığı görülmektedir. Türkçe karşılığı olan “diğerkâmlık” Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde “özgecilik” olarak ifade edilir. Özgecilik ise; “kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olmaya çalışma” olarak tanımlanır⁴. Bu tanım aynı zamanda gönüllülük kavramının tanımıyla da benzeşmektedir.

Hakiki diğergamlık yardıma ihtiyacı olan kişinin duygularını hissettiğimiz zaman, kendimizi başka birinin yerine koyduğumuzda kendini gösterecektir. Bir diğer kişiyle empati kurduğumuz zaman başka birine yardımda bulunmak için girişimde

⁴http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.50e4040c39afd0.54927943

bulunmaya çalışırız, bu gerçek diğergamlığın sebeplerindendir ve herhangi bir kazanç elde etmeyi düşünmeden gerçekleştiririz (Aronson, Wilson, & Akert, 2007: 349).

Tübitak, Darwin'in doğal seçim kuramına göre doğaya en iyi uyumu sağlayan organizmanın hayatta kalma olasılığı ya da doğal seçim yoluyla genlerini bir sonraki kuşağa aktarabilme yetisinin daha yüksek olduğundan bahseder. Yüzeysel anlamda başkaları için fedakârlıkta bulunmak doğal seçim fikrine ters görünüyor. Çünkü diğerleri için kendinden ödün veren bir organizma, hayatta kalma şansından da ödün vermiş görünüyor. Ancak, altruizmin örneklerinden olan anne çocuk ilişkisinde annenin fedakârlığının onu öldürmediği hatta genlerinin yaşamasını sağladığını göstermektedir ki buna literatürde akraba seçilimi (kin selection) denmektedir. Kan bağıımız olanlara yardım etmekle kendi genlerimizin devamını da sağlamış oluyoruz. Ancak bazı durumlarda yakın kan bağıımızın olmadığı kişiler için de büyük fedakârlıklar yapabiliyoruz. Bilim insanları bu davranışı **karşılıklı altruizm** olarak değerlendiriyorlar. Birey diğerine yardımcı olurken, bir zaman içinde kendisinin de ondan yardım göreceğini ümit ediyor (Bilim ve Teknik, 2012). Bu ümit birebir yardım ettiği kişiden gelmekle birlikte kişiye duygusal mutluluk vermesi ya da onu topluma faydalı birey göstermesi itibariyle sosyal sorumluluk sahibi imajı da bireyin kazanımları arasında görünmektedir. Eğer çevreye uyumu yalnız doğa olarak değil toplum olarak da yorumlarsak gösterilen bu uyumla fedakârlığın önem kazandığı, “sosyal sorumluluk proje”lerinin yaygınlaştığı ve maddi manevi kazanımlarda bulunduğu günümüzde diğerkâmlık bireyin hayatta kalmasına artı değer sağlarken; fedakârlığın değil bireysel kazanımların öne çıktığı süreçlerde alturistik davranış kazanım sağlamayacak, toplumsal uyumla bağlantısı olmayacak ve bireyin hayatta kalmasına artı değer oluşturmayacaktır. Bu yönüyle de “diğerkâmlık”ın toplumda öneminin anlaşılması ve yaşatılmasıyla bireye de katkısının olacağını söyleyebiliriz. Alturizm görünüşte karşılıksız olarak yardımda bulunma, iyilik yapma olarak bir anlam ifade etse de yardım sonrasında hissedilen mutluluk ve gerçekleşen manevi doyum nedeniyle kökeninde karşılıksız olmadığını söylemek daha doğru olur. Bu karşılık bireyden değil bazen toplumdan bazen de Yaratıcı’dan manevi bir “ödül” veya “rıza” olarak beklenmektedir.

Diğerkâmlık yardımsever olunabilmesi için yaşanması, hissedilmesi gereken bir boyuttur. Bu boyutta düşünen kişiler yardımseverce davranışta bulunurlar ve yardımseverlikten söz edilir. Yunus (2010: 16-17) insanların çok boyutlu varlık olduklarından sözeder. Mutluluğun tek kaynağının para olmadığını hatırlatır. O’na göre

insan davranışlarını kontrol eden tek şey kar güdüsü değil iyilik yapma duygularının da davranışları üzerinde etkin olduğunu belirtir. İnsanoğlunun yardımseverlik duygularıyla da harekete geçtiğini kiliseler, camiler, sinagoglar, okullar, sanat müzeleri, halka açık parklar, sağlık klinikleri, vakıf ve kar amacı gütmeyen kurumlarla kanıtlar.

Yardımseverlik duygularının göstergesi olarak kişi bağış yaparak maddi katkıyla ihtiyaç sahibine destek olabilir ya da zaman, emek, bilgi ve tecrübesini herhangi bir ücret karşılığı olmadan kullanarak “gönüllü” statüsünde ve dolaylı olarak yoksula destekte bulunabilir.

1.2.2.3.1.2. Sorun

Yukarıda görüldüğü üzere yardımseverlik insanlığa duyulan sevgidir⁵ ve bu duyulan sevgi sonucunda zor durumda olan ihtiyaç sahibine yardım elini uzatmaktır. Toplumun duygu yoğunluğunun olduğu zamanlarda gösterilen yardım hassasiyetleri yoksulluk kültürü oluşturacak geçici çözümlerde değil, kalkınmayı da sağlayacak sürekli bir iyileşmeyle sonuçlanan yardımlar için kullanılmalıdır. Bunun gerçekleşmesi için yardımsever; yardımının doğru şekilde gerçekleşmesinin takipçisi olarak kendine, STK’ya, ihtiyaç sahibine ve dolaylı olarak ülke ekonomisine katkıda bulunabilir.

STK’ların ihtiyaç sahibi kişilere meslek eğitimi kursları vererek eğitilmiş birer birey olmalarının sağlanmasının akabinde önemli olan kişinin iş bulması ya da iş kurmasıdır. Yardımsever yardımının gittiği son noktayı araştırmalı, ihtiyaç sahibinin hikâyesini takip etmeli yardımının -kişinin ekonomik bağımsızlığına mı yoksa yoksulluğunun sürdürülmesine mi katkıda bulunduğu- konusunda STK’yı olumlu anlamda yönlendirmelidir.

1.2.2.3.2. Lider Boyutu

STK’larda görülen karizmatik lider yaklaşımı uzun süreli görevi gerektirdiğinden sürdürülebilirlik açısından sakınca teşkil etmektedir. Liderin görevini devam ettirmesi ya da görev değişimi sonucu durumlarında da başlangıçta belirlenen misyondan çıkmadan ivme sağlanmalıdır.

Atilla (2004: 19) STK liderinin sahip olması gereken özellikler arasında dışa ve değişime açık olma, ileri görüşlülük özelliklerinden bahsederken, motivasyon

⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Philanthropy>

kavramına da vurgu yapar. STK'ların bir işletme disiplini içinde yürütülmemesi nedeniyle değişime açık olunmaması ilk bakışta sıkıntı oluşturmaya bile uzun vadede “yardım” yarışı”ndan uzak kalınmasına neden olabilir. Çalışanların motive olmaları ve değişimi gerçekleştirmeleriyle ilgili durumu kurumsal performans ölçümleri sağlayacaktır. Bu gereklilikler STK'ların işletme yönüyle profesyonelleşmesi gereken yönlerini oluşturur.

1.2.2.3.3. Strateji Boyutu

STKlar mevcut ve olası kaynakları, kadrosu, hedef kitlesi, faaliyette bulundukları toplumun ihtiyaçları ve insan kaynaklarını göz önüne alarak yeni politika ve stratejiler belirlemelidir. Çalışanlardan alınan geri bildirimler anahtar çözümler oluşturabileceği için değerlendirilmeli, gerektiği takdirde politika ve stratejide bu doğrultuda düzeltmeler yapılmalıdır (Ömer, 2004: 23).

STK'ların en büyük çıkmazı Öner'e göre stratejilerinin yazılı olmamasıdır. Yazılı olmayan bu strateji lider tarafından oluşturulmakta ve sorgulanmaksızın değiştirilmektedir. Uzun vadeli stratejilerden uzak olunmasında günlük işlerinin yoğunluğu ve aciliyeti önemli nedenlerden biridir. Bu sorun az profesyonel ve sığ bir yönetime sebebiyet vermektedir (Öner, 2004: 23) .

1.2.2.3.4. Ölçümleme Boyutu

Kurumsal performansı göstergeleyen KPI'ların ve buna bağlı değerlendirmelerin olmaması STK'ların nerede olduğu, nereye gitmekte olduğu ve nerede olacağı konusunda yönetimi sorgulamaktan uzakta tutmaktadır. STK'ların güven boyutunun ön planda olması ve halkın desteğiyle yol alması nedeniyle kar amacı güden işletmede oluşabilecek en kötü senaryo olan iflastan daha kötü sonuçlar doğurabilir. Bir STK'da yaşanan olumsuz bir sonuç diğer STK'ların ve sonuçta ihtiyaç sahibine yardım ulaşmasının engelleyicisi olacaktır. “Finansal kaynak yönetimi en az kar amacı güden kuruluşlar kadar kritik” (Öner, 2004: 32) olsa da STK'ların iki farklı durumdaki müşterileri olan yardımsever ve ihtiyaç sahibi analizleri; değişimin ve gelişimin gerektirdiği öğrenen organizasyon olma süreçleri ve yardımların ulaşmasındaki sürecin işlerliğini minimum maliyete maksimum hizmet anlayışını getirecek süreç kontrolleri de yapılmalıdır.

1.2.2.3.5. Çalışanlar Boyutu

Çalışanlar kar amacı güden işletmelere nazaran az profesyoneldir. Hatta kendi uzmanlıkları dışında görevlendirildikleri de görülebilmektedir.

Kurumsal performans ölçütlerinin olmaması çalışanın başarı elde etmesini de sınırlayan bir yoksunluk olarak yer almaktadır.

Çalışanın STK başarısına katkıda bulunması için motivasyon gelişimine yardımcı olunmalı, takım ruhuyla ilerleme sağlanmalıdır (Öner, 2004: 36).

1.2.2.3.6. Sürdürülebilirlik Boyutu

STK'ların yoksulluğu sürdürmeye destek olan kuruluş formatından en kısa zamanda çıkıp “sürdürülebilir -(yoksulluk ve) kalkınma Çözümleri-” kapsamında çalışma göstermeleri gerekmektedir. Bununla birlikte faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için gerekli olan ekonomik süreci de başlatmaları gerekir.

1.2.2.3.7. Değer Boyutu

Yardım amaçlı STK'ların hedef kitlesi olan ihtiyaç sahibi kişiler değer boyutunun karmaşık hale geldiği önemli noktalardandır. STK'nın ürettiği değer yardımsever için yardım yapabilme mutluluğu, devlet için refah toplumu ve kalkınma desteği olurken ihtiyaç sahibi için de bağımsız ekonomik güçtür. STK'lar kendilerini tanıtır ve çalışmalarını anlatırken duygu yoğun figürlerden uzak durmalıdırlar.

1.2.2.3.8. STK Devlet İşbirliği

STK tanım itibarıyla devletten ayrı ve kendi çizgileri, örgütlenmesi olan bir yapı olmasına rağmen özellikle sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde birlikteliğin, iş birliğinin olması kazanımları açısından bir gerekliliktir.

Günümüz hükümetinin sosyal yardım kapsamında vermiş olduğu yardımlarla ilgili tekrarları kendi bünyesindeki kuruluşlarla entegre olarak sağlarken STK'ları bu kapsamda henüz değerlendirememesi devletin yapmış olduğu yardımın aileye STK eliyle de götürülmesine neden olmakta, bu ise “yoksulluk kültürü”nü artırmaktadır.

İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği Genel Sekreteri (Güvenç, 2012), devletle STK arasındaki ilişkinin olması gereken boyutta yaşanmadığı konusuna değinirken özellikle profesyonel yapılanma eksikliğinden ve proje bazlı yardımlardan söz ederek devletle ilişkilerin son derece eksik ve zayıf olduğuna, STK'ların doğrudan yararlanabilecekleri kaynak ve destek yokluğuna, sadece proje bazlı bir destek yaklaşımının varlığına değinir.

1.3. İNOVASYON: SORUN ÇÖZÜMÜ VE DEĞER ÜRETİMİNDEKİ YENİ YAKLAŞIMLAR

Hayalgücü, yaratıcılık, farklılık, rekabet, yenilik, popüler kelime, balon kelime, teknoloji, zihni sinir hikâyeler, beyin fırtınası, Google, Iphone... İnovasyon dendiğinde bilgi ve inovasyon yönetimi yüksek lisans öğrencilerinin⁶ alanla ilgili eğitimi almadan akıllarına gelen ilk çağrışımlar bunlar. Hâlbuki inovasyon ne zihni sinir hikâye ne de yalnızca yenilik. Kelimenin anlamı yenilikle birlikte uygulanan kurumu farklı ve üstün bir pozisyona getirmeyi de içermekle birlikte asıl çıkış noktası “hayal gücü” olsa gerek: “Hayal gücü zekâdan daha önemlidir (Albert Einstein).

İnovasyon, "yeni ve değişik bir şey yapmak" anlamındaki Latince "innovatus" kökünden türetilmiştir. Türk Dil Kurumu'na göre Türkçe karşılığı; «yenileşim»dir. Terim olarak; değişen koşullara uyabilmek (ve rekabet edebiliyor olabilmek) için toplumsal, kültürel ve yönetsel ortamlarda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması şeklinde ifade edilmektedir. Türkçe'ye yenilikçilik veya yenilik olarak aktarılmaya çalışıldıysa da bu kelimeler inovasyonu ifade etmezler (Bal, 1995).

OECD ve Avrupa Komisyonu'nun yayınladığı Oslo Kılavuzu'nda (2005) “işletme içi uygulamalarda, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş (bir ürün, mal veya hizmet), veya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin gerçekleştirilmesi” olarak tanımlanır. Bu tanım, inovasyonun konu başlıklarını “süreç, ürün veya hizmet, organizasyon ve pazarlama inovasyonu olarak belirlememizi sağlar.

Drucker'a göre (1985) bir örgütte birlikte çalışan farklı bilgi ve yetenekteki insanları daha verimli hale getirmek için onlara ilk defa olanak sağlayan yararlı bir bilgidir. Girişimciliğin özel bir aracıdır ve kaynaklara yeni kapasite yaratma yeteneği

⁶ Yeditepe Üniversitesi Bilgi ve İnovasyon Yönetimi MBA programı 2010 güz dönemi 14 öğrenci

kazandırır. Yeniliğin bir bilim ya da teknoloji değil bir değer olduğunu savunan Drucker bu nedenle bir işletmedeki yeniliğin daima Pazar odaklı olacağını belirtir (Terzioğlu, 2008: 5).

İnovasyonun doğasında işbirliği merkezi önem taşır. IBM'in işbirliğine dayalı inovasyonun önemli başlıklarını ele alan ve 14 yıllık tecrübeleriyle özel sektörden STK'ya inovasyon üretme gayretinde bulunan kuruluşlara rehber niteliğindeki "(FOAK) Tütünün İlk Örneği" kitabında inovasyon; üzerinde çalışılmalan ve çalışılacak olan "yeni bir değer" olarak tanımlanır. Her bir inovasyona baktığımızda, onun takımı, partneri ve bir topluluğu olduğunu gözler önüne seren IBM, bu grupların birbirleriyle çalışarak değer üretip inovasyona katkıda bulunmalarından sözeder. Bu işbirliğinin kaynağı ise "iyi fikirlerin çoğu; farklı disiplinler, endüstriler, kültürler, sistemler ve coğrafyalar tarafından yürütölmeye ihtiyaç duymaktadır" düşüncesidir (Andrews & Frederich, 2010: 2).

Bu alanda Joseph A. Schumpeter (1883-1950)'in iktisadi yaklaşımları önem arzetmektedir, aşağıdaki başlıkta ele alınacaktır.

1.3.1. Schumpeter ve İnovasyon

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda dünyaya gelen Schumpeter iktisat profesörü olarak yenilikle ilgili kapitalizm eksenli açıklamalarıyla alana önemli katkılarda bulunmuştur. O'nun çalışmalarındaki çekirdek kavram olarak görölen yenilik piyasadaki kabul edilışin bir aracı ve ekonominin önemli destekleyicisidir. Kapitalizmin Schumpeter'in çalışmalarındaki çekirdek kavram "Yenilik"ti; bununla mal sağlanmasında akla gelebilecek her türlü değışikliğı (yeni ürünler, üretim yöntemleri, satış yöntemleri, satış piyasaları) tanımlıyordu. Kendisi için yenilik yalnız yeni ürünlerden oluşmayıp, değışik üretim yöntemleri ve yeni satış piyasaları da bu kavrama girmektedir (Bal, 2012).

Bu çeşitliliğı maddeleştiresek;

- Yeni Ürünlerin Piyasaya Giriş;
- Yeni üretim yöntemlerinin piyasaya giriş;
- Yeni pazarların açılması;
- Hammaddeler ve diğer girdiler için yeni tedarik kaynaklarının geliştirilmesi, olarak sıralayabiliriz (Terzioğlu, 2008: 4).

Sıralanan bu tür yenilikler ancak piyasada kendilerini kabul ettirdikleri ve rakip firmaları buna bağılı olarak yenilikler yapmaya teşvik ettikleri (örneğin motorun icadı motorlu tahrikten yararlanan çok sayıda ürünün ortaya çıkmasına neden oldu) ve böylelikle ekonomiyi ileri götürdükleri zaman tam olarak ekonomiktirler. Fakat yenilikler yalnız düzensiz aralıklarla ortaya çıktıklarından yenilik ile durgunluk arasında karşılıklı bir etkileşim ortaya çıkmaktadır. Konjonktürdeki bu devri dönüşümler Schumpeter'e göre kapitalizmin doğasında vardır.

Yenilik kavramı onun girişimci anlayışını da belirler. Girişimci, ancak yaratıcı bir güce sahip bulunduğu ve yenilikleriyle yeni alanlar açtığı zaman girişimci adına hak kazanmaktadır. Schumpeter'e göre; iktisadi akımın yörüngesinde meydana gelen sıçramanın arkasındaki kuvvet; iktisadi hayata getirdiği yenilikler (innovations) ile piyasanın alışılmış düzenini temelinden sarsan ve kımıldatan girişimcidir (Bal, 2012). Yenilikleri üretime dâhil eden girişimcilerin bulunduğu ekonomilerde, üretim hacmi ile karlar artacak, rekabet sürekli olarak kamçılanacak ve fiyatlar düşecektir. Bunun sonucunda da bir taraftan yatırımlar artacak diğer taraftan da düşük maliyetler ve fiyatlar sayesinde işçiler ile tüketiciler fayda göreceğinden, toplumda ilerleme görülecek ve ekonomik bolluk ortaya çıkacaktır... Buradaki teşvik unsuru inovasyondur. Bu yenilikler; ürünler, teknolojik yapı, ticari örgütlenmeler bağlamında endüstride büyük dönüşümler ile sonuçta devrimlere yol açmaktadır. Bu süreç içinde çağa ayak uyduramayan firmalar ise tarih olmaktadır. Organizasyonun devamını sağlayabilmek için rekabet içine giren girişimciler yeniliklerle birlikte sektördeki mevcut ve yarışamayan işletmelerin yerlerini alırlar. Schumpeter bir evrim sonucunda ortaya çıkan bu duruma yaratıcı yıkım (creative distruption) adını verir (Dolgun, 2012).

Schumpeter son çalışması olan “Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi” kitabında inovasyondan farklı yerlerde bahseder. Schumpeter, bu kitabında Marx'ın doktrinlerinden yararlanarak ve yaklaşımını “ekonomi” ve “sosyoloji” olarak ayırıştırarak verir. Yeni ürün ve yeni metodlardan bahsederken eskisine eşit olmayan ve avantajlı farklılıklarla ortaya çıkışlardan sözeder. Bu farklılıkların bir zamanla yerini başka yeniliklere bırakacaklarından doğalarında son bulma özelliği de bulunacağına dikkati çeker. Bu yeniliklere oluşabilecek direnç ise inovasyon karşısında bir tehdit yaşayan ve mücadele edebilme yetisine sahip olmayan, hazırlıksız kaynaklardan gelmektedir (Schumpeter, 2003: 133, 134).

1.3.2. İnovasyonu Destekleyen Yapısal Uygulamalar (Türkiye)

İnovasyon ihtiyacı ülkemizde de fark edilmiş olup gerekli kolaylıklar sağlanmaya çalışılmakta, uygun koşullar oluşturulmaktadır.

Ülkemizde inovasyona yönelik çalışmalar arasında Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) ilk sırada yer alacaktır. 1997 yılında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu inovasyonu odak alan bir politika izlemeye başlamıştır. 2006 yılında İnovasyon Stratejisi ve Eylem Planını hazırlaması, bu alandaki gücün artırılması açısından güzel bir gelişmedir. Tübitak'ın araştırmayı destekleyen programlar yürütmeye başlaması, patent teşvikleri önemli adımlar arasında yer alabilir. 5746 Sayılı kanun kapsamında; ülkemizin, uluslar arası rekabet gücünün artırılmasını, yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesini ve dünyadaki gelişmelere uygun bir sanayi altyapısının oluşturulmasını teşvik etmektir (Bal, 2012). Son dönem çalışması olarak “Onuncu Kalkınma Planı” (2014-2018) kapsamında oluşan Özel İhtisas Komisyonu ve Çalışma Grupları'nda “Arge ve Yenilik Sisteminde Etkinlik” konu başlığını oluşturarak bu alanda verdiği desteği ve uygulanabilirliğini etkinleştirmeyi hedeflemesini gösterebiliriz.

1.3.3. İnovasyon Alanları (Çeşitleri)

OSLO tanımlamasından yola çıkarak inovasyonu hizmet, ürün, süreç ve pazarlama inovasyonu olarak 4 ana başlık olarak ele alabiliriz.

1.3.3.1. Ürün/Hizmet inovasyonu

Bu inovasyon çeşidinde “ürün” kavramı hem ürünleri hem de hizmetleri kapsayan bir anlamda kullanılır. Ürün inovasyonları, hem yeni ürünlerin ya da hizmetlerin tanıtımını, hem de varolan ürünlerin fonksiyonelliklerinde ya da özelliklerindeki önemli gelişmeleri de kapsar (Oslo Kılavuzu, 2005: 48).

İnovasyonun en bilinen türüdür. Ortaya somut bir ürün çıkar. 18-24 ay aralığında uzun bir süreye ihtiyaç duyar. Teknolojik inovasyonlar genellikle bu türde yer alır⁷.

Ürün inovasyonunda tamamen yeni ya da varolan bir ürünün bazı özellikleriyle geliştirilmesi yönüyle piyasadaki rekabet gücünü artırma sonuçlu çalışmalar yürütülür:

⁷ http://aykutarikan.com/2012/03/11/inovasyon_turleri/

Internet, cep telefonu, mikro finans uygulamaları bu sınıftadır. Schumpeter'in belirttiği piyasada rekabet edebilir olmanın verdiği girişimci ruhun ayrıcalığı burada yaşanır.

Hizmet inovasyonunda ise çeşitliliğinden çok nasıl verildiği, kalitesi, hızı, müşteri memnuniyetini sağlaması önem arzeder. Hizmet inovasyonunda kamu, özel sektör ve STK arasında kurulacak ortaklıklar kaynakların etkin kullanımını ve hizmetin gereksinimlerini karşılayacak biçimde ve yaygın olarak verilebilmesini sağlar. Kamu hizmetlerinin sunumunda gönüllülük esasına dayalı STK'larla işbirliği içinde olunması (T.C. Devlet Personel Başkanlığı, 2011) kamu hizmetine olan güveni, bilinirliğini ve paylaşımını artıracaktır.

Hizmet firmaları çalışmalarını müşteri ihtiyaçları doğrultusunda sıklıkla yeniden düzenlerler, çünkü hizmet alanında yaşanan vakalar sıklıkla özgün olarak gerçekleşir, bu özgünlük inovasyonun gerçekleşmesini zorlaştıran önemli etkenlerdendir. Yeni bir hizmet türü olarak dizayn edilen çalışma müşterinin ihtiyaçlarının değişmesi sonucunda yeni oluşumlara yerini bırakacaktır. (Roper, 2004: 4)

Bu yeni oluşumlar taklit edilene kadar işletme rakipsizdir, monologdur, fiyatı kendi belirler ve bu yüksek kar elde etmesini sağlayabilir. Taklit edilmesi durumunda yeni arayışlarla aynı pozisyon sağlanmaya çalışılacaktır. İmitasyon çalışmaları ne kadar başarılı olursa olsun öncü firmanın hatalarından ders almayı sağlamasına rağmen piyasaya ilk çıkmanın sağladığı markalaşmadan yoksun bırakacaktır. 1980'li yıllarda ilk çıkan margarin olması nedeniyle margarinin adı "Sana"ydı, yıllar geçmesine ve çeşitli markalar adı altında üretilmesine rağmen halkın arasında hala margarine "Sana" denmesi buna çarpıcı bir örnektir.

1.3.3.2. Organizasyon İnovasyonu

İş yapılarının, uygulamalarının ve modellerinin oluşumu ve değişimini kapsar. Bu yönüyle süreç, pazarlama ve iş modeli inovasyonunu içine almaktadır.

OSLO'ya göre "yeni bir örgütsel modelin, kurumun iş uygulamalarında, iş organizasyonunda ya da dış ilişkilerinde uygulanmasıdır" (Baykal, 2007: 29).

1.3.3.3. İş Modeli İnovasyonu

“Bir iş modeli bir örgütün yarattığı değerin, bu değeri sunuşunun ve mevcut bir değeri nasıl yakalayacağını mantıklı açıklamasını ortaya koyar” (Osterwalder & Pigneur, 2010: 14).

“İş modeli inovasyonu başarıları” isimli araştırmalarında, Donald W. Mitchell ve Carol Bruckner Coles, iş modeli inovasyonunu, bir şirketin performansını, eldeki alternatifler arasından en iyi yararı sağlayarak artıran, iş modelindeki başarılı değişimler olarak tanımlamaktadır (Baykal, 2007:28).

Bir şirketin kar ve fayda elde etmek üzere yürüttüğü planlı faaliyetler bu kapsama girerler. Burada şirket kendi iş yapma yöntemi üzerinde değişimlere gider.

İş modeli oluştururken kimin için değer yaratıldığı öncelikli önem taşır. Değer yaratmada yeni ürün çıkarma, ürünün performansını iyileştirme ve kişiye özel ürünün uygulanabilmesi başarıyı getiren stratejiler olarak uygulanır (Osterwalder ve Pigneur, 2010: 21, 23). Tasarım ve marka üzerinde çalışma, maliyet ve fiyatın azaltılması, ürün riskini azaltan garanti gibi imkânların sunulması, ürün ve hizmete erişim kolaylığı da iş modelinde çalışılarak fark yaratan inovasyon süreçlerini içerir.

Bu modelde özetle, temel ortaklar, temel faaliyetler, değer önerisi, müşteri ilişkileri, müşteri segmentleri, temel kaynaklar, kanallar, maliyet yapısı ve gelir akışında yapılan düzenlemelerle yeni iş modelleri üretilmiş olur (Osterwalder ve Pigneur, 2010:44). Aynı zamanda değer yaratma, dağıtma ve değeri kendisinde toplama zincirinin açıklamasıdır. Bu değerler zincirinde özellikle kendisi için değer üretilen müşterinin tanınması anahtar bir rol oynar.

1.3.3.4. Yönetim İnovasyonu

Yöneticilerin en sevmediği inovasyon uygulamasıdır. Düzenleme, değiştirilme, yeniden düzenleme yönetim katında gerçekleştirdiği için direnç yönetimin kendisinden gelir⁸.

⁸ http://aykutarikan.com/2012/03/11/inovasyon_turleri/

1.3.3.5. Pazarlama İnovasyonu

Ürün ya da paketlenme dizaynında, ürün promosyonunda ya da fiyatta gelişmeler sağlayan yeni pazarlama metodlarının geliştirilmesidir. Ürün ya da paket tasarımında, ürün pozisyonlamasında, ürün promosyonunda ya da fiyatlandırmada önemli bir değişiklik sağlayacak yeni bir pazarlama metodunun uygulanmasıdır. Bu inovasyon türü ürün pozisyonunda ya da şöhretinde değişiklik yaparak satış hacimlerini ya da Pazar payını artırmayı amaçlar. Yeni pazarlama kavramı ya da stratejisinin eski pazarlama metodlarından önemli farklarının olması gerekir (Baykal, 2007: 20).

Bir makarna markasının çocuklara ait bir makarna üretimiyle ailelerin dikkatini çocukları aracılığıyla çekmesi diğer makarna firmalarının önüne geçmesini sağlayan örnek bir uygulamadır.

1.3.3.6. Süreç İnovasyonu

Süreç inovasyonları yeni ekipmanların, yazılımların tekniklerin ve prosedürlerin uygulanmasıyla ilgilenir. Eğer inovasyon yeni ya da geliştirilmiş birim maliyetleri düşürmeye ya da kaliteyi artırmaya yönelik üretim ya da tedarik metotları kapsıyorsa, bu süreç inovasyonudur (OSLO, 26).

Eğer inovasyon; hem hizmetin hem de metodun, ekipmanın ve yeteneklerin özelliklerinde önemli gelişmeler sağlıyorsa, bu hem ürün hem de süreç inovasyonudur (OSLO, 53).

Süreç inovasyonu süreçlerin yaratılması ve ortaya çıkmasındaki değişimdir. Yeni ya da önemli şekilde geliştirilmiş bir üretim ya da sevkiyat metodunun uygulanmasını sağlar (Baykal, 2007: 27).

Yeni ekipmanların, yazılımların ve belirli tekniklerin ve prosedürlerin uygulanmasıyla ilgilenir. İnovasyon yeni ya da geliştirilen birim maliyetleri düşürmeye ya da kaliteyi artırmaya yönelik üretim ya da tedarik metotları kapsıyorsa süreç inovasyonudur (Baykal, 2007: 27). Ürün olarak cep telefonu, hizmet olarak ise yemeksepeti ile Muhammed Yunus'un mikro kredi sistemini örnek uygulamalar olarak gösterebiliriz.

Maliyetleri, kimi zaman yok denecek kadar az, süresi de son derece kısa olabilir. Yönetim Danışmanlığı'na en fazla ihtiyaç duyulan inovasyon türüdür. Maliyetlere

doğrudan (azaltıcı) etkisi olduğundan, karlılığı arttırma özelliği vardır. Buna karşın, etkisinin iyi ölçümlenmesinde de yarar vardır⁹

1.3.3.7. Sosyal İnovasyon

Sosyal inovasyon bilimsel araştırma, şirket çalışmaları, kamuoyu tartışmaları ve etik tartışmalarda önemli bir kavramdır. Bilim dünyasında yeni olmamasına rağmen son 15 yıldır öne çıkan bir süreç yaşanmıştır. Benjamin Franklin 18. Yüzyılda toplumun sosyal organizasyonlarında küçük değişimleri gündeme getirir ve Emile Durkheim teknik değişimi destekleyen işgücü bölümlerindeki kalkınmanın gerektirdiği sosyal düzenlemenin altını çizer. 20. Yüzyılda Max Weber kapitalist sistemde rasyonelleşmenin gücünü gösterir. O toplum düzeni (hiyerarşi) ve inovasyon arasındaki ilişkiyi inceleyerek konuya ilgisini göstermiştir. Bireyler sosyal değişime karşı ilk önce benimsemede zorluk çekmelerine rağmen yaygınlığın görülmesi ölçüsünde kullanımı ve bu değişimin gelişimi gerçekleşmektedir. 1930'larda ise konuya Joseph Schumpeter'in örgütlerdeki yapısal değişimle ilgili yaklaşımı farklı bir bakış açısı getirir. İnovasyon ve kalkınma arasındaki ilişkiyi kurabilmek için toplum bilimi grubuna (ekonomi, politika, kültür..) başvurarak (MacCallum & Frank Moulaert, 2009) kavrama sadece teknik yenilikleri değil pazarlama ve örgütlenme konusundaki yenilikleri de katmıştır.

İnovasyonun en çok etkili olduğu alanlar teknolojik saha olmasına rağmen teknolojinin en ince etkileri de sosyolojik olarak görülmektedir. Çünkü onların ince etkileri dikkatli bir şekilde incelenip araştırılmazsa anlaşılmayabilir. Bunlar aşamalı olarak bireylerin, grupların, kurumların ve hatta girdiği toplumların davranışlarında değişiklikler meydana getirir. Örneğin: buhar motorunun devreye girmesinden sonra su çarkında geçen yüzyıldakinden daha da fazla gelişme gerçekleşmiş, yünlü yelkenli gemide, demir gövdeli buharlı geminin devreye girmesinden sonra daha uzun dönemli ve daha düşünsel gelişmeler sağlamıştır. 1920'ler boyunca içten yanmalı motorun rekabetinin buhar motorlarında daha çok teknolojik gelişiminden sorumlu olduğu söylenebilir, benzer şekilde, aynı dönemde radyodaki rekabet daha yeni ve ileri deneyimlerin yaşanmasına yol açmıştır (Bal, 2012). İnternetin bulunması (1989) ve yaygınlaşması (1994) iletişim ve işbirliğinin yoğunluğunu artırmıştır. Ele alınan tez çalışmasında da world wide web (www)'in bulunuşunun olumlu yansımaları görülecek,

⁹ http://aykutarikan.com/2012/03/11/inovasyon_turleri/

ağ oluşturmadaki kolay yol; kaynak ve pazar ulaşımı bu buluşun iskeleti üzerine bina edilecektir.

Sosyal inovasyonun uygulama alanında en çok kullanılan metodoloji hizmet inovasyonudur. Bununla birlikte ürün, süreç ve organizasyon inovasyonlarıyla da sosyal inovasyon üretilebilir.

Sosyal inovasyonun tarihsel çizgisi sonucunda diyebiliriz ki, insan, toplum ve gezegen için sürdürülebilir bir yaşam sağlamak üzere, var olan toplumsal, kültürel, ekonomik ve çevresel sorunlara yenilikçi çözümler üretmek ve bunları hayata geçirmek olarak ifade edebileceğimiz sosyal inovasyon bir taraftan da teknolojik inovasyonun olumsuz sonuçlarını iyileştirmek üzere de kurgulanmaktadır. Yenilikçi toplumsal projeler, çok taraflı bir çalışmayı gerektirdiğinden, son dönemlerde, kamu, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin birlikte gerçekleştirdiği çeşitli projeler üretilmektedir. Sosyal inovasyonu diğerlerinden ayıran en temel fark, inovasyon sürecinin temel amacının finansal bir kazanç elde etmek değil toplumsal bir yenileşmeyi hedeflemesidir. İyi bir sosyal inovasyon projesini belirleyen, kimin gerçekleştirdiğinden çok hangi amaçla kimler için gerçekleştirildiğidir¹⁰.

2008'deki mali krizden sonra inovasyonun geldiği yer ilginçtir. Şirketlerin bankalara, kapitalizme karşı güveni sarsılmış, ve etkisi Batı'da Türkiye'dekinden daha yoğun hissedilmiştir. Doğrudan dünya için iyi şeyler yapmayı hedefleyen firmaların sayısı Batı'da hergeçen gün artmaktadır.

1.3.3.7.1. Sosyal Girişim (Social Enterprise)

Sosyal girişim, Türkiye'de uygulama aşaması öncesinde anlaşılmaya çalışılan bir kavramdır. Dünyada ortaya çıkışı 1990'lı yıllara dayansa da Türkiye'de bu kavramın kullanılmaya başlanması yirmi yıl sonrasına denk gelmektedir. Kavramın ortaya çıkışında sosyal ihtiyaçların birinci derecede gözetilerek kar elde etme hedeflenmeden bir işletmenin oluşturulması ve çalıştırılması olarak ifade edebileceğimiz bu kelime sosyal ihtiyaçlarla ilgili gereksinimleri ve iyi niyetleri gösterirken bir taraftan da şirketlerin kar amacı güden yapılarından sıyrılıp farklılaşması ihtiyacının varlığına işaret etmektedir. Kanada'da bazı bankaların yalnızca sosyal fayda üreten şirketlere kredi verdikleri ve hissesahibi müşterilerin bu şirketleri kontrol etme ve olumsuzluk

¹⁰ <http://www.sosyalinovasyonmerkezi.com.tr/hakkimizda/sosyal-inovasyon-merkezi/>

hallerinde bankaya şikâyet etme yetkisine sahip oldukları sosyal girişim kavramının birçok avantajı getiren bir ayrıcalığın kapısını araladığını bize göstermektedir. Sosyal girişim anlayışıyla birlikte rekabetin arttığı günümüzde halk arasındaki algı toplum ve dünyadan yana olurken diğer şirketlerden öne çıkma fırsatı sunmakta, ortak arzularımız olan yoksulluğa çare, çevrenin korunması, cinsiyet eşitliği gibi konularda önemli çareler sunmaktadır.

Sosyal girişim; insan ve çevrenin gelişimini maksimum derecede sağlamak için ticari stratejiler uygulayan bir organizasyondur, buna rağmen hissesahibi için karını en üst düzeyde tutmaya çalışır. Kar amacı sosyal faydanın yanında ikinci sırada yer alır. Sosyal girişimler kar ve kar amacı gütmeyen şekilde yapılabilir ve hayır organizasyonları veya şirket yapılanmasında görülebilirler. Sosyal işletmelerde sosyal amaç birinci derecede önemliyken kar elde etme ikinci sırada yer alır¹¹. Bu işletmeler, adaletli ve sürdürülebilir dünyayı sosyal problemlere pazar odaklı stratejiler uygulayarak dünyayı yapılandırmayı hedeflerler¹².

European Research Network (EMES) ise sosyal girişimi şöyle tanımlar: “Organizasyonlar topluma faydalı olacak belirgin amaçları ve girişimleri hedefleyen bir grup vatandaşlar tarafından gerçekleştirilir ve bu kişilerin kar elde etme amaçları en alt düzeydedir”¹³.

Sosyal girişim kavramı ilk olarak 1980’lerin sonlarında İtalya’da kooperatif hareketlerle görülür, fakat Avrupa’da gerçek anlamda kullanılmaya başlaması 1990’ların ortalarında özellikle EMES’in çalışmalarıyla gerçekleşir (Defourny, 2008). Öte yandan USA’da Bill Drayton 1980’lerde ASHOKA vakfını kurarak sosyal girişimcileri destekleyen bir program başlatmıştır. Bu oluşumun çeşitli ülkelerden üyeleri olduğu gibi Türkiye’den de hergeçen gün artan üye sayısı bulunmaktadır¹⁴.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’na göre ise sosyal girişim; özel, özerk, girişimci organizasyonların ürün ve hizmet sağlayarak topluma belirgin bir şekilde faydalı olma çalışmalarıdır. Bu işletmelerde kar dağıtılması yasaklanmıştır ya da ana amaç olarak kar gözetilmemektedir (Social Enterprise: A New Answer to Poverty, 2011). Son 15 yıldır kavramla ilgili özellikle Avrupa, Amerika ardından Japonya,

¹¹ //en.wikipedia.org/wiki/Social_enterprise

¹² https://www.se-alliance.org/

¹³ www.emes.net/

¹⁴ www.ashoka.org

Güney Kore ve Latin Amerika’da bir yayılma sürecine girildiğinden sözedebiliriz (Defourny, 2008).

İş dünyasında kayda değer bir yeri olan Harvard Business Review “İş dünyasında Mutluluk” konseptini ele aldığı sayısında “sosyal işletme” başlığına da değinirken bu kavramı Levine ve arkadaşları şöyle açıklar (Bugg-Levine, Kogut, & Kulatilaka, 2012: 50-62):

Sosyal girişimler problemleri çözmek üzere yeni yaklaşımlarla hareket edilen girişimcilik organizasyonlarıdır. Kar amacı gütmeyen ve kar hedefleyen teşebbüsleri içerir ve sosyal fayda ile finansal getirinin karışımını sunar. Tüm bu girişimler aynı güncel soruyla yüzleşirler: Bu girişimler maliyetleri karşılamak ve faaliyetleri yapabilmek için yeterli gelir oluşturabilirler mi? Sosyal girişimde yatırımcı parasını geri kazanma beklentisinde değildir, amacı sosyal fayda yaratmaktır. Sosyal fayda üretilmediği sürece yatırımın başarısız olduğu şeklinde bir değerlendirme yapıldığı gibi bir yandan da girişimlerin maliyetlerini karşılayacak gücü elde edip edemeyeceklerini de sorgulamak zorundadırlar ki girişim sürdürülebilir olsun. Girişimci için önemli olan ihtiyacı olan kazanca erişimi sosyal hedefleri aracılığıyla olmasıdır.

Harvard Business School’un açtığı “Sosyal Girişim Teşebbüsleri” dersi alandaki mihenk taşlarından biridir. Columbia, Stanford ve Yale üniversiteleri ile çeşitli vakıflar da sosyal işletmeler için oluşturdukları eğitim ve destek programlarıyla alanın yaygınlaşmasını sağlayan isimlerden bazılarıdır. Buna rağmen, ABD’de sosyal girişim pazar merkezli ekonomik aktivite çözümlemeleri nedeniyle çok genel ve belirsiz bir konseptte kalmıştır. Bu aşamadan sonra sosyal girişimi inovatif çözümlemelerin kar amacı gütmekten risk alan yaklaşımlar şeklinde görülmesiyle karşılaşmaktayız. İnovatif yaklaşım; birlikte sosyal girişim organizasyonları kar amacı gütmekle birlikte iyilik faaliyetlerinde bulunan “kurumsal sosyal sorumluluk” girişimlerinden kar amacı gütmeyen ve ticari aktivitelerde bulunan modelin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Davister, Defourny, & Gregoire, 2006).

Ülkemizde “Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı” (TÜSEV) sosyal girişimle ilgili analiz çalışmasıyla gündeme gelmektedir. 2010 Aralık ayında yayınlanan bu çalışma “Sosyal Girişimler ve Türkiye İhtiyaçları Analiz Raporu” olarak NGO’dan sosyal işletmeye giden ihtiyaç evrimini göstermektedir. Bu teorik çalışma ardından bireysel olarak yapılan küçük çaptaki sosyal girişimcilere ödüllendirmelerde bulunularak toplumsal çözümler adına gerçekleşen bu eğilimler teşvik edilmeye çalışılmaktadır.

Kavram STK ve özel sektör bazında yaygın olarak bilinmemekle birlikte ihtiyacının hissedilir olması yaygınlaşmanın gerçekleşeceğini göstermektedir.

Türkiye’de bağışçıların ağırlıklı olarak yoksula yaptıkları nakdi ve ayni yardım eğilimleriyle birlikte kalıcı hayır kurumları olarak da okul, üniversite, hastane, müze gibi yapıları topluma armağan ettiklerini görmekteyiz. Bu yaklaşımın hayır yönünü sorguladığımızda ihtiyaç olan ve işleyen haliyle kalması gereken yönü olduğu gibi toplumsal faydaların maksimum olarak kullanılmasını sağlayacak sosyal işletmeye dönüşümü de genel çapta olmasa da tartışılmaya başlanmıştır.

1.3.3.7.1.1. Sosyal Girişim’den Sosyal İşletme’ye ve Muhammed Yunus

“Dışarıda şiddetli açlık sürerken sınıfta şık iktisat kuramlarını öğretmeyi giderek daha zor bulmaya başlamıştım. Bir anda, geleneksel iktisat kavramlarının, ezici açlık ve yoksulluk karşısındaki boşluğunu hissettim (Yunus & Weber, 2010: 9). Yunus’a ait olan 1976’da profesörlük yaparken söylediği bu söz olayın dramatikliğini anlatmakla birlikte Profesör’ün iktisadi biliminin kurallarını Bangladeşli yoksullar için gerçek çözüm olabilecek hale getirmesi için adım atmasını sağlayan hissiyatları olarak görülmektedir. Muhammed Yunus Bangladeşli kadınların 5 taka (7 sent/0.109 TL), tutarındaki borçları nedeniyle köle haline geldiklerini görür ve kredi almaları için banka müdürleriyle yaptığı görüşmelerde “yoksullar bankadan kredi almaya uygun özelliklere sahip değiller; onlar kredilendirilebilir değildir” sözüyle karşılaşır. Bankalardan yardım alamayacağı bellidir, işin kurallarını kendi belirler: “Yoksul borçluların borçlarını kolaylıkla geri ödemelerini sağlamaya yönelik olarak, geri ödemelerin haftalık küçük taksitler şeklinde yapılması ve köylüleri bankayı ziyarete zorlamak yerine, banka yetkililerinin onları ziyaret etmesi gibi bazı basit kurallar koyarak” (Yunus & Weber, 2010: 11) ve insan onuruna uygun davranarak yoksullara içinde bulundukları girdaptan çıkıp açılım sağlama kapılarını sunar. Yunus, mikrofinans uygulamasının “yoksulluğu ortadan kaldıracak sosyal işletme”lerin bir diğer şekli olduğunu belirtir. Yoksul insanlara mikrokrediler sağlayarak onların, iş kurmak suretiyle kendi kendilerini istihdam etmeleri (Yunus & Weber, 2010:81) ve diğer yoksullar için iş olanakları hazırlamaları sağlanmış olur.

Yunus, gerçekleştirmiş olduğu mikro kredi sisteminden yola çıkarak sosyal işletmeyi şöyle tanımlar: “Zarar etmeyen, temettü dağıtmayan ve tamamıyla sosyal bir

hedefi gerçekleştirmeye ithaf olunmuş bir işletme”. Yatırımcının hedefini ise “kendisi için kazanç sağlamaksızın başkalarına yardımcı olma” olarak belirtir (Yunus & Weber, 2010: 18).

M. Yunus, sosyal işletmenin inovasyonla bağına ise şöyle açıklar: “Zaman, cesur ve yaratıcı düşünme zamanıdır ve hızlı hareket etmemiz gerekmektedir, zira dünya hızla değişmektedir. Yeni yapılanmanın ilk adımı sosyal işletmeleri yapının tamamlayıcı unsurları olarak sisteme yerleştirmek olmalıdır” (Yunus & Weber, 2010:24).

Sosyal girişim (social enterprise) ve sosyal işletme (social business) kavramlarının zaman zaman birbirinin yerine veya aynı anda kullanıldıkları da görülmektedir:

Sosyal girişim kavramı; sosyal fayda üretmek isteyen organizasyonların ticari aktivitelerini açıklar. Yardım kuruluşları iktisadi işletmelerini fonlarına destek olmak üzere kurabilir ve büyütebilirler. Bu girişimler, istihdamla birlikte işsizliğin önüne geçebilecek destek olarak da görülebilir. Sosyal işletme ise; sosyal girişimin bir alt kümesi olup spesifik özelliklere sahiptir. Sosyal girişimin devlet ya da iyiliksever bir organizasyon tarafından fonlanabileceğini söylemek mümkünken sosyal işletme kendi çalışmasını ve işlerliğini tamamiyle kendi ürettiklerinden elde ettiği kazançlarla sağlamaktadır. Bu konseptiyle çözümün sürdürülebilir olması sosyal işletmeyi ön plana çıkaran özelliklerindendir¹⁵.

Yunus (2010:30), Sosyal İşletmenin bir çeşit kar amacı gütmeyen kuruluş (STK) olarak algılanmasını ise sosyal işletme ve kar amacı gütmeyen kuruluşların ayırt edici özelliklerini vererek sıralar:

- “NGO herhangi bir gelir yaratmaz ve sahibi yoktur.
- Her halükarda para kısa zamanda harcanır ve STK çalışmalarını sürdürmek için yeni bir bağış toplama faaliyetine girer.
- İşletme ise sosyal fayda sağlarken varlığını sürdüreceği geliri oluşturabilir bu sürdürülebilirlik kavramına uygunluğu gösterir”.

O’na göre STK’lar dünyada birçok güzel işe imza atmışlardır ancak hayırseverlik modelinin tabiatında yeralan zayıf yönleri sosyal işletme kavramını ortaya

¹⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Social_business

çıkarmasına sebep olmuştur. Oluşturduğu modelde sosyal işletme bir STK'nın hayırseverlik amaçlarını sürdürmesinde güçlü bir araç olarak yer alabilmektedir. Çünkü hayırseverlerin bağışlarına güvenmek organizasyonun sürdürülebilir bir şekli değildir. Sosyal girişim ise doğasında yardımların sürdürülebilir olması amacıyla tasarlanmıştır. Bu gerekliliği yoksulların psikolojisine vurgu yaparak da destekler. “Hayırseverlik kurumlarına bağımlı hale gelen yoksullar kendi ayakları üzerinde durma cesaretini gösteremezler. Buna karşılık aldıkları mal ve hizmetler için adil bir fiyat ödeyen insanlar kendi kendine yeterlilik yönünde dev bir adım atmaktadırlar. Edilgen şekilde hediye kabul etmek yerine, etkin olarak ekonomik sisteme, serbest piyasa sistemimize katılmaktadırlar. Bu son derece güç vericidir.” Bu yaklaşım yoksullukla birlikte eşitsizlik ve baskı gibi sorunlara da gerçek ve uzun dönemli çareler sunmaktadır (Yunus & Weber, 2010: 31).

Bir taraftan da STK'ların hayırseverlik boyutunda sosyal şirkete dönüşmemesi gereken durumlarını göz önünde bulundurmak gerekir. Çalışabilecek gruba yönelik olan sosyal işletmeler işgücüne sahip olmayan yaşlı ve çocuk gibi bakıma muhtaç dezavantajlı grubun ihtiyacını; doğal afetler sırasında evsiz kalan, ilaç, gıda ve giyeceğe muhtaç olan depremzedelerin gereksinimlerini geleneksel yardım mantığıyla karşılamak kaçınılmazdır. Bu gibi durumlarda karşılıksız maddi yardım tek acil çözümdür (Yunus & Weber, 2010: 32).

Kavram karışıklığı ve KSS

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) günlük hayatımızda ve basın aracılığıyla sık sık duyduğumuz bazen bir futbol aktivitesi, bazen çevre temizliği ya da işitme engellileri destekleyen bir proje olarak karşımıza çıkıyor. Projelerin bu derece yaygınlaşmasında artık bilinçli toplumun yansıması olarak şirketlerin de toplumsal gelişmeye katkıda bulunma isteklerinin olmasıyla birlikte, şirketlerin kendi alanlarındaki diğer şirketlerle rekabetini sağlayan ve farkındalık oluşturan yönü de var. Topluma fayda üreten bir kurum olmak diğer kurumlar arasından sıyrılıp reklam yapmışcasına olumlu bir imaj bırakıyor müşterinin aklında.

Kurumsal sosyal sorumluluk zaman zaman sosyal işletmeyle karıştırılan bir diğer terimdir. Kurumsal sosyal sorumluluk, “kar amaçlı bir işletmenin, yerel toplumda faydalı eylemler yapmak üzere kurduğu bir hayırseverlik fonunu ifade eder. Örneğin, bir şirketin KSS birimi bir hastaneye veya okula para bağışlayabilir” ... iyi komşu ya da

iyi vatandaş imajını oluşturmak için kullanılır (Yunus & Weber, 2010: 34). Bu kavram şirketlerin rekabetin yoğun olduğu dönemlerde farklılıklarını ve topluma yakınlıklarını gösterebilecekleri dönemseller projelerle görüldüğü gibi şirket STK işbirliği halinde de görülebilir. KSS toplum değerlerinin oluşum sürecinde de önemli bir role sahiptir. Kurumsal sosyal sorumluluğun konsepti geniş bir anlam içermektedir; kurumsal iyilik, kurumsal vatandaşlık, kurumsal sosyal katılım gibi. KSS politikaları şirketlerin iş faaliyetleriyle sosyal değerleri ve ihtiyaçları karşılamaları yönüyle dikkate alınır (Crisan, 2012: 106). Ancak, bu uygulama hayırseverliğin sürdürülebilir yönü olmamakla birlikte, şirketin “faydalı şirket” imajını destekler. Projelerin kısa dönemli olması ve projenin kendi kazancını oluşturmada yardımcımlarla yürütülmesi (şirket ya da STK) kalıcı yardımcımlar sınıfından ayrılmasına sebeptir.

1.3.3.7.1.2. Sosyal İşletmede Gözetilmesi Gereken İlkeler

Muhammed Yunus sosyal işletmeyle ilgili gözetilmesi gereken ilkeleri yedi maddede sıralar. Bu maddeler kar amacı güden şirketlerden ayrılan yönleri de göstermekte (Yunus & Weber: 2010: 28, 29). Son maddede yer alan “zevkle yapılacak” ilkesi ise çalışmanın “gönüllülük” esasına vurgu yaptığı yönüdür. Aynı zamanda inovasyonun gözettiği “mutluluk konsepti”nin de uygulandığını göstermektedir.

- “Çalışma hedefi, karı azami kılmak değil, yoksulluğu veya (eğitim, sağlık, teknolojiye ulaşma ve çevre gibi) insanları ve toplumu tehdit eden bir veya birden fazla sorunu yenmektir.
- İşletme mali ve ekonomik sürdürülebilirliğe ulaşacaktır.
- Yatırımcılar sadece yatırdıkları tutarı geri alacaklardır.
- Yatırım tutarı geri ödendikten sonra geriye kalan, yatırım ve iyileştirme harcamalarını karşılamak üzere işletmede bırakılır.
- İşletme, çevre bilinçli olacaktır.
- İşgücü, piyasada geçerli ücreti alacak, çalışma koşulları standardın üzerinde olacaktır.
- Bütün bunlar zevkle yapılacaktır (mutluluk konsepti)”.

1.3.3.7.1.2.1. Mutluluk Konsepti

İnsanoğlunun mutlu oluşuyla ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış ve son zamanlarda müşteri memnuniyeti ilkesi nedeniyle olsa gerek yeni buluşların hedefi haline gelmiştir. Sosyal Psikoloji kitabında (Aronson, Wilson, & Akert, 2007: 356) mutluluk konusu anlatılırken Dalay Lama’nın konuyla ilgili sözüne yer verilir: “Eğer birilerini mutlu etmek istiyorsan merhametli davran, eğer mutlu olmak istiyorsan yine

merhametli davran". Bu söz yapılan yardımseverlik hareketlerinin en kolay gerçekleştirileni olan yaşlı birini karşıdan karşıya geçirmekten organizasyon olmuş hali sosyal işletme kurmaya kadar merhamet endeksli düşünme ve davranmayı anlatmaktadır.

Mutluluk, varlık kavramıyla doğru orantı içindedir (Killingsworth, 2012). Varlık seviyesinin artmasıyla belirginleşen mutluluk hali insanda üretim ve faydalı olma hissini uyandırmakta ve sosyal faydaya dönüşerek ihtiyaç sahibinin mutluluğu olurken yardımsevere de katlı olarak geri dönmektedir.

Varlıklı olmanın zor ama etkileyici yönü olan girişimcilikte işletmeler, 2008 yılı finansal krizi nedeniyle zora girerek bu süreçten çıkış yapmak üzere çeşitli yollara başvurdular. Bu çıkışta şirketlerin toplumsal fayda üreterek farkındalık ve güven duygusu oluşturma gayretleri gözlemlendi ve kullandıkları en önemli araç ise toplum dostu imajı çizen sosyal işletme kurmak oldu. Sosyal işletme yapısı topluma fayda oluştururken iş sahiplerine de kredi sağlaması açısından finansal mutluluklar yaşattı.

Muhammed Yunus da sosyal işletmelerin iş sahiplerine ve ihtiyaç içindeki kişilere mutluluk getirdiğine kitabının çeşitli yerlerinde değinerek açıklamakta (Yunus & Weber, 2010:37):

"İşadamlarından, şirketlerinin herhangi birinden vazgeçmelerini istemiyorum. Onlardan işletmelerini sosyal işletmelere dönüştürmelerini de istemiyorum. Bütün söylemek istediğim şu: Şayet bir sosyal sorunla ilgili endişeleriniz varsa, sosyal işletme mekanizması yoluyla sorunun çözümüne anlamlı katkıda bulunabilirsiniz. Böyle bir şey yapıp yapmama kararı size aittir. Geleneksel işletme yolundan yürümeyi seçerseniz kimse sizi itham etmeyecektir. Ancak sosyal işletme yolundan yürümeyi seçerseniz kendinizi mutlu hissedebilirsiniz. En azından ben, bunun çok mümkün olduğuna tanıklık edebilirim!"

Bu mutluluğu yaşadığımız gezegeni iyileştirme yönüyle de yakalayabileceğimizi belirtir (Yunus & Weber, 2010: 50, 79):

"Sosyal işletmecilik aynı zamanda kişisel yenilenme için bir fırsat verir. Yaşamın her kesiminden milyonlarca insan değişim düşleri görür, ancak nasılsa hiçbir zaman bu rüyaları yaşayamazlar. Birçoğumuz "emniyetli" yaşamlarımızda kendimizi o denli tutsak hissederiz ki, tekdüze çalışmanın ve düşüncesizce tüketimin mekiğinden inmeyiz. Aynı zamanda, şu dünyada izimizi bırakmamızı sağlayacak ve içimizde gömülü sonsuz yetenekleri keşfedebileceğimiz farklı bir yaşam tarzına kaçabilmek isteriz. Sosyal işletmecilik bize, bir yandan üzerinde yaşadığımız gezegeni iyileştirirken, yaşamlarımızı yeniden yapılandırma ve varlığımızın çerçevesini yeniden çizme fırsatını verir".

Dünyayı değiştirebilmede pay sahibi olmak ise ayrı bir mutluluktur (Yunus & Weber, 2010: 51):

“... Heyecan verici ve eğlencelidir. Birçok kişi sosyal işletme düşüncesine bağlanmanın önündeki en büyük engel tavrıyla ilgilidir. Yeniden kayıtsızlığa, kötümserliğe ve umutsuzluğa düşmek kolaydır... Bugünün dünyası atalarımızın yaşamış olduğu dünya ile aynı değildir. Artık veba salgınlarımız yok... Artık ırk ayrımcılığı yok. Artık kadın oy hakkına sahip... Değişim ortaya çıkar ve o değişim bizler tarafından şekillendirilir”.

Sosyal işletmenin getirdiği ekonomik güvenle de mutluluk yakalanmaktadır.

“Piyasaların dalgalı bir seyir izledikleri dönemlerde aşağı yönlü risklere daha az maruz kalırlar, zira işletmenin geleceği hisselerinin borsa fiyatına bağlı değildir. Sosyal bir işletmenin yatırımcıları kişisel kazanç peşinde olmadıkları için, işletmenin faaliyet sonuçlarını bekleme konusunda daha sabırlı olacaklar ve muhtemelen, birkaç günlük veya haftalık performans azalması nedeniyle işletmenin sahipliğindeki paylarından vazgeçmeyeceklerdir. Bu ise, sosyal işletmelerin amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik sağlıklı uzun vadeli planlar geliştirmelerini kolaylaştıracaktır (Yunus & Weber: 2010: 48).

Grameen kredi müşterisi kendilerine yeterli, üretken, cesur kadınlar haline dönüştüler derken sistemin sosyal işletme kurucu ve yöneticileri açısından zevkli olduğu gibi ihtiyaç sahipleri açısından da yeni mutlulukların kapısını açtığını ifade eder (Yunus & Weber, 2010:84).

1.3.3.7.1.3. Yöntem

Muhammed Yunus, sosyal işletmenin uygulanabilmesinde gözettiği yöntemleri anlatırken bir taraftan da bu işin mayasının cesaret, sabır ve yenilikçi ruh olduğunu vurgular. Sosyal işletme kurmada gözetilecek rehber cümleyi şöyle verir: “Bin mil uzunluğunda bir yolculuk tek bir adımla başlar. Unutmayın sosyal işletmecilik hala çok yeni bir fikir. Siz bir yenilikçi, bir öncüsünüz. Azimli ve sabırlı olun ve coşkunuzu yitirmeyin” (Yunus & Weber, 2010:107).

a- Kar amacı gütmeme

İşletme kar elde etmek için kurulmamalıdır. Çünkü:

Yoksulların çektikleri sıkıntıları fırsat bilerek kar amacını gözetmek bu durumlarını kullanmak anlamına gelmektedir ki bu ahlaki değerlere uygun değildir. (Yunus & Weber, 2010: 37).

“Kar” elde etme düşüncesi insan ihtiyaçları ile çatıştığında genellikle karlılık gözetilir ve bu da ihtiyaç sahibi olan insanların kaybetmesi anlamına gelir. Bunun örneğini Amerika Birleşik Devletleri’nden verir Yunus ve “faydacı sav” olarak nitelendirir (Yunus & Weber, 2010: 37).

“Amerika Birleşik Devletleri’nde birçok yoksul insan açlıklarını gidermek için yerel gıda bankalarına bağımlı durumdadırlar. Bu gıda bankaları ise, raflarını, aç ailelere hibe edilecek gıda maddeleri ile dolu tutabilmek için, kişilerden ve şirketlerden gelecek hibelere güvenmektedirler. Son yıllarda birçok gıda bankası, ellerindeki satılamayan, son kullanım tarihi geçmiş, ambalajı bozulmuş veya yanlış etiketlenmiş erzak paketlerini hibe eden erzak marketleri tarafından desteklenmektedir. Böylelikle aç insanlar bu satılamaz ürünlere sahip olmaktan mutlu olurken, erzak satıcıları iyi birer vatandaş olmanın faydasını görmektedirler.”

Kar amacı şirketler arasında gösterilmesinde gereken farklılığını vurgulayan en önemli özelliğidir:

“Düşünce tarzlarını değiştirmek, ekonomik yapıları yeniden şekillendirmek ve yeni düşünme şekillerini özendirmek için, sosyal işletmenin açıkça tanımlanmış, iş dünyasından ve hayırseverlikten ayrı bir alternatif olarak vücuda getirilmesi gereklidir (Yunus & Weber, 2010: 38-40).

Yunus’un gözünde kar hayır işlerinin olabilirliğini engelleyici bir unsurdur: “Küçük bir ödün bir tavrın bütününe yok eder. Az bir kar isteği hayırlı işlerin olmasını engelleyici unsur olmak için yeterlidir.” (Yunus & Weber, 2010: 40).

b- İdealist yapı

Yunus’un kitabında sosyal işletmenin uygulanabilmesi için gözetilmesi gereken yönlerde hislere vurgu yoğun olarak yapılmaktadır. Zira aynı gezegende yaşamamıza rağmen Afrika’da açlıktan ölen bir çocuk ya da çocuklarını doyuramadığı için intihar eden bir anne¹⁶ için çözüm arayışına geçmemizin temelini “hissetmek”, “empati kurmak” oluşturmaktadır. Bu temel üzerine harekete geçmeyi sağlayan kelime ise Yunus’a göre “umut”tur (Yunus & Weber, 2010: 50).

c- İnovatif düşünce

Sosyal işletme aracılığıyla ihtiyaç sahibi olan kişilere götürülen hizmetin ilk adımını “yaratıcı düşünce” oluşturmaktadır. Sosyal bir işletme girişimcisi olarak

¹⁶ <http://www.adanahaber.com/yazidetay.asp?yaziid=3255>

yapılması gereken toplumun nasipsiz kesimine değerli bir hizmet sağlamaktır. Bu adım çoğunlukla yaratıcı düşünce gerektirir. İnovasyon uygulamalarında da tamamiyle yeni bir çözüme ihtiyaç olmadığı uygulanan çözümün iyileştirilmesi ya da birkaç yeni özellik kazandırılmasıyla da istenen sonuca varılabileceğini vurgular (Yunus & Weber, 2010: 91, 97). Yunus kitabında belirtmemiş olsa da inovasyonun çarpıcı, yıkıcı (radical/distruptive) ve artımsal (incremental) ¹⁷ olarak iki farklı metodla uygulanabileceğini anlatır.

ç- Pilot uygulama

Sosyal işletmenin geniş bir alana hizmet ediyor olmasındansa küçük çapta uygulamaya başlayıp sonra bunu genişletmek Yunus'un tavsiye ettiği uygulama yöntemidir. 5 kişiye nasıl kredi veriliyorsa aynı uygulama beş bin ve beş yüz milyon kişi için de yapmanın yöntemleri pilot uygulamayla öğrenilebilmektedir (Yunus & Weber, 2010: 45). Bu küçük başlangıç cesaret verici yönüyle birlikte uygulanabilirliği de kolaylaştırmaktadır. Pilot uygulamayla birlikte çok iddialı bir işe soyunmamayı da tavsiye eder. İlk uygulama "iyi bir öğrenme" alanı olmalı ve bir sosyal işletme kurma ve yönetmenin temellerini öğrenmeye çalışılmalıdır ve tıpkı uzaya bir roket yerleştirmek gibi sabır göstermeyi gerektirir. Pilot uygulama sayesinde işlerliğe sahip bir çalışma modeli gelişmekle birlikte gelecekteki operasyon için ne kadar maliyet gerektiğiyle ilgili de bir sonuç çıkmasına yardımcı olacaktır. (Yunus & Weber, 2010: 45, 79, 80)

d- İhtiyaç tespiti

Sosyal işletmelerde sosyal inovasyonda olduğu gibi bir toplumsal ihtiyaç üzerinden çıkış noktası sağlanır. Yunus tespit edilen ihtiyaçların işletmecinin yetenekleriyle de eşleştirilmesi gerektiğini vurgular. Öncelikle bazı olumsuzluklardan rahatsız olmak gerekir ki bu rahatsızlık bize bir çıkış noktası sunacaktır. Sosyal problemler olarak yoksulluk, açlık, hastalıklar, sağlık, işsizlik, terk edilmiş çocuklar, uyuşturucu kullanımı, iskân, kirlenme konuları Yunus'un kitabında sıralanmıştır. Kendisi problemlerden oluşan bir listeyi de girişimcinin yapmasını ister. Sosyal girişim başlatmak için önce bir ihtiyacı saptayın ve bunu yeteneklerinizle ve kabiliyetlerinizle

¹⁷Yıkıcı inovasyon piyasayı yıkacak derecede üstün bir yenilik getirir. Bunun için maksimum düzeyde yeni bilgi ve teknoloji kullanılır. Üretilmesi ve taklit edilmesi zordur, gerçekleşmesi halinde firmanın rakiplerinin önüne kolaylıkla geçmesini sağlar (internet, cep telefonu gibi). Artımsal inovasyon; varolan ürün üzerinde bazı küçük geliştirmeler yapılarak elde edilir, takliti kolaydır. İnovasyon ürünlerinin %90'ı bu metodla ortaya çıkmaktadır (Moosmayer & Koehn, 2011: 33).

eşleştirin. Çevrenizdeki dünyaya bakın ve kendinize sizin neyin rahatsız ettiğini sorun... dünyanın problemlerinin bir listesini çıkartarak başlayabilirsiniz (Yunus & Weber, 2010: 78, 79).

e- Segmentasyon

Her müşterinin ayrı özelliklere ve beklentilere sahip olması nedeniyle; hangi müşteriye nasıl hizmet sunulması gerektiğini bulabilmek için müşterinin katmanlara ayrılması gerekmektedir (Yunus & Weber, 2010: 49).

f- Amaç belirginliği

Sonuçta elde edilecek faydanın net olarak bilinmesi ve belli edilmesi sonuca başarılı bir şekilde ulaşmanın yoludur. Ürün ya da hizmet üretimi bu amaç belirginliğinin ardından gelecektir (Yunus & Weber, 2010: 80).

g- Hedef kitleye yakınlık

Sosyal girişimdeki uygulamanın nasıl olacağı ya da ürünün ne olacağıyla ilgili fikri hedef kitleden almak mümkün olabilir. Bunun için “hizmet vermeyi umut ettiğiniz kişilerle zaman geçirin. Onların ilgi alanlarını, gereksinimlerini, yeteneklerini ve hülyalarını öğrenin. Onlardan bir tanesinin aklında mükemmel bir çözüm yatabilir; sadece sizin gibi birinin, onu dinlemeye zaman ayırması yeter” diyerek Yunus (2010: 92) inovasyonu müşteriden bağımsız düşünmediğini ifade eder.

ğ- Network oluşturulması

Uygulamada işbirliği de ayrı bir önem arz etmektedir. Yunus bunu yaşadığı bir olayla şöyle açıklar (Yunus & Weber, 2010: 56):

“Grameen Danone, benimle Danone Grubu’nun Başkanı ve Genel Müdürü Franck Riboud arasındaki bir görüşmeden doğdu. Paris’te bir öğle yemeği sırasında Riboud’ya bir öneride bulundum, “Neden Bangladeş’te sosyal işletme şeklinde bir Grameen Danone kurmayalım?... kendisine kavramı anlattıktan sonra Riboud meraklandı. Daha da iyisi, imzalamaya hazırды. “Haydi, yapalım” dedi”.

h- Katılımcı yapı

Sosyal sorunları yüreğinde hisseden girişimcinin katkısı yalnızca sorunları çözmekle değil aynı zamanda küçük de olsa finansal katkıda bulunmakla da gerçekleşecektir. Bu başlangıç için değerli bir paylaşımdır. Kendisi de cüzdanından 27

dolar vererek mikrokredi uygulamasına başladığını hatırlatır. Katılımcılıkla öyle fedakâr bir model sunar ki bunu “kullanma” şeklinde yorumlayanlara ise cevabı çok nettir: “Lütfen beni kullanınız! Beni iyi bir hedefe doğru kullanmayı arzu eden herkese kapım açıktır. Ve o hedef sosyal işletmeciliktir” (Yunus & Weber, 2010: 92).

ı- Uygun zaman

İşletmenin kurulmasında doğru zamanda harekete geçmek başarı için önemli kurallardandır. Hatta bir süre uykuda bir pozisyonda canlı ve durağan olmayı göz önünde bulundurmak gerekir (Yunus & Weber, 2010: 52).

i- Kaynak desteği

Çalışmadaki başarı farklı organizasyonların ilgisi ve maddi desteğini getirecektir. Bu, devletin gelenek olarak sosyal programlara aktardığı yardımlara sosyal işletmelere aktarması olabildiği gibi özel şirketlerin KSS’ye ayırdıkları fonları yöneltmeleri şeklinde de olabilir (Yunus & Weber, 2010: 19).

j- Düşük maliyet

Maliyet kar amacı gözetken ve STK olarak fayda üreten organizasyonlarda da titizlikle tasarruf içeren uygulamalarla gerçekleştirilmektedir. Maliyetlerin azaltılmasının önemi sosyal işletme için de geçerlidir. Ancak, Yunus, bu uygulamaya önemli bir şerh düşer “maliyetleri azaltmanın yollarını bulma konusunda istekli olacaksınız ancak, işgücünüzü oluşturan yoksul insanlara verdiğiniz maaşları ve ödemeleri kıskarak değil” (Yunus & Weber, 2010: 49). Kar amaçlı şirketlerin gözetmede hassas olmadığı bu duyarlılığın vurgulanması ihtiyaç sahiplerinin haklarının korunması açısından önemli bir maddedir. Zira günlük hayatımızda görülmektedir ki, şirketler maliyet kısıtlaması olarak genellikle personel maaşı ve giderlerinden kısmayı tercih ederler.

k- Uygun fiyat

Üretimin uygun fiyata satılması sosyal işletmede önemli bir ilkedir. Ürün veya hizmetin ehven fiyatla satılması durumunda kalitenin düşürülmesi ya da yararların azaltılması sözkonusu olacaksa uygun fiyatın gözetilmemesini de belirtilir (Yunus & Weber, 2010: 49).

l- Deneme yanılma (trial-error) methodu

“Bir sosyal işletme uygulaması, deneme-yanılma yöntemiyle geliştirilebilir” diyerek Yunus bazı şeylerin planlama dışında olabileceğini ve zamanın getirdiği tecrübenin öğreticiliğini vurgular (Yunus & Weber, 2010: 52).

m- İmitasyon

Uygulamada inovasyon tavsiye edilmekle birlikte imitasyonun da olabilirliğini Yunus şu cümlesiyle belirtir: “Eğer bir tohum geliştiremiyorsanız, mevcut bir tohumu alıp başka bir yere ekebilirsiniz” (Yunus & Weber, 2010: 50).

n- Teknoloji kullanımı

İşletme uygulamalarında teknoloji kullanılarak sosyal fayda üretilebileceği belirtilir. Örnekler arasında; altyapıya erişimi artırmak¹⁸, varlıklı insanlar tarafından kullanılan teknolojileri yoksulların ihtiyaçlarına uyarlamak¹⁹ yer almaktadır (Yunus & Weber, 2010: 91).

o- Çalışma planı

Çalışma planı her uygulamada olduğu gibi sosyal işletmede de hayati önem taşıyor. Yunus, çalışma planıyla ilgili olarak şu soruların cevaplanması gerektiğini belirtir (Yunus & Weber, 2010: 104):

- “Hangi mal veya hizmeti sunacağım?
- Ürünü veya hizmeti nasıl üreteceğim?
- Müşterilerim kimlerdir?
- Kaç adet müşterim var?
- Satın alma kararlarını nasıl alıyorlar?
- Sunacağım ürün veya hizmet için ödemeye razı oldukları fiyatı nasıl öğreneceğim?
- Rekabet durumum nedir?
- Sunacağım ürün veya hizmet için hangi pazarlama, dağıtım reklam ve tanıtma yöntemlerini kullanacağım?
- İşletmeyi piyasaya sürmek için başlangıçta karşılamam gereken sermaye harcamalarının miktarı nedir?
- Beklemem gereken aylık masraflar (kira, bordro, çalışanlara ödemeler, elektrik, su, havagazı, levazimat, taşıma ve benzeri masraflar) nelerdir?
- İş hacmim genişledikçe masraflarım ne şekilde değişecek?
- İşe başlamamın ilk ayında, gerçekçi olarak, satışlardan ne kadar gelir bekleyebilirim? İlk altı ayda? İlk yılda? İlk üç yılda?
- Yukarıda sunulan rakamlar çerçevesinde, başa baş noktasına ne zaman ulaşmayı umabilirim?

¹⁸ yoksulluğun bulunduğu birçok yerdeki altyapı sorunu çözülebilir.

¹⁹ telefon bayanları: Banglades’te cep telefonlarını bayanlar sokaklarda kullanıma sunarak para kazanıyor.

- İşletmeyi piyasaya sürmek için kullandığım (yatırım fonları veya krediler şeklindeki) başlangıç sermayesini ne kadar zaman içinde geriye ödeyebilirim?”

Yukarıda belirtilen maddeler kar amacı güden şirketler için de geçerli olan planlamalardır. Yunus sosyal işletme ayrıcalığının getirdiği maddeleri de şöyle sıralar (Yunus & Weber, 2010: 104, 105):

- “Sosyal amacım nedir? Sosyal işletmem sayesinde kime yardımcı olmayı amaçlamaktayım?
- Hangi sosyal yararları sağlamayı amaçlıyorum?
- İşimin amaçlanan yararlanıcıları, işin planlanmasına ve şekillendirilmesine nasıl katılacak?
- Sosyal işletmemin etkisi nasıl ölçülecek?
- İlk altı ayımda hangi sosyal hedefleri gerçekleştirmeyi umuyorum? İlk yılmda? İlk üç yılmda?
- Sosyal işletmemin başarılı olması durumunda, onu nasıl kopyalayabilir veya genişletebilirim?
- Yaratacağım yararlar paketine eklenebilecek yenileri var mıdır?”

ö- Kültür uyumu

Uygulanacak olan proje ne kadar yazılmış, planlanmış ve dizayn edilmiş olsa da içinde yaşanan kültür gözetilmeden uygulamalar yapılıyorsa sosyal girişim olumsuz sonuçlar verecektir. İlk bakışta görülebilen ve hesaplamada ön planda tutulan uygulama olmadığı için gözden kaçabilir, zaman kaybettirebilir hatta projenin başarısız bir şekilde sonuçlanmasına neden olabilir. Bu gerçeği Yunus (2010:60) yaşantısıyla şöyle örneklendirir:

“Grameen bayanlarının yoğurt satışlarımız için önemli bir ağ oluşturacağını düşünmüştük. Onlara Shokti Doi’nin (yoğurdun adı) yararları konusunda eğitim verildi. Yoğurt kaplarını kapıdan kapıya taşıyabilmeleri için yalıtılmış çantalar sağlandı. Her kap başına yarım taka komisyon verilecekti. Ayda birkaç yüz taka kazanılabilecekti ve bu iyi bir rakamdı. Ne var ki, 2007 satışları sınırlı kaldı. Bayanlar bazen programa katılmak için imza atıyor, birkaç gün boyunca yoğurt satıyor, ardından da bir tek kelime açıklama yapmaksızın işi bırakıyorlardı. Satışlar günde 3000 kapta sınırlı kalmıştı bu arzu edilen beslenme etkisini oluşturmak için yeterli değildi”.

Bu olumsuz sonuç uzmanlar tarafından şöyle yorumlanır (Yunus & Weber, 2010: 61):

“Bazı işleri doğru şekilde yapıyorsunuz. Bayanları seçiyorsunuz, onları yoğurt konusunda eğitiyorsunuz ve sonra onları satış için sahaya gönderiyorsunuz. Ancak satış tekniği konusunda onları uygun şekilde eğitmiyorsunuz. Daha önemlisi, kadının tüm çevrelerini sürece dâhil edemiyorsunuz. Bangladeş’te bir bayan hiçbir zaman kendisi için yaşayan ve çalışan tecrit edilmiş bir varlık değildir. O, bir ailenin parçasıdır. Onunla başarılı bir ortaklık kurmak istiyorsanız, ailesini de –özellikle kocasını- tanımanız gerekir”.

Uzmanların söylediği gibi Bangladeş'in kırsal kesim kültüründe bayanlar evlerine yakın olma eğiliminde olup evin erkeği destek vermedikçe çalışma hayatına açılmak onlar için güçtür. Bu sebeple bayanların çoğu sepet imalatı, kumaş dokuma, gıda ürünü yetiştirme gibi işleri evlerinden yürütürler. Grameen bayanlarından istenen ise onları evlerinden çıkaran hatta kapı kapı dolaştıran bir taleptir. Kocasını onaylamayan kadınların kısa bir süre sonra maddi katkısı iyi olsa bile evlerine döndükleri tespit edilir. Kapıdan kapıya satıştan söz ettiğinizde bu özellikle doğrudur. Bangladeş'in kırsal kesim kültüründe bayanlar evlerine yakın olma eğilimindedirler. Yaşamlarındaki erkeğin desteği olmaksızın evlerinin sınırlarının dışına çıkmaları onlar için güçtür. Koca bunu onaylamıyorsa, kadın o işte tutunmasının mümkün olamayacağı duygusuna kapılacaktır. Bunun üzerine projeyi uygulayanlar kadınların ailelerini, özellikle de kocalarını içeren uygulamalar, eğitimler yürütürler. Sonuç umut vericidir: Eylül 2007'de 29 çalışan bayandan 2008 Mart'da 270 çalışan bayana artış göstermiştir (Yunus & Weber, 2010: 61).

1.3.3.7.1.4. Kurulabilecek Ortaklıklar

İnovasyonun en önemli kurallarından biri işbirliği içinde bulunmak, tek kanatla çalışmamaktır. İşbirliği uygulamayı daha da güçlü kılar. Yusuf işbirliğinin gerekliliğini vurgularken hangi yapılarla ortaklık kurulabileceğini maddeler halinde sıralar (Yunus & Weber, 2010: 100, 101):

- Diğer bir sosyal kuruluş: Üretilen sosyal fayda ile işlevinin tamamlandığı ya da desteklendiği bir sivil toplum kuruluşudur.
- Yatırımcı: Sosyal fayda oluşturmak isteyen bir özel kişi, bir şirket, bir yatırım forum, bir hayırsever vakıf, hatta bir devlet kuruluşu ya da bir teknoloji ortağıdır.
- Üretim ortağı: Üretim yapılması için hammadde ya da satış için ürün vermek üzere destek veren ortaktır.
- İnsan kaynakları ortağı: Uygulama süresinde gerekli olan insan kaynakları desteğini sağlayacak ajanstır.
- Bir dağıtım ortağı: Yoksul müşterilere ürün satılmak istendiğinde (ya da yoksul müşterilerin ürünlerinin satışına destek olma durumunda) bir stok veya azami kar elde etme amaçlı geleneksel bir işletme veya internet üzerinden pazarlama yapan bir kuruluştur.

- Bir izleme ortağı: İşletmenin ölçülmesi ve değerlendirme aşamasında yardımcı olacak bir danışman kuruluş ya da üniversite ekibini belirtir.

1.3.3.7.1.5. Alternatif Sosyal İşletme Yapıları

Bir sosyal işletmenin meydana gelebilmesi için hangi bakış açısı içinde doğmaya hazırlanacağı önemli bir noktadır. Alternatiflerden birisi kar amaçlı işletmeyken diğer alternatif kar amacı gütmeyen organizasyonlar olarak yer alır. İkisinin de duruma göre avantaj ve dezavantajları olmakla birlikte öncelikli olarak kabul görmesi gereken sosyal işletmenin “bir işletme” kategorisi içinde yer alması ve sosyal işletmeye uygun, destekleyici ve büyümesini sağlayacak hukuksal altyapıların oluşturulmasıdır. Yunus (2010) eserinde sosyal işletmenin kar amaçlı işletme olarak ve kar amacı gütmeyen işletme olarak ele alınmasındaki durum değerlendirmelerini şöyle yapar (Yunus & Weber, 2010: 132-134).

Kar amaçlı işletme yapısı: Yunus, bu yapının sosyal işletme için en iyi seçenek olduğunu düşünür. Kar amacı güden işletme için kullanılan işletme ilkeleri bu yapıda kullanılmakta, kar elde etmek için çalışma gösterirken şirketin sürdürülebilirliği sağlanmaktadır. Aynı zamanda vergiden muaf olmaması da onun kar elde etmek için gayret göstermesinin bir sebebidir. Finansal destek için şirket, kişi, yatırım fonları ve mülkiyet hisse satışları gibi birden fazla alternatifi bulunmaktadır.

Bu hukuksal çerçevede sosyal işletmede yaşanabilecek risk ise (Yunus & Weber, 2010, 134);

“Sosyal bir işletmenin yöneticileri hakkında, şirket kaynaklarının bir bölümünü sosyal açıdan yararlı amaçlara –örneğin, sosyal bakımdan sosyal gruplardan gelen elemanlara piyasa ücretlerinin üzerinde ücretler sağlamak veya yoksul kişilere indirimli fiyatlarla mal ve hizmet sunmak gibi- tahsis etmekten dava açılabilir. Bu riskin, sermaye sahiplerinin baştan, yatırımlarının sermaye kazançlarının üzerinde bir kar etme haklarından feragat ettiklerine ilişkin bir bildirim imzalamak suretiyle asgariye indirilmesi mümkündür... (Sonuçta, sosyal bir işletme meydana getirme kararı pay sahiplerine aitti; hiç kimse onları bu kararı almaya zorlamamıştı ve fikir değiştirme konusunda özgürdüler.) Hissedarların finansal sıkıntı içinde bulundukları bir ekonomik durgunluk döneminde veya şirketin cazip karlar elde ettikleri bir piyasa patlaması sırasında bunu tasavvur etmek kolaydır...” olarak dile getirilir.

Kar amacı gütmeyen organizasyon yapısı: Yunus’a birçok kişi sosyal işletmenin tipik bir hayırseverlik kurumu, vakıf veya bir NGO gibi kar amacı gütmeyen bir kuruluş şeklinde örgütlenmesinin daha yerinde olabileceğini önermiştir. Kar amacı gütmeyen seçenekleri destekleyenler, kar amacı gütmeyen bir kurumun kar yaratması

beklentisinin bulunmadığını, dolayısıyla da yatırımda bulunanların baskısı altında olunmayacağını savunurlar. Kazanç sağlanması, yatırımcıların cebini doldurmak için değil sosyal fayda üretmek içindir. Buna karşılık, kar amacı gütmeyen kuruluşların devlet tarafından sıklıkla ve titizlikle denetlenmesidir. İkinci bir zorluk ise kar amacı gütmeyen bir işletmenin kar amaçlı faaliyetlerinin vergiye tabi olması²⁰ hususudur.

Yunus, kar amaçlı ve kar amacı taşımayan işletme yapıları tartışmasında vergi sorununun içerisine karşımıza çıkan en önemli sorun olduğunu belirtir. Birçoğu bana sosyal işletmelerin de vergiden muaf tutulmaları gerektiğini önerdiler... Sosyal işletmelerin filizlenmesi için uygun bir ortam yaratmaktan yanayım. Örneğin; sosyal işletmelere kredi ve sermaye sağlamak için sosyal işletme fonlarının kurulması önemlidir (Yunus & Weber, 2010: 132-134).

Bu verilere göre sosyal işletme bir kar amacı güden organizasyon yapısı ya da kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak şekil alsın demenin artı ve eksi yönlerinin olduğu görülmektedir. Yoksulluğa çare üretmek üzere yoksulların girişimci olmalarını destekleyecek bir sistem için sosyal işletmenin bir STK bünyesinde oluşması; konunun anlamı, konuyla ilgili alternatif çalışmalara hâkim olunması ve hedef kitlenin tanımlanması aynı zamanda gönüllü topluluğunun da desteğinin alınabilir olması nedeniyle daha elverişli görülmektedir. Burada önemli olan işletmenin sürdürülebilirliği için bağış yapılmasını pasif olarak beklemekten ya da proje odaklı kısa dönem bağışları almaktansa uzun vadede bir müşteri kitlesi desteğiyle kaliteli, rekabet edebilir, ürün ya da hizmet satışına ihtiyaç olduğudur. Sosyal girişimlerin doğmasıyla birlikte sürdürülebilirliği için desteğe olan ihtiyacı ve bu desteğin en önemli parçasının hukuksal destekle gelecek vergi indiriminin olmasıyla ilgili düzenlemelerin yapılması hususudur.

²⁰ Türkiye’de STK’nın bir işletme oluşturması (sosyal olmak zorunda değil) “iktisadi işletme” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım Kurumlar Vergisi Yasası’nın 1/ç maddesinde geçer (<http://www.dernekler.gov.tr/>). STK’nın “şartsız bağışları”ndan oluşan sermaye ile “iktisadi işletme” kurulabilir ve yıl sonunda elde edilen karın %15’lik stopajı kesildikten sonra STK’ya bağış olarak aktarılabilir. Bu da STK kaynak geliştirme ve yardımın sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Sosyal işletmeden ayıran yön ise işletmenin herhangi bir sosyal ihtiyacı karşılama durumu gözetilmeden tamamiyle ticari bir maksatla oluşturulmasıdır (TC İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2012).

1.3.3.7.1.6. Devlet Çalışması Olarak Sosyal İşletme

Halkın özellikle yoksul, ihtiyaç sahibi halkın bugüne kadar olan ve bundan sonra gelecek tüm hükümet dönemlerinde beklentileri olmuştur, olacaktır. Zamana göre beliren ve artan ihtiyaçların karşılanmasını da dâhil eden bu sosyal değişim yükümlülüklerinin sivil toplumla paylaşılması hükümetlere güç vermekle birlikte başarılarının artmasına sebep olabilir. Zira sosyal işletmecilik, bir toplumun sorunlarının çözülmesi sorumluluğunun devlet ve vatandaşlar arasında paylaşılması gerektiğini kabul eder. İnsanların sahip oldukları, ama devletin sahip olmadığı yeteneklerde kabul edilerek hareket edilmektedir. Aynı zamanda, belli bir sosyal eylemi tüm ülke adına üstlenmek suretiyle hükümetlere, siyasi bölünmelerin ortaya çıkmalarını veya genişlemelerini önleme konusunda da yardımcı olduğu söylenebilir. Hükümetler, siyasi krizler yaratmadan, insanların hangi eylemi tercih edeceklerine karar vermelerini sağlayacak şekilde, sosyal işletmelerin istedikleri kadar yönde gelişmelerini özendirebilirler (Yunus & Weber, 2010: 52).

Yunus'un devletlerin sosyal yardım ve sosyal hizmet konusunda gösterdikleri performansla ilgili yorumu çok nettir: "... Biliyoruz ki, devletin gayretleri yetersiz kaldı ve yeni bir yaklaşım gerekiyor. Birçok halde, sosyal işletmeler başarısız devlet programlarına umut verici bir alması sunuyor (Yunus & Weber, 2010: 46).

Sosyal işletmecilik, bir toplumun sorunlarının çözülmesi sorumluluğunun devlet ve vatandaşlar arasında paylaşılması gerektiğini kabul etmesi ve diğer belirtilen imkânlar nedeniyle devletler sosyal işletmelerle işbirliği yapabilir ya da kendi sosyal işletmelerini kurabilirler (Yunus & Weber, 2010: 45,46).

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUĞA ÇARE OLARAK GİRİŞİMCİLİĞİ HEDEFLEYEN KURULUŞ ÖRNEKLERİ

2.1. KURULUŞ ÖRNEKLERİ

Yoksulluk bireysel, toplumsal ve dünya çapında olumsuz sonuçlarla etkisini gösterirken misyonları yoksulluğa çare üretmek olan kuruluşlar bazen bir özel işletme bünyesinde, bazen bir devlet yapılanmasında, bazen de bir STK olarak karşımıza çıkmaktadır. Sayıları hergeçen gün artan bu kuruluşların yaygınlaşması sevindirici bir gelişmeyken performanslarını değerlendirmede yetersiz kalınması nedeniyle verimli sonuçlara ulaşıp ulaşılmadığı zaman zaman tartışmalı olmaktadır.

2.1.1. Türkiye Grameen Mikrofinans Programı

Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP) Türkiye'nin kentsel ve kırsal kesimlerindeki düşük gelirli kadınlara, sürdürülebilir finansal hizmetler sağlamak üzere 2003 yılında Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TISVA) ile Grameen Trust arasında ortak bir girişim olarak kurulmuştur. Fikir Diyarbakır'da TISVA mütevellî heyeti başkanı Prof. Dr. Aziz Akgöl'ün öncülüğünde uygulanır. Bu uygulamayı başlatırken Akgöl, Yunus gibi ilk sermayeyi cebinden karşılayarak 6 kişiye 500 olmak üzere toplam 3000 TL mikro krediyi verir. İşe, kendinden bir şeyler feda ederek başlaması, merkezden başlayıp yaygınlaşması adına yürütülen bir ilke gibidir. Programın misyonu Bangladeş'te Muhammed Yunus'un başlattığı uygulamayı örnek alarak şu amaçları kapsamaktadır: Türkiye'nin bütün dar gelirli ailelerine, kadınlar vasıtasıyla, uygun finansal hizmetler sunarak ve onları kendi kendilerine gelir getirici bir faaliyet yapmalarına teşvik ederek, ekonomik ve sosyal durumlarını geliştirmelerini sağlamak ve finansal anlamda sürdürülebilir bir kurum olmak (Türkiye Grameen Mikrofinans Programı, 2012).

Şekil 1: Programdaki mikrokredi işleyiş sistemini anlatır.²¹

Mikro kredi talebinde 5 kadın bir araya gelir ve, “şöyle bir iş yapacağım, bana kredi verirseniz, size olan borcumu öderim” demeleriyle süreç başlar. Ardından 1 haftalık eğitimle kadınların kendine olan güvenleri konusunda destek olunur ve bu sürenin sonunda, yapacakları işe göre kredilerini alırlar. İlk kez başvuranlar, ilk yıl için 100 ila 1000 lira arasında kredi alırken, 1 yıl boyunca ödemelerini düzenli yapan

²¹ <http://www.ekonomiyekadingucu.com/MikroKrediHakkinda>

kişilerin ikinci yılki kredi hakları 2 bin TL'ye kadar çıkar (Türkiye Grameen Mikrofinans Programı, 2012).

Kredi isteyen kişilerin hikayeleri aşağıdakine benzer şekilde sitede yer alır²².

“Ben Cihan. Merzifon doğumluyum, Amasya’da yaşıyorum. Evli ve dört çocuk annesiyim. Hiçbir zaman boş durmayı sevmeydim, küçük yaşlardan beri el işleri yapardım. Genç kızlığımda evimizde örgü ve dikiş makineleri olduğundan konfeksiyon ve tekstil işlerine elim yatkındı. Konfeksiyon ve tekstil fabrikasında da yıllarca çalıştım. Evlenip çocuklarım olunca fabrikadan ayrıldım. Örgü makinesi aldım, sipariş üzerine örgüler ördüm. Bir süre sonra örgü örmek, dikiş dikmekle de yetinmeyip evde sipariş üzerine hamur işleri yapıp satmaya başladım. Tavuk, kaz besleyip yumurtalarını sattım. Eşimden para istemeyi sevmeyişim için işlerimi geliştirdim. Şimdi eşim çalıştığı halde benden harçlık istiyor. Mikrofinansı, katıldığım bir arkadaş gününde duydum ve çok sevindim. Ben de bu krediden faydalanmalıyım diyerek başvurumu yaptım. 2010 yılında aldığım ilk 700 TL’lik kredinin bir miktarını hamur işlerine ve bir miktarını da el işlerine kullandım. Kalan 100 TL’yi tavuk olarak değerlendirdim. Sadece tavuklara ayırdığım 100 TL’den 700 TL kar ettim. 2011 yılında ikinci kredi olarak 1.000 TL aldım. 2012 yılında ise 1.500 TL üçüncü kredimi aldım ve hamur işlerinde kullandım. Şimdiki hedefim ise alacağım destekle hamur işlerinin yapıldığı bir dükkân açmak istiyorum. Hamur işleri için malzeme (un, tereyağı, zeytinyağı, haşhaş, ceviz ve fındık) olarak daha da geliştirip ürün çeşidini artıracam. Amasya ve ilçelerinden siparişler alarak baklava, su böreği, poğaç, gözleme yapıyorum. Ayrıca İstanbul’a, Almanya’ya da erişte, makarna, çorbalık hamurlar keserek satış yapıyorum. Dükkân açarak bütün siparişlerimi daha düzenli hazırlamak ve profesyonel olarak hizmet vermek istiyorum.”

Girişimci seçilirken iş kolu seçerek de yardımda bulunmak mümkündür. Bu iş kolları sitede şöyle sıralanır²³ : Arıcılık, bahçe heykel yapımı, bakkal dükkânı, balık ağı örme, çanta dikimi, çorap satışı, düğün tekstil ve organizasyonu, ekmek fırını, hamur işi, inek besiciliği, kuaför, manav dükkânı açmak, oyuncak yapım satımı, pastane, tandır fırını, tuhafiyi dükkân işletmeciliği, yufka imalatı.

Programın verdiği kredi ödemelerinin yalnızca kadınlara yapıldığı görülmektedir. Bu düşünce TGMP Bursa Yenişehir Şube Müdürü Mehmet Tekin’in “ençok yoksulluktan mağdur olan kadın”dır açıklamasıyla (Tekin, 2012) birlikte Yunus’un kitabında da (2010) başlangıçta her iki cinse de kredi vermeyi hedeflemelerine rağmen kadınların erkeklere göre ailelerine daha çok fayda sağladıklarını tecrübe etmelerinden dolayı gerçekleşmiştir. Buna ek olarak kadınların yoksulluğu yenme güdülerinin daha güçlü olmasıyla tüm ülkenin yoksulluğuyla savaşmada etkin bir yol olacağının keşfidir (Yunus & Weber, 2010: 11).

TGMP’na kredi için başvuran kişilerin işlemler için şubeye gelmelerine gerek yoktur. Görevliler girişimcinin ayağına gider ve mikrokrediyi basitçe anlatırlar, kredi verilir ve taksitlerin tahsilatı da bu şekilde gerçekleşir. Bu kredi sisteminde, kişinin

²² <http://www.ekonomiyekadingucu.com/Girisimci/17/Cihan-Hanim>

²³ <http://www.ekonomiyekadingucu.com/SendeDestekVer>

beyanı esas alınarak herhangi bir evrak istenmemekte ve kefil aranmamaktadır. Kredinin ödenmemesi durumunda ise icra ve mahkemeye başvurulmaz, ödemenin yapılmaması diğer kişilere kredi verilmesini engelleyici bir durum oluşturduğu bilinci grup içinde teşvik edici bir rol oynar.

Kredi başvurusunda bulunan kadınlara girişimciliklerinde yardımcı olacak prensipler öğretilir. Bu Grameen prensipler arasında “disiplin, birlik, cesaret ve çok çalışmak” anahtar bir rol oynamaktadır. Girişimciliğin olmazsa olmazı olan cesaret burada prensip olarak verilmiş, başarıyı getirecek olan çok çalışmak da buna eklenmiştir. Birlik ilkesiyle borçlarını ödemelerinde birbirlerinin tetikleyici gücü olmaları sağlanmış, disiplin de yine borçların ödenmesindeki ciddiyeti ve sürdürülebilirliğe destek amaçlı konmuştur. Bir diğer prensipte yer alan “her zaman işimizi geliştirmenin yolunu arayacağız. Korkmayacağız ve endişeye kapılmayacağız” ifadesi girişimciliğin risk içermesi ve iniş çıkışların olabileceği durumlara karşı hazırlıklı bir davranış modeli oluşturmaya çalışmakta ve cesaret ilkesini de pekiştirmektedir.

Programın üye sayısı ve verdiği kredi miktarı hergeçen gün artmakta olup 2011 raporuna göre üye sayısı 55.000, mikrokredi kullanan üye sayısı 44.642, dağıtılan kredi 120.000.000 TL’dir. Geri ödeme oranlarındaki başarı ise %100’dür.

Kadınların kendi, ailevi ve toplumsal kalkınmalarını sağlayacak mikrokredi sistemindeki başarı hikâyeleri TGMP sitesinde “peri masalı” olarak belirtilmiştir. Bağış yap bölümüne tıkladığımız zaman Eylül 2012 tarihine kadar çıkan bu ifade “girişimci olmak peri masalı kadar gerçekçi değil mi” sorusunu akla getiriyordu. Halen www.perimasali.com sitesine giriş yapıldığında ilgili site görülmekte olup TGMP’nin “bağış” yap bölümünden de “ekonomiye kadın gücü” projesine ulaşılmaktadır. Yeni işbirliğiyle birlikte mikro krediye teknoloji desteği de sağlanmıştır. Böylelikle örnekler arasında bahsedilen KIVA’da olduğu gibi tüm girişimci adaylarının hikâyeleri anlatılarak bağışçıya destekleyeceği kişiyi seçme imkânı sunmakta, mutluluk konsepti ve takip mekanizmasını da gözetmektedir²⁴.

²⁴ <http://www.ekonomiyekadingucu.com/>

Mikrokredi projesinde ilerleyen zamanlarda internet siteleri üzerinden Pazar oluşturma çalışmalarının yapılacağı da belirtilen stratejik amaçlar arasında yer almaktadır²⁵.

Mikro kredi uygulamalarıyla birlikte yoksullar da kredi alabilir sınıfta görülerek “insan onuru”na uygun bir çözüm sürecine girmişlerdir (Köse & Toros, 2012).

2.1.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Çalışmaları

Sosyal yardım anlayışı içinde devletin kendi gücü ve eliyle toplum içinde işgücüne sahip kişilere meslek eğitimleri vererek istihdam edilebilmeleri ya da kendi işlerini kurarak kazanç elde etmeleri sağlanmak üzere yapıldığı görülmektedir. Bu yardımların devlet eliyle sağlanmasının temelinde Anayasa Mahkemesi’nin 16-27 Eylül 1967 tarih ve K. 1967/29 sayılı kararında belirtilen-ferdin huzur ve refahını gerçekleştiren ve teminat altına alan, kişi ve toplum arasında denge kuran, emek ve sermaye ilişkilerini dengeli olarak düzenleyen- sosyal devlet anlayışının olduğunu söyleyebiliriz. Bu bakış açısı ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu 1986 yılında yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulmuştur (Tarihçe, 2012). Oluşturulan fon ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı çalışmalarını yürüten Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü kapsamında istihdam odaklı mesleki eğitim ve proje destekleri ile işsiz, eğitimsiz vatandaşların toplum içinde kalkınmaya yönelik çalışmalarda desteklendikleri görülmektedir.

Genel Müdürlüğün 2009-2013 stratejik planlamasında (Stratejik Plan 2009-2013, 2012) “vatandaşlarımızın iş kurma destekleri vasıtasıyla sosyal güvenceye kavuşturulmasını sağlamak” yer almaktadır. Bu kapsamda, tarımsal ürün işleme, bitkisel - hayvansal üretim, hayvancılık, küçük çaplı tarımsal aletler, market işletmeciliği, kuaförlük, el sanatları, marangozluk, konfeksiyon, lokantacılık, kırtasiyecilik, elektrikçilik, tornacılık, elektronik eşya satışı, doğalgaz – sıhhi tesisatçılık vb. gibi çok çeşitli konulardaki projelere destek verilmektedir. Bu projelerle 2003-2011 yılları arasında 163.499 aile desteklenmiş olup 1.467.319.539 TL kaynak aktarımı olmuştur (Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, 2012).

²⁵ <http://www.haberler.com/yoksul-girisimci-kadinlar-internetle-dunya-3426401-haberi/>

2.1.3. KIVA

Kiva, dünyanın çeşitli yerlerindeki ihtiyaç sahiplerine yine dünyanın çeşitli yerlerindeki yardımseverlerin borç vermesiyle işlerini kurma ya da geliştirme imkânı sunarak yoksullukla mücadele eden mikro kredi esaslı kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Kuruluşun merkezi California’da olup 2005 yılında kurulmuş ve 2012 yılı itibarıyla 142 mikro finans enstitüsüyle çalışmalarını yürütmektedir²⁶.

Yirmi beş \$’la yoksulları güçlendirme sloganıyla çalışan kuruluş bu hizmeti dünya genelinde yürütmektedir. İnternette kredi ihtiyacı olan kişilerin hikâyeleri resimleriyle birlikte görüntülenirken borç vermek isteyen kişiler sistem üzerinden ödemelerini yapıyor ve bu borçlar Kiva Enstitüleri tarafından ilgiliye ulaştırılıyor. İhtiyacı olan krediyi kullanan girişimci yeni bir iş kurabiliyor ya da kendi işini geliştirerek daha geniş imkânlarla sahip olabiliyor. İmkânı nispetinde de borçların ödemesini herhangi bir zorlama olmadan yapıyor ve bu borç verenlere iade ediliyor. Bu şekilde borç veren isimler tekrar borç verme mutluluğunu yaşarken ihtiyaç sahibi de yeni borcun verilmesinde katkıda bulunmuş oluyor. Sitedeki imkânlardan birisi ise istenilen sektörde girişimciye kredi verme imkânını sunması. Sağlık, yiyecek, çevre, eğitim, tarım gibi başlıklar girişimci adaylarının sıralandığı konusal alanlardan bazıları. Yardımsever istediği sektörden girişimci adayı da seçebiliyor. Sitede 4 Ağustos 2012 tarihinde 406 erkek, 248 kadın girişimci adayı için borç istenmektedir²⁷. Borç veren kişilerin neden borç verdiklerini yazan bir cümlelik açıklamaları da borç vermek isteyen yeni adaylara güzel örnekler sunmakta. Tara Rodden Robinson 5 yıllık üyeliği süresince 67 kişiye borç vermiş²⁸ ve borç verme sebebini “sahip olduğum servetimi paylaşmak istedim” cümlesiyle açıklıyor. Sitede bu ismin şimdiye kadar borç verdiği girişimcileri görmek de mümkün. Mutluluk konseptine uygun olan bu çalışma yeni site kullanıcılarını da borç vermeye teşvik eder nitelikte. Sistem aracılığıyla girişimci adayına yardımda bulunan kişiler vergiden muaf olabilme avantajına da sahip oluyorlar.

²⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Kiva_%28organization%29

²⁷ <http://www.kiva.org/lend#/?§ors=1>

²⁸ <http://www.kiva.org/lender/tararoddenrobinson>

- 1 The borrower meets with the Field Partner and requests a loan.

[How does Kiva select its Field Partners? »](#)

- 2 The Field Partner disburses a loan to the borrower.

[Why pre-disbursal helps the borrower »](#)

- 3 The Field Partner uploads the loan request to Kiva, it's reviewed by a team of volunteer editors and translators and then published on Kiva.org

[About Kiva's editors and translators »](#)

- 4 Kiva lenders fund the loan request, and Kiva sends the funds to the Field Partner.

- 5 The borrower makes repayments and the Field Partner sends funds owed to Kiva. Kiva repays lenders.

- 6 The lenders can make another loan, donate to Kiva, or withdraw the money to their PayPal account.

Şekil 2- Kiva/Organizasyon: Şekilde organizasyonun işleyişi görülmekte. Altı basamaktan oluşan süreçte krediye ihtiyacı olan girişimcinin alan partneriyle buluşmasından başlayıp, kredinin yardımseverlerce verilmesi ve alınan miktarın borç verene ödenmesi ve isterse başka bir kişiye borç vermesiyle son bulur. Kaynak: www.kiva.org

Get started — choose one of these Kiva borrowers...

John
Butcher Shop
Kenya

Lend \$25

Ronald
General Store
Philippines

Lend \$25

Gahraman
Personal Housing Expenses
Azerbaijan

Lend \$25

Aldaida Nicolasa
Personal Housing Expenses
Nicaragua

Lend \$25

Manantial En E...
General Store
Nicaragua

Lend \$25

... or browse all available loans
There are 4,704 loans currently seeking funding on Kiva.

[Browse All Loans](#)

Şekil 3 – Kiva/Girişimci: Organizasyonun sitesinde etkileyici ve diğer uygulamalardan farklı olarak öne çıkan bölüm ihtiyaç sahibi kişinin hayat hikayesinin anlatılarak ihtiyacı olan kredinin belirtilmesi. Bu ayrıntı yardımseverdeki güven duygusu aracılığıyla verme ihtimalini artırırken yaptığı iyilikten elde edeceği mutluluk hissinin oranını da görsellik nedeniyle yükseltmektedir. Kaynak: www.kiva.org

2.1.4. Nuru International

Nuru International Amerika Birleşik Devletleri kaynaklı olup Kenya başta olmak üzere Afrika ülkelerindeki aşırı fakirliği (extreme poverty) çözümlemek için girişimcilik konseptini kullanan, fakirliğin ölüm, terör ve hapisane sonuçlarının olduğunu vurgulayan bir yardım kuruluşudur. Kuruluş bu bölgede yaşanan ve yoksullukla bağlantılı olan hijyen, eğitimsizlik ve işsizlik sorunlarına inovatif çözümler üretmektedir. Bu çözümler bağışçı ve gönüllülerinin desteğiyle gerçekleşmektedir.

Kenya’da girişimcilik için donanımlı malzemelere ihtiyaç duymadan çalışmaları gerçekleştirmek mümkün olmaktadır. Girişimcilik Kenyalı kadının bir termos, termos içindeki kahve, oturmak için birkaç tahta sandalye/ masa ve yaptığı çöreklerden ibaret olup ailesi geçindirmek için yeterli olabilmektedir. Margaret Matin de bu sermayeyle hayatı değişen örnek girişimcilerden biri. Yaşadığı değişimi şu cümlelerle açıklıyor: “Çamurdan yapılmış samanlardan çatısı olan bir evde yaşıyordum ve çocuklarımı okula göndermeye korkuyordum. Nuru geldiği zaman birikim klübüne katıldım. 12 hafta eğitimde bulunduktan sonra bir restoran açmak üzere borç aldım. İşim gayet iyi ve borcumu geri ödeyebildim. Şimdi çocuklarımın okul masraflarını karşılayabiliyorum”²⁹

Margaret gibi birçok örnek girişimci hikâyesi var hayatı başladığı noktadan iyiye doğru farklılaşan. Organizasyon toplumsal kalkınmayı amaçlayan bu yönüyle “The Community Economic Development/CED” (Toplumsal Ekonomik Kalkınma) adını almış. Program aşırı yoksulluğa girişimcilikle çözüm getirmeyi hedefliyor. Bu çalışmalarında mikro kredi yöntemi, Mifos MIS gibi inovasyon mobil teknolojileri kullanılmakta. Bu kaynaklar halka paranın nasıl yönetileceğini öğreterek onları iyi birer girişimci olmaya yönlendiriyor. Borç faizlerinden elde edilen gelir programın geliştirilmesi amacıyla kullanılıyor. Programda kullandıkları yedi önemli basamak şöyle³⁰:

- “Dinleme: Çiftçilerle konuş, evlerine ziyarete git ve bölgesel girişimcilerle görüşme yap.
- İnovasyon: Toplum ihtiyaçlarına yönelik inovatif çözümleri yarat.
- Birikim: Kazanç yönetimi ve birikimiyle ilgili temel bilgileri öğret.
- Planlama: Çiftçilerin ürün uygulamalarında, finansal planlamalarında ve kredi yönetimlerinde yardımcı ol.
- Yatırım: Girişimciliğe kabiliyeti olan kişilere küçük borçlar ver.

²⁹ www.nuruinternational.org

³⁰ www.nuruinternational.org

- Büyüme: Farklı finansal hizmetler teklif et ve çiftçilerin gelir artışları için yardımda bulun.”

Çalışma bağışlarla yürütülüyor. Kiva örneğinde yardımseverin kredi vermesi sözkonusuyken Nuru’da yardımseverin yaptığı bağışlardan organizasyon kendisi krediyi veriyor.

Nuru, diğer kuruluşlardan farklılıklarını ise şu başlıklarda açıklıyor:

Liderlik Hizmeti

Şekil 4: Liderlik

Sembolünde görüldüğü gibi liderlik hizmetinde lider olarak belirlenen isimlerin gönlünde bir girişimcilik ruhu oluşturulmaktadır. Bu istek bir ışığa, hatta yüreği yakan bir ateşe benzetilerek girişimciliğin istek odaklı ve kalpten gelen inanç ve gayretle gerçekleşeceği vurgulanır. Arkada gölge olarak görülen karakterler ise lider olarak seçilen ve eğitilen ismin diğer girişimci adaylarını eğitmesini ve bu sayının artışıındaki yöntemi anlatır.

Liderlikle ilgili prensipler alçakgönüllülük, ilerleme hedefli, örnek olaylarla anlatım ve gelişmişliğin örnekleri eşliğinde organizasyonun saygın mentorları tarafından verilmektedir. Altı aylık eğitim sonrasında Nuru olarak adlandırılan aday en iyi isimler arasına alınır ve çalışma grubunu kanalize etme adına görevine başlar. Topluluğun önemli özelliklerinden birisi de mobilize olma yeteneği ve verimli platformlar oluşturarak toplumun ihtiyacı olan inovatif çözümleri getirmektir.

İyi Fikirlerin İnşası

Ekip sosyal ve özel sektörle birlikte, tarım, ekonomik gelişme, su/hijyen, sağlık ve eğitim konulu beş programdan oluşan bir metodla çalışmaktadır. Programlarla ilgili hizmet yürüten ve alanlarında önde olan organizasyonlarla işbirliğinde Nuru ihtiyaçların tespitinde rehber olur. Liderlik ağı kullanarak ilgili yönlendirmeler yapılır.

Ölçümleme ve Değerlendirme

Gözlem ve değerlendirme ekibi çözümlemelerin sosyal sorunlar üzerindeki etkisini ölçümleme üzerine çalışmaktadır.

Sürdürülebilirlik ve Ölçeklendirme

Nuru, inovasyonun önemli ilkelerinden olan sürdürülebilirlik kavramı üzerine sistemini kurmuştur. Finansal ve liderlik boyutundaki sürdürülebilirliğin gerçekleşmesini önemser. Bunun için köy bankası oluşturularak nakit akışındaki devamlılık sağlanmaktadır. Liderlik alanında ulusal etkiyi başarmak için ise bölgesel program hizmetleri yürütülür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL DEVLETTE YOKSULLUĞA ÇARE UYGULAMASI, ASDEP ÖRNEĞİ

3.1. Hükümet ve Sosyal Politika Uygulamaları

Devlet, “Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlıktır”³¹ ve çeşitli hükümetler görünümünde halka hizmet sunulur. Hükümetler tarafından halka sunulan hizmet kapsamındaki görevlerden biri de ekonomik anlamda gerekli olan ihtiyacı karşılamak, bu güce sahip olmayanlara da destek vererek koruma altına almak ya da ek hizmetlerle güce kavuşturmak şeklinde gerçekleşir.

Popper (2010: 160, 161), “Ekonomik açıdan güçsüz olanların ekonomik açıdan güçlü olanlara karşı korunmaları için devletin gücü tarafından yürütülen toplum kurumları olması gerektiğini ve yine devletin, hiç kimsenin açlık ya da ekonomik açıdan mahvolma korkusu altında adil olmayan bir anlaşma altına girmemesi için önlemler alması gerektiğini belirtir ve çözüm önerisi olarak şunları sunar (Popper & Tunçay (çev.), Açık Toplum ve Düşmanları: Hegel, Marx ve Sonrası, 2010: 160-165):

“Siyasal güç ekonomik gücü kontrol altına alabilir... Örneğin, ekonomik açıdan zayıf olanların korunması amacını güden akılcı program yapabiliriz. Sömürüye bir sınır çekecek yasalar yapabiliriz. İşgücünü sınırlayabiliriz. Ama çok daha fazlasını yapabiliriz. Yasalarla işçileri –daha da iyisi, bütün vatandaşları- sakatlığa, işsizliğe ve ihtiyarlığa karşı sigorta edebiliriz. Bu şekilde aç kalmamak için her şeye boyun eğmek zorunda olan işçinin çaresiz ekonomik durumdan yararlanan sömürü türlerini imkansız kılabiliriz. Yasayla çalışmaya razı olan herkese hayatını kazanabilme garantisini verebilirsek ki bunu başaramamamız için hiçbir neden yoktur, o zaman vatandaşın özgürlüğünün ekonomik korku ve ekonomik sindirmeden korunması yetkinliğe erişmiş olur. Bu görüş açısına göre, ekonomik korunmanın anahtarı siyasal güçtür. Siyasal güç ve onun denetimi her şeydir. Ekonomik gücün siyasal güce üstün çıkmasına izin verilmemelidir; gerekirse onunla savaşılmalı ve siyasal gücün denetimi altına alınmalıdır”.

diyerek siyasal gücün önemini vurgularken bir taraftan da tehlikesini dile getirir (Popper & Tunçay (çev.), Açık Toplum ve Düşmanları: Hegel, Marx ve Sonrası, 2010: 167, 168).

³¹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.50c05007ec7a69.32549463

“Her türlü gücün, en az ekonomik güç kadar siyasal gücün de tehlikeli olduğunun farkına varmalıdır. ... devlet yetkilerinin genişletilmesi için yaygara koparıırken hiçbir zaman istenmeyen kişilerin o genişletilmiş güçleri ellerine alabileceklerini akıllarına getirmediler.”

Popper bu sözleriyle siyasal gücü önemserken doğru kullanılması adına kontrol altında tutulmasını da vurgular.

Bu sorumluluklarla göreve gelen son dönem hükümeti 2001 dünya ekonomik krizi ve kriz sonrası devranılan yönetimin sosyo-ekonomik yapının en belirgin özelliği yoksulluğun ve işsizliğin derin bir yara haline gelmiş durumudur. Bu sorun, siyasal iktidara toplumsal alanda çözmesi gereken en önemli problemin krizin etkilerinin yarattığı olumsuzluklar olduğunun işaretini vermekteydi ki bu sosyal politikanın alacağı şekli de göstermekteydi. Bu dönemde önceki yönetimlerde uygulanmaya başlanan fon yardımları, yeşil kart uygulamaları görülmekle birlikte sosyal yardımlar yeniden keşfedilmeye çalışılmakta, sosyal hizmet ve sosyal yardım birlikteliğinin sağlanmasına yönelik kapsayıcı bir sosyal politika hedeflenmektedir. Bunun örneği ise 2012 Nisan ayında pilot uygulamalarının başlandığı Aile ve Sosyal Destek Projesi (ASDEP)’yle görülmektedir. Aşağıda, hâlihazırda uygulanan sosyal yardımlar hakkında bilgiler verilirken Tez’de bağlantısını kurmayı hedeflediğimiz ASDEP projesine daha detaylı yerverilecektir.

Siyasal iktidarın yoksulluğa ilişkin yaklaşımında yoksulluğun nedeni 2002 krizi, kötü kamu yönetimi, yolsuzluk, kamu açıkları olarak gösterilmektedir. Risk grupları; yaşlı kadınlar, çocuklar, gençler ve engelliler olarak belirtilir. Temel politika önerileri ise; şartlı nakit transferi, çocuk yardımı, AB fonları, aile dayanışması ve engelli yardımları olarak görülür (Yılmaz, 2012: 304).

Sosyal yardım uygulamalarında Osmanlı’dan miras alınan işleyiş ve düşünce biçimlerinin olduğu görülmektedir. Miras alınan anlayış genel olarak gönüllülüğün ve hayırseverliğin uygulamada yer bulmasıdır (Onur, 2011: 180).

Siyasal iktidarda hak kazanmanın tek koşulu yurttaş olmaktır ve toplumun tüm kesimlerini yurttaş olarak benimseyen bir politika izlemektedir ki bu yönüyle bütünleştirici bir yanı vardır. Sosyal yardım genellikle sosyal güvenlik sisteminin açıklarını kapatıcı ve tamamlayıcı yönüyle karşımıza çıkar. Sosyal güvenlik sistemi dışında kalan vatandaşları da kapsayan bir kavram olarak görülür.

Yardım uygulamaları belirli kişi ya da gruplara nakit destek, konut ya da sağlık hizmeti sunma şeklinde görülmektedir. Bu yardımlar ya doğrudan kamu kaynaklarından finanse edilen uygulamalardır ya da sosyal yardımın algılanış biçimine göre bir ölçüde gönüllülük esasına dayanır. Gönüllülük esasının benimsenmesi, sosyal yardımların gönüllülük esasına dayanan kurumlar aracılığıyla da yürütüleceğinin belirleyicisi olmuştur. Ülkemiz örneğinde sosyal yardımların gönüllülük esasına havale edilişi ve devletin sosyal yardımlara katılımının bunun üzerinden biçimlenmesi diye tanımlanabilecek, ‘iç içe geçmiş devlet – hayır kurumu ilişkileri’ karşımıza çıkmaktadır. Geçmişten alınan mirasın da etkisiyle devletin sosyal yardım alanında etkinlik gösterişinin, gönüllü kuruluşlarla iç içe geçen bir nitelik arz etmesi; toplumsal hayatta rol oynayan gönüllü kuruluşların kamusal iradeyle benzer bir işleyiş olarak görülmektedir. Gönüllülük esasına dayanan sosyal yardım etkinlikleri yoksulluğu yapısal bir sorun olarak kavramaktan uzak, devamlılıkları açısından riskli olmakla birlikte herkes için ulaşılabilirliği mümkün görülmemektedir. Bu uygulamalardan bazı maddeler aşağıda yeralmaktadır (Onur, 2011: 182, 184-198):

- **65 yaş aylığı:**

Başlangıcı olan 1976 yılında “65 yaşını doldurmuş, muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanması” şeklinde olan yardım maddesinde 2005 yılında yapılan değişikliklerle “engelliler” de kapsama alınmıştır.

- **Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu (SYDT):**

Hak temelli sosyal yardımlar alanında atılmış olan ikinci önemli adım 14 Haziran 1986 tarihinde yürürlüğe giren 3294 sayılı “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik (SYDT) Kanunu” olarak görülmektedir. Bu kanunun amacı; “fakir, çaresiz ve muhtaç durumda olan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye’ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir”tir. Bu kanundan hareketle Başbakanlık’a bağlı işleyen “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu” (halk arasında bilinen ismiyle ‘fak fuk fon’ – ‘fakir fukara fonu’) oluşturulmuştur. Bu fonun idaresi 2004 yılının sonuna kadar Başbakanlık’a bağlı bir genel sekreterlik ile yürütülürken, bu tarihten itibaren yine Başbakanlık’a bağlı bir genel müdürlük olarak yürütülmeye başlanmış, böylece düzenlemenin kurumsal yapısı

güçlendirilmiştir. Bu yardımlar aylık nakdi yardım, sağlık yardımları, acil durum yardımları, eğitim yardımları, aile destek (gıda, yakacak ve barınma) yardımları olarak görülmektedir.

- **Yeşil Kart:**

Aile içindeki gelirin; kişi başına düşen aylık tutarı, brüt asgari ücretin 1/3'ünden az olan vatandaşlarımızın tedavi giderlerinin devlet tarafından karşılanmasını kapsar. Adaletsiz kullanımlar nedeniyle 2005 yılı Ağustos ayından itibaren yapılan denetimler sonucu 6 milyondan fazla Yeşil Kart bloke edilmiştir. Yeşil Kart uygulamasından yararlananların %50'si Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde, %40'a yakını da 0 – 14 yaş arasındadır. Yeşil Kart harcamalarının yaklaşık %70'i tedavi giderlerine gitmekteyken, kalanını ilaç masrafları oluşturmaktadır.

Yürütülen bu yardım faaliyetlerinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları bir STK rolü üstlenerek gönüllülük esaslı görevlerini sürdürmekte zaman zaman aynı yardımların tekrarlı olarak yoksullara ulaştırıldığı görülmektedir. Bu yardımların STK'larca ya da devletçe tekrarını önleme adına halkın aldığı yardımların ve mülk, hukuki durum gibi birçok özel kriterin de görülebildiği SOYBİS³² sisteminin yalnız devlet kurumlarına değil STK'lara da açık bir yapıda olması gerekmektedir. Onur' (2011) un yoksullukla mücadele çalışmalarının yoksulluğu giderici değil yardıma muhtaç bırakmanın, yoksulluğu yeniden üreten bir şekilde geliştirmenin gerçekleştiğiyle ilgili görüşüne bir dönem Erzurum Çat'daki yeşil kart sahiplerinin toplam nüfustan daha fazla olması örneğini vermektedir. Yeşil kartta görülen bu hedefi aşsın uygulamalar iş gücüne sahip yoksul ailelere yapılan rutin yardımlar sonucunda da onların yoksulluk kültürüne sahip olmasıyla sonuç verebilmektedir. Aynı zamanda son dönem belediyelerinin tamamına yakınında SYDT Fonu'nun yaptığına benzer sosyal yardımlar yapan birimler kuruludur. Bunlar aracılığı ile gıda, yakacak, barınma gibi sosyal yardımlar yine muhtaçlık temelinde bulanık bir dağıtım ölçütüyle dağıtılmaktadır. Bu biçimde yapılan yardımlar küçük ölçekli belediyelerden, büyükşehir belediyelerine kadar bütün kademelerde normalleşmiştir. Yapılan yardımlar hükümet tarafından yapılanların, yerel ölçekte tekrarlanması şeklindedir. Ölçeği değişmekle beraber yapılan

³² Sosyal yardım başvurusu yapan kişilerin muhtaçlıklarını ve kişisel verilerini merkezi veri tabanlarından temin/tespit etme ve mükerrer yardımların önlenmesine yönelik olarak kurumlar arası (online) veri paylaşımını sağlama amacıyla hayata geçirilmiş bir E-Devlet uygulamasıdır (SOYBİS).

yardımlarının niteliği neredeyse aynıdır. Belediyelerdeki yardım anlayışı AKP dönemiyle beraber genel duruma uyum içerisinde yoğunlaşmıştır.

3.1.1. Son Dönem Sosyal Politika Uygulama Örneği: ASDEP

Son dönem hükümetinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması 6/4/2011 tarihli 6223 sayılı kanunun verdiği yetkiye dayanarak Bakanlar kurulunca 3/6/2011 tarihinde kararlaştırılmıştır. Bakanlık'ın belirlenen görevleri yoksulluğun çözümüne yönelik yapılacak faaliyetleri ve bu faaliyetlerin işbirliği içinde yürütülmesini anlatan maddeleri içermektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 2012):

“Madde 2 (1) a- Sosyal hizmet ve yardımlara ilişkin ulusal düzeyde politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmektir,

Madde 2(1) b- .. aile refahının artırılmasına yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,

Madde 2 (1) c-... kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,

Madde 7 f- Ailenin maddi refahının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak, bu konuda diğer birimler, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile koordineli eğitim programları ve projeler hazırlamak ve uygulamak.

Madde 11 g- Sosyal yardımlaşma ve dayanışma kültürünü kökleştirici çalışmalar yapmak geniş kitleleri kapsayan yardım kampanyalarını koordine etmek ve desteklemek.”

Bu amaçlar doğrultusunda aileyi sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında bütünleşik bir yapıyla korumak ve refah düzeyini artırmak üzere Aile Sosyal Destek Projesi Bakanlık tarafından planlanmıştır.

ASDEP, devam edegelen sosyal yardım ve sosyal hizmetin birbirinden farklı çözüm kanallarıyla değil birbirine destek veren ve birlikte ele alınan çalışmalar bütünü olması gerektiğini vurgulayan “ağ” tabanlı bir sistemdir. Bu sistem; yoksulluktan, şiddete, eğitimsizlikten cinsel eşitliğe birçok sorunun çözümüyle ilgili çalışmaları içermektedir. Çalışmanın temelini oluştururken “ağ” tabanlı bir sistem olması nedeniyle ve ilgili kuruluşların tecrübelerinden istifade etmek için 2012 yılı Ocak ayında üniversitelerden akademisyen ve STK yöneticileriyle görüşülerek bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. Bu çalıştay akabinde pilot uygulamalara başlayan Bakanlık, pilot

uygulamaların değerlendirilmesiyle projeye 2013 yılı Ocak ayı itibariyle başlamayı hedeflemektedir.

18-19 Ocak 2012 tarihinde yapılan çalıştayda ASDEP sisteminin gerekliliğine neden olan sorunlar zinciri şu şekilde sıralanmaktadır (Zahteroğulları, 2012).

- Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde entegre olmayan dağınık yapı ve buna bağlı olarak mükerrerlikler;
- Yardımların ülke geneli yoksulluğu azaltmakta istenen etkiye sahip olmayışı;
- Sosyal yardım ve istihdam arasındaki bağlantının zayıflığı;
- Sosyal hizmetlerin halka en yakın noktadan sunulamayışı;
- Koruyucu-önleyici hizmet ve tedbirlerdeki yetersizlik;
- Sosyal yardım ve hizmetlerdeki denetim eksikliği ve
- Nitelikli personel eksikliğidir.

Aynı sunuda Zahteroğulları ASDEP’i şöyle tanımlar:

“Sosyal yardım ve hizmetlere ihtiyaç duyan aile ve bireylerin objektif kriterlere göre tespiti, bilgilendirilmesi, sosyal yardım ve hizmetlerden yararlandırılması, diğer kamu hizmetlerinden yararlanmalarının sağlanması ve bu suretle yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve refah seviyelerinin yükseltilmesini amaçlayan ve bu sürecin tüm aşamalarında kendilerine rehberlik edilmesini öngören bir projedir.”

Bakanlık tarafından proje olarak ifade edilen ancak sürdürülebilirliğini anlatması ve bir “ağ” yapısının önplana çıkması nedeniyle “sistem” olarak tanımlamayı uygun gördüğümüz bu çalışmada yaşam koşullarının iyileştirilmesi olan amaca çeşitli enstrümanları kullanarak ve işbirliği içinde ulaşmak hedeflenmektedir.

Halka “aile hekimi” uygulamasında olduğu gibi her aileyle, her bireyle eşleşecek ve talep etmeden arz etmeyi de hedefleyen bu çalışmanın en önemli enstrümanı olarak “Aile Sosyal Destek Danışma” (ASDD) görülmektedir. Danışman; bu amaçları gerçekleştirmek üzere Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından işe alınan, eğitimden geçirilerek yerelde istihdam edilen uzman personel olarak açıklanır. Görevleri ise şu şekilde sıralanır(Zahteroğulları, 2012):

- “Veri tabanında kayıtlı yardım ve hizmetlerden yararlanan kişilere ilişkin incelemeleri ve puanlama esasına dayalı muhtaçlık tespiti,
- Sosyal yardım ve hizmetlerden yararlanmayan veya yeterince yararlanamayan bireyleri tespit etmek, bilgilendirmek ve yararlanmalarını sağlamak,

- Alan taramasıyla risk haritasının oluşumunu sağlamak,
- İlgili kurumları (MEB, sağlık bakanlığı, işkur..) harekete geçirmek,
- Tüm sürecin takibi.”

Sistemin başarılı bir şekilde çalışması ve bu başarının devamı adına önem taşıyan personelin aile ziyareti sırasındaki tespitleri, ilgili yerlere yönlendirmesi ve sürecin tamamlanması adına takip işlemleri çalışmada önem taşımaktadır. Kamu Personel Seçme Sınavı ve mülakat ile alınacak, önceliğin sosyoloji, psikoloji, halkla ilişkiler mezunlarına verildiği ASDD’nin bu öneme binaen hazırlığını önemseyen Bakanlık iki aylık bir eğitim süreciyle personelin bilgi ve tecrübelerden yararlanarak daha kısa sürede yol almasını amaçlamıştır. Personelin pilot uygulamada aldığı eğitim konuları maddelerinde yoksul, özürlü, yaşlı gibi dezavantajlı grupla ilgili bilgiler, iletişim metodları ve sorun çözme tekniklerini görülmektedir (Zahteroğulları, 2012):

- “ASDD görev ve iş süreçleri,
- Sosyal yardım ve hizmet kuruluşları, mevzuatları ve iş süreçleri,
- Sağlık, eğitim kurumları ile emniyet ve diyanet birimlerinin hizmetleri ve iş süreçleri,
- Yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları ile uygulamaları,
- İletişim ve mülakat teknikleri,
- Problem çözme teknikleri,
- Yoksulluk ve sosyal dışlanma,
- İstihdam ve sosyal güvenlik,
- Genel sağlık sigortası uygulaması,
- Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet ile mücadele,
- Çocuklara yönelik şiddet ve çocuk koruma kanunu,
- Yaşlılık ve özürlülük,
- Göç ve kente uyum süreci
- Ruh sağlığı ve davranış bozuklukları,
- Gelişim dönemleri ve ergenlik sorunları,
- Madde bağımlılığı.”

ASDEP’teki işleyiş süreci ise aynı sunumda şu temel işlemler çerçevesinde ele alınmaktadır:

Kayıt: İhtiyaç sahibi kişi ya da aile kendisi yardım/hizmet talebinde bulunabilir. Talep odaklı bu çalışmayla birlikte sahada hane taraması sırasında tespit edilen ve yardım/hizmet alması gerekli görülen kişilerin de kaydı arz odaklı olarak gerçekleştirilecektir.

İnceleme: ASDD haneyi başvuru sonucu ya da hane taraması sonucunda ziyarette bulunur. Bu ziyaret sonucunda hane halkına yönelttiği sorular, hanedeki gözlemleri ve sosyal çevrede –bakkal, komşu- yaptığı araştırmalar sonucunda bir gözlem raporu oluşturulur.

Kontrol: Haneyle ilgili ziyaret sırasında oluşturulan veriler merkezi veritabanında da karşılaştırılmalı olarak incelenir.

İŞKUR Kaydı: Hanede çalışabilecek durumda olan kişilerin kaydı sistem üzerinden gerçekleştirilir.

Danışmanlık: Ailelerin ihtiyaç içinde oldukları hizmetleri alabilmeleri için gerekli olan danışmanlık hizmeti verilir.

Yönlendirme: ASDD ilgili kurumlarla irtibata geçerek ailelerin ihtiyaç duydukları yardım ve hizmetleri alabilmeleri için başvurularında bilfiil yardımcı olur.

Takip: Ailelerin durumlarındaki değişimi ve diğer kurumlardaki hizmet alımlarını takip eder.

3.1.1.1. ASDEP Pilot Uygulama

Birden çok kurumla işbirliğinin gerekli olduğu ve danışmanlarının eğitime birlikte tecrübeye ihtiyaç duyduğu projede tamamlanması gereken yönlerin giderilmesi, oluşabilecek aksiliklerin küçük ölçekte farkına varılarak genel uygulamadaki sorunları asgariye indirebilmek için 2012 Nisan ayında projenin pilot uygulama sürecine başlanmıştır. Bu dönemde Bakanlık Hacettepe Üniversitesi ile bir sözleşme çerçevesinde işbirliğine gitmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012).

24.04.2012 tarihinde yapılan istişare toplantısı neticesinde pilot uygulamanın Karabük ayağı ile ilgili sorumluluk Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne, Kırıkkale ayağı ile ilgili sorumluluk Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012:1). İki uygulamanın farklı iki kanala verilmesi bu çalışmanın bağlı olarak yürütüleceği müdürlüğün Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü mü yoksa Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü mü olacağı tartışmasının cevabını bulma niteliğinde olduğu görülmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları; ailelerin ziyareti, sosyal inceleme pratikleri ve yapılan sosyal yardımlar konusunda uzmanlaşmışken Toplum Hizmetleri Merkezleri de ailelerin

maddiyat dışındaki ihtiyaçlarının karşılanmasında (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2012:2) uzman bir kadroyla çalışma yürütmüş ve yardımdan çok hizmet alanında tecrübe kazanmıştır. 18-19 Ocak 2012 tarihinde yapılan çalıştay başlığı olan “sosyal yardım ve hizmetlerin yeniden yapılandırılması” yardım ve hizmetlerde yürütülen çalışmaların bütünleşik bir yapıya döndürülmesine olan gerekliliği ve buna bağlı olarak ASDEP’i anlatır.

ASDEP pilot uygulamasında saha inceleme görevlilerinin, Karabük ilinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları bünyesinde, Kırıkkale ilinde ise Sosyal Hizmet Merkezi (SHM) olarak faaliyet gösteren Toplum Merkezi bünyesinde ve “proje kapsamında” geçici olarak görevlendirilmelerine karar verilmiştir. Her iki ilde de Sosyal Hizmet Merkezleri proje kapsamında, insan kaynağı bakımından güçlendirilerek ideale yakın bir kurgu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2012: 2). Bu çerçevede görev alan söz konusu personelin 09–21.04.2012 tarihleri arasındaki 100 saatlik teorik eğitimiyle başlayan süreçte 24.04.2012 tarihinden itibaren Kırıkkale ilinde Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü denetim ve gözetiminde, 2 haftalık bir oryantasyon eğitimi yapılmıştır. Bu süre içinde Kırıkkale ilinde proje kapsamında çalışacak personelin, sahada karşılaşmaları muhtemel sorunları yönlendirecekleri kurum ve kuruluşların tanıtımı yapılmıştır. Proje kapsamında 7 aylık bir süre zarfında bir yandan saha incelemeleri yoluyla sorun tespiti yapıp, aile ya da bireylerin sorunlarının çözümüne dönük yönlendirme faaliyetlerinde bulunacak bir yandan da toplamda 400 saate yakın hem teorik hem de uygulamalı bir eğitim sürecinden geçecektir (Ek 1).

17Nisan itibariyle aylık olarak alıştırma süreci değerlendirme toplantıları yapılmıştır. Oryantasyon sürecinin 17 Kasım’da bitmektedir. 240 saatlik bu uygulamalı eğitimle birlikte genel toplamda 330 saatlik bir eğitim verilmesi planlanmıştır. Sürekli Eğitim (Oryantasyon Süreci) aşamasında her ay 3 günlük bir toplantı süreci konulmuştur. Bu toplantıda ele alınan konular:

- Pilot uygulamanın değerlendirilmesi ve A.S.P.B. üst düzey yöneticilerinin projeye ilgili teorik sunumları,
- Pilot uygulamanın gerçekleştiği her iki ilde proje süreci ara değerlendirme toplantıları,
- Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar,

- Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları.

3.1.1.1.1. ASDEP Pilot Uygulama ve Girişimcilik

ASDEP’te sosyal devlet olarak yapılan sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları bir araya getirilerek talep eden etmeyen tüm halka gerekli desteği sunma hedeflenirken çalışabilir yoksulu rutin yardımlarla “yoksulluk kültürü” içinde bırakmadan iş imkânı sunma ya da kendi işini kurma da hedeflenmektedir. Pilot uygulama personeline “sosyal ve insani gelişme boyutunun entegrasyonu için rehber” (ek 3) olarak dağıtılan çalışmada “girişimcilik” maddesi ilk sırada yer almaktadır ve rehberde şöyle tanımlanır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012)

“Hizmet alanları kapsamında belirlenen ilk başlık girişimcilik/istihdam/kredidir. Belli bir amaç doğrultusunda kendi sermayesiyle belli bir risk alarak iş kurmak isteyen ya da sermayesi olmayan potansiyel girişimciler ve girişimciliğinin desteklenmesine yönelik çalışmalar – girişimcilik eğitimleri verilmesi, mikro kredi sağlanması, pazarlama kanalı, satış yeri, ürün tasarımı, atölye sağlanmasını içeren destek biçimleri vb. hakkında bilgi ve danışmanlık hizmetleri alınabilir.”

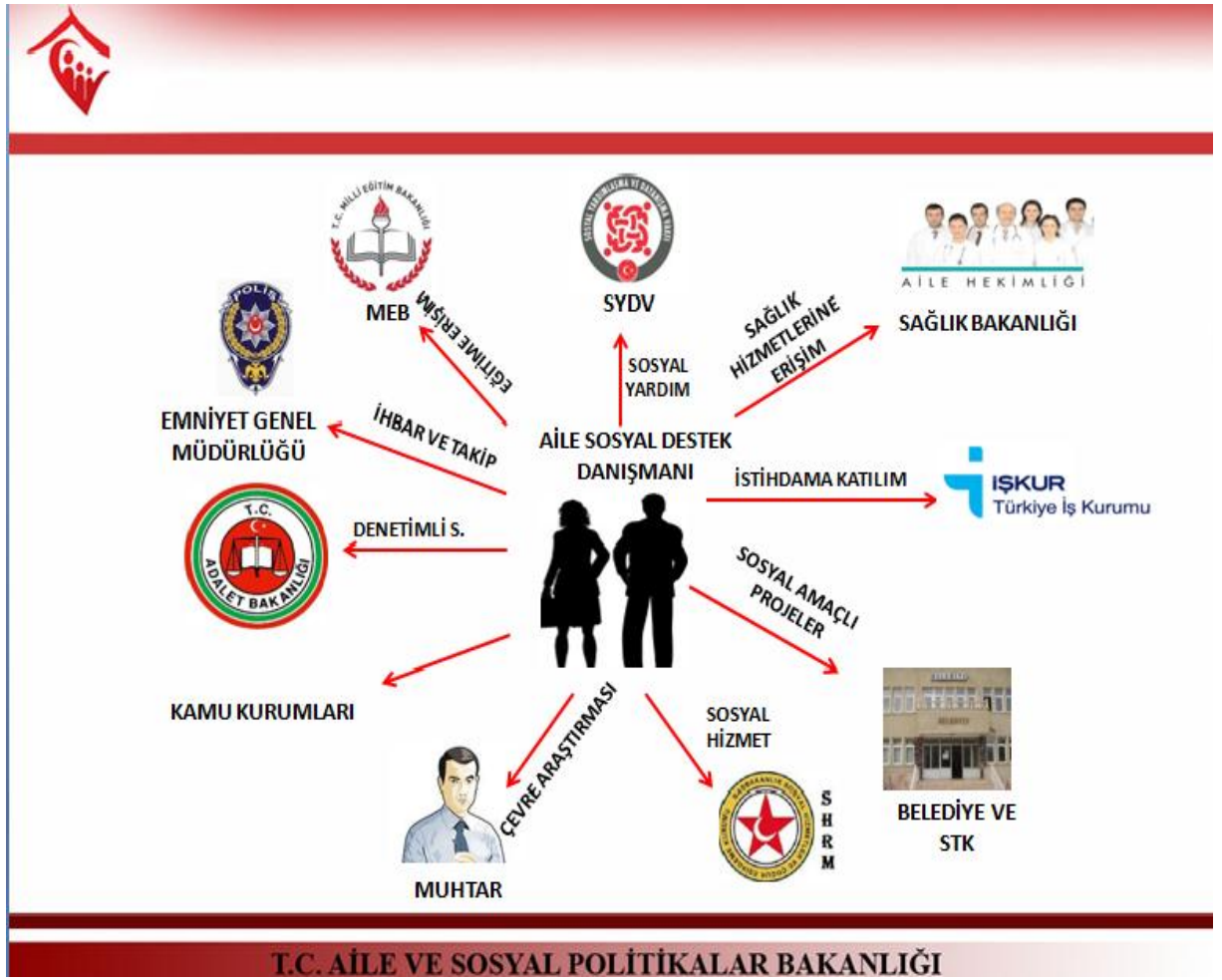
Bu rehberde Karabük ve Kırıkkale’de olmak üzere ayrı ayrı öncelikli başvurulabilecek, yardım ve destek alınabilecek kurum ve kuruluşların isim ve iletişim bilgileri yer almaktadır. Girişimcilik/İstihdam/Kredi başlığı altında “il özel idaresi mikro kredi ofisi, iş-kur il müdürlüğü, sanayi ve ticaret odası, T.C. Ziraat Bankası, Esnaf Kefalet Kooperatifi Başkanlığı”nın verileri yer almaktadır.

Rehberde ilk başlık olarak görülen girişimcilik, şartlar gereği uygulamada ilk başlık olarak yer alamamış ve öncesinde belirtilen diğer yardım ve hizmetler yürütülmüştür (Haksöyler, Fethullah Aile Destek ve Toplum Hizmetleri Daire Başkanı, Kişisel İletişim, 20 Temmuz 2012).

Bakanlık alan taramasında girişimci adaylarını tespit etmek üzere hane halkına sorulan “halen işsiz olup, iş kurma isteği, becerisi ve potansiyeli olan kimse var mı?” sorusudur. Bu soruya 345 kişi evet, 3200 kişi de hayır olarak yanıt vermiştir. Evet diyen kişi sayısındaki azlıkta “iş kurmanın ne demek olduğu konusundaki bilgi düzeyinin yeterli olmaması, kişi biliyor ise bu konudaki cesaret eksikliği” sebep olarak görülebilir. Sorularda “ne türden bir iş kurmak istediği ve mevcut becerileri/potansiyeli” de sorgulanmaktadır. (Kurnaz, Şebnem Avşar, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Araştırma Daire Başkanı, Kişisel İletişim, 25 Temmuz 2012). Girişimcilik için İŞKUR iş ve meslek danışmanlarıyla irtibata geçilip yol gösterilmeye çalışılmaktadır, bununla

ilgili devlet bünyesinde herhangi bir özel uygulama alanı ya da bir STK işbirliği mevcut değildir (Haksöyler, Fethullah Aile Destek ve Toplum Hizmetleri Daire Başkanı, Kişisel İletişim, 20 Temmuz 2012). İŞKUR İş ve Meslek Danışmanı; “Meslek seçimi esnasında bulunan, iş bulmada/seçmede güçlükleri olan, mesleki uyumsuzluk problemleri bulunan, mesleki becerilerini geliştirmek, mesleğini veya işini değiştirmek isteyenlere yönelik olarak; kişisel özellikler ile mesleklerin gerektirdiği nitelikleri, şartları ve iş piyasasının gereksinim duyduğu iş/meslekleri karşılaştırarak, bireyin istek ve durumunu en uygun iş/mesleği seçmesi, seçtiği iş/meslekle ilgili eğitim imkânlarından yararlanması, işe yerleştirilmesi ve işe uyumunun sağlanması ile ilgili sorunların çözümüne sistemli olarak yardım eden kişidir. İş ve meslek danışmanı, bu çalışmalarını iş sağlığı ve güvenliği ile çevreye ilişkin önlemleri olarak kalite sistemleri çerçevesinde yürütür ve mesleki eğitim faaliyetlerinde bulunur” bilgilerini içermektedir. Tanımda da görüldüğü gibi kişilerin girişimci olması üzerine bir eğitim sözkonusu değildir. Danışmanın sahip olması gereken bilgi ve beceriler arasında insan psikolojisi ve empati kurma yeteneği, dezavantajlı grupların özelliklerine ilişkin bilgi aranarak yoksul insanın durumunu anlaması mümkün olabilen bir özelliktir (İŞKUR, 2012). Ancak bu bilgi danışman tanımı nedeniyle onların iş kurmasında değil iş bulmasında kullanılacak bir özellik bütünü olmaktadır. Girişimcilik eğitimi ise farklı yaklaşımları gerektirir. Bu eğitim içeriğinden dördüncü bölümde bahsedilecektir.

17.05.2012 tarihinde Planlama Uzmanı Rıdvan Kurtipek ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Destek ve Toplum Hizmetleri Dairesi Başkanı Fethullah Haksöyler’in yerinde inceleme sonucunda oluşan bilgi notunda belirtildiği üzere girişimcilikle ilgili herhangi bir çalışma yapılamamıştır. Kırıkkale’de 20 günde 480 hane ziyaret edilmiş ve 8 vaka ile ilgili işlem yapılmıştır. Vakalar: yoksul hane, evde bakıma muhtaç yaşlı olması, özürlü öğrencinin okula erişiminin iyileştirilmesi gibi konularda olup ilgili kurumlara yazılar yazılmıştır. Aynı tarihlerde Karabük’te henüz saha çalışması yapılmamış olup sonrasında yapılan saha çalışmalarında da girişimcilikle ilgili yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Şekil 5: ASDEP: Sistemin, bir ağ görünümünde çalıştığı ve irtibatla bulunacağı kurumları gösterir resim. ASDD incelemede bulunduğu hanede sosyal yardım ya da hizmet ihtiyacı olan fertleri tespit edip bu “ fertlerin “emniyet, belediye, STK, İŞKUR, sağlık bakanlığı, MEB...” ile irtibatını gerçekleştirerek yardım ve hizmetin sunulmasını sağlamaktadır (Zahteroğulları, 2012).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA: SON MODELİ

4.1. SON MODELİ

Yoksulluğa çözümü sürdürülebilir perspektifte ve sosyal inovasyon uygulaması örneği olarak girişimcilik uygulaması ve network desteğiyle gerçekleştirmeyi planlayan inovatif bir modeldir.

4.1.1. Neden Gerekli?

Her insanın ayrıcalıksız olarak hissettiği ihtiyaçları tespit ederken Abraham Maslow'un "ihtiyaçlar hiyerarşisi" piramidi sıralamayı da gösteren önemli bir kaynak olmuştur. Abraham Maslow ihtiyaçlar teorisinde insanoğlunun ihtiyaçlarını beş basamaklı bir piramit halinde belirtmektedir (Maslow, 1943: 370, 371).

Maslow ilk ihtiyacı dünyaya merhabız olan nefesle başlatır ve piramidin en tepe noktasında kendini gerçekleştirme ile sonlandırır. Bu noktadaki ihtiyacı hissedebilmek ve gerçekleştirebilmek için diğer tüm basamakların uygun bir şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu gerçekle birlikte, açlıktan kaynaklanan hastalıklar nedeniyle dünya üzerinde her dört saniyede bir çocuk, her bir dakikada on dört çocuk, her yıl yirmi bir bin çocuk³³ ihtiyaçlar hiyerarşisinin ilk basamağında takılıp; sanatçı, mühendis, öğretmen, girişimci olarak kendini gerçekleştirme basamağına ulaşmadan hayata veda etmektedir.

Temel ihtiyaçların karşılanmaması durumunda ölümler ya da şiddetli hastalıklar olduğu gibi insanoğlunun kendi kendine ya da çevresine zarar verdiği de görülmektedir (Köse & Toros, 2012). Bunun örnekleri olarak 2001'de Ahmet Çakmak adlı esnafın kriz sonucunda girdiği ekonomik zorluklar nedeniyle dönemin Başbakanına yazar kasa atması³⁴ her dönemde az çok görülebilen gecekondu yapımları yer alabilir. Temel ihtiyaçların karşılanmaması durumunda oluşan psikolojik travmalar en uç noktada intihar gibi acı ve geri dönüşü olmayan çaresiz bir seçimle de sonuçlanabilmektedir.

³³ www.globalissues.org/

³⁴ <http://aktuel.mynet.com/galeri/>

Adana’da intihar eden Emine Akçay’ın tartışmalı da olsa gündeme yoksulluk intiharı³⁵ olarak düşmesi geride iki küçük çocuğu bırakan trajedik bir sonudur.

Yoksullara yardım etmenin en iyi yolu onlara daha fazla bağışta bulunmak değil onları bir işle buluşturmadır (Gino & Staats, 2012). Yoksulluk çözümlemeleri ise sonuç odaklı olmaması halinde “yoksulluk kültürü” ya da “bağımlı insan”ı meydana getirmektedir. İşgücüne sahip yoksullara herhangi bir gayret sözkonusu olmadan hazır olarak sunulan yardım paketleri (gıda, giyecek, yakacak...); bu kişilerde yoksul olmayı alışkanlık haline getiren bir kısır döngüye sebep olmaktadır (DPT, 2007:4).

Dezavantajlı grupların ihtiyaçları olan aylık ayni ve nakdi yardımların devlet ve sivil toplum kuruluşları (STK) ayağından tekrarlı olmamak suretiyle, ortak bilgi havuzlarındaki verilere göre yapılması da yoksulluk çözümlemelerinde elzemdir. Emile Durkheim, ideal toplum anlayışında “toplumdaki işbölümü”nü önemser ve bunu “organik dayanışma” kavramıyla ifade eder. Günümüz modern toplumlarında eskiye göre çeşitli iş gruplarında uzmanlaşmalar sözkonusudur. Sahip olunan farklı görev ve sorumluluklar birbirinden haberdar olmayan kopuk yapıları değil işbirliği içinde üreten “ağ”ları oluşturur. Gerçekleşen bu işbirliğiyle hayatın sağlıklı olarak devamı sözkonusudur (Ritzer, 1992: 4). Devlet ve STK’ların yardımlarda gösterdikleri işbirliği çerçevesinde STK’lar yardım çalışmalarına halkı gönüllü olarak dâhil etmede uygun zemin hazırlarken; devlet te bilgi paylaşımına uygun zemin oluşturarak ve hukuki düzenlemeleri yaparak destek vermelidir. Aksi takdirde yoksul aile birçok farklı kurumdan yardım alıyor olsa dahi her kurum yalnızca kendi verdiği yardımı görecektir; mevcut sorundan da fazla yardımlar sözkonusu olacaktır. Bununla birlikte çalışabilen, herhangi bir engeli olmayan kişilerin iş gücü olarak kazanımı hatta girişimci olarak kendi işlerini kurmaları ve yeni iş imkânları oluşturarak ekonomi ve kalkınmaya katkıları düşünülerek yeni yoksulluk çözümlemeleri oluşturulmalıdır. Bu sebeple Devlet ve STK’ların yardımlarında; iş gücüne sahip yoksulu yoksul bırakan desteklerinden ziyade onlara sundukları iş imkânı ve girişimcilik fırsatları önem arz etmektedir. Bu bağlamda Devlet ve STK’nın gücünü bir araya getirerek daha etkili çözümler oluşturması da değerlendirilmelidir. Bireylerin “ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan yeme, içme, barınma, sevgi ve saygı görme gereksinimleri gözetilerek, onları yıpratmadan ve insanlık onuruna uygun olarak gerçekleştirilmelidir. Muhammed Yunus’un 2006 yılında

³⁵ <http://www.adanahaber.com/yazidetay.asp?yaziid=3255>

Nobel Ödülü kazandığı “mikro kredi” çözümlemesi yoksullara güvenmeyerek, onları değersizleştiren banka kredi verme mantığının aksine onlara güven duygusuyla ve uygun şartlarda kredi imkânı sunması itibariyle değerlidir ve yoksulların da “insan onuru”na uygun çözümlemelerle muhatap olabileceğinin başarılı bir örneğidir (Köse & Toros 2012).

2006 yılında bir sosyal inovasyon oluşturarak Nobel Ödülü kazanan Muhammed Yunus’un “mikro kredi” uygulaması iş kurabilme adına ihtiyaç duyulan sermayeyi elde etme itibariyle değerlidir. Bununla birlikte girişimcinin tespit edilip kendisi talep etmeden ona bu hizmeti sunabilecek ve pazarlama dâhil birçok alanda danışmanlık yapacak bir kuruluşa ihtiyaç vardır.

4.1.2. Amaç

Bu modelde amaç, iş gücüne sahip yoksulun herhangi bir kişi ya da kuruluşa ihtiyaç duymadan kendi geçimini sağlamasıyla insan onuruna uygun bir şekilde mutlu bir birey olarak yaşamalarını sağlamak, ülke ekonomisine katkılarıyla toplumsal yönlerini geliştirip saygıdeğer birey olmalarını destekleyerek bireyi aktif ve üretken yaparak insanca yaşayan bireyler statüsüne ulaştırıp yoksulluğa kalıcı çözüm üretmektir.

4.1.3. (Yoksul) Girişimci

Girişimci kavramı ilk kez 1725 yılında Richard Cantillon tarafından açıklanmış ve zamana göre bazı farklılıklarla tanımlanagelmıştır.

Richard Cantillon (1725)’a göre girişimci; “ileride belirli olmayan bir fiyat üzerinden satışta bulunmak için ürün ya da kaynak satın alan ve girişimin getireceği riski kabul eden kişi”dir. Schumpeter (1934)’e göre girişimci; “yeni ürün, yeni hizmet üretimi yapmak için yıkıcı süreci kullanan inovatörler”dir. Peter Drucker (1964)’a göre ise; “ürün ya da hizmette değişiklik gerçekleştirmek üzere araştıran ve imkânları kullanandır. Girişimcinin kaynağını olanağa çevirmesi için inovasyon özel bir araçtır.”³⁶ Görüldüğü gibi Schumpeter ve Drucker’la birlikte girişimci kavramı inovasyonu gerektiren bir yapıya bürünmüştür.

³⁶ en.wikipedia.org/wiki/Entrepreneur#cite_ref-3

Yoksulların girişimci olabileceğini savunan Muhammed Yunus girişimciyi, “risk alıcı, bir iş fikrini eyleme geçirmek için yakıcı arzu duyan bir kişi” olarak tanımlar. (Yunus & Weber, 2010: 48).

4.1.3.1. (Yoksul) Girişimcinin Özellikleri

Bir girişimcinin liderlik, yönetim kabiliyeti ve ekip kurma özelliklerine sahip olması gerektiği ortak bir kabul olarak belirtilir³⁷. Yunus ise yoksul girişimcinin sahip olduğu ve olması gereken özellikleri tanımlar.

Yoksulların girişimci olabilmesini savunan Yunus’un girişimciye yüklediği önemli özelliklerden birinin sabır olduğu “O, zorlukların üstesinden gelmeye, cesurca denemeler yapmaya, uzun saatler boyunca çalışmaya ve cesareti kırılmaksızın kişisel aksilikler ve hayal kırıklıkları geçirmeye hazırdır” (Yunus & Weber, 2010: 48) ifadesinden anlaşılmaktadır. Yine bu ifadeyle çalışkanlık özelliği de vurgulanmış olur.

Yunus, girişimcinin sahip olması gereken diğer özellik olan “yaratıcılık”ın yoksul kişilerde de bulunduğunu ancak yaşadıkları şartlar nedeniyle ortaya çıkarılıp kullanılmadığını belirtir (Yunus & Weber, 2012: 15).

4.1.4. İş Planı

Girişimcilik çalışmalarında bulunulan bölgeye özel seçeneklerin ve çözümlemelerin olması gerekmektedir. Bulunulan yerin sahip olduğu hammadde ve talep unsurları işleyişi kolaylaştırıcaktır. Yine bölgenin sahip olduğu gelenek ve görenekler de etkileyeceği için çözümlemelerin bu hususlar gözetilerek yapılması gerekmektedir.

Yoksullara mikro iş çözümlemesi sunan Samasource Şirketi Uganda’nın yerel geçmişindeki çömlekçilik, el sanatları ve şiir alanındaki başarılarından yola çıkarak yöre halkının kreatif ve yazı işlerinde başarılı olduğunu tespit etmiş ve bu alandaki iş fırsatları sunmuştur (Gino & Staats, 2012).

Bunun için STK’ların şubeleri kullanılarak bölge özellikleri ve bölge insanın hassasiyetleri öğrenilip harekete geçilebilir. Muhammed Yunus, yoğurt satışıyla kendi işlerini yapan Bangladeşli kadınların bir süre sonra bu işi bıraktıklarından ve sayının düştüğünden sözeder. Uzun süre yaptıkları araştırmalarda fark edilir ki, bölge erkeği kadınının dışarıda çalışmasını istememektedir. Bu durumda erkek de projenin içine

³⁷ KobiDestek: kobidestek.org/ornek-alinasi-bir-basari-hikayesi

katılır, ikna edilir ve düşüşe engel olunur. İSMEK’te yapılan uygulamalarda da bazı kadınların işe gönderilmeme ya da satış için dükkân açıp çalışma iznini evin erkeğinden alamadıkları için bu sorunu internet üzerinden satış yaparak çözdükleri görülmektedir (Eski Kursiyerimiz İnternet Sitesinden Satış Yapıyor, 2012).

Aynı zamanda çeşitli bölgelerin girişimciliğiyle ilgili yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Prof. Dr. Aykut Toros’un yöneticiliğinde yürütülmüş olan Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) ipekböcekçiliği projesi fizibilite sonuçlarına göre “aile başına 24 000 TL’lik bir yatırımla, yalnızca ipek üretimi düzeyinde (kumaş, tekstil, vs. hariç) aile başına yıllık 14000 TL gelir elde edileceği tespit edilip çalışmanın aile kadınlarını yılın sadece dört ayında meşgul edeceği görülmüştür” (Toros, Prof. Dr. Aykut, Yeditepe Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı, Kişisel İletişim, 07 Ağustos 2012).

4.1.4.1. İş Planı Basamakları

- 1- ASDEP danışmanı aile ziyaretinde bulunur.
- 2- Bu ziyarette girişimci adayları tespit edilir.
- 3- Girişimci adaylarının yaş, cinsiyet, medeni durumları, çocuk sayısı, iletişim bilgileri, iş geçmişleri ve istekleri sisteme girilir.
- 4- Girilen bilgileri işbirliği içinde olunan STK inceler.
- 5- Yoksul girişimci adayıyla görüşme yapılır (bölgesel temsilcilikleri ya da STK’nın şubeleri aracılığıyla) ve çalışmayla ilgili girişimci adayına bilgi verilir.
- 6- Gerekli mesleki ve girişimcilik eğitimi verilir.
- 7- Girişimci adayının hikâyesi, ihtiyacı olan ürün ya da nakit desteğini almak üzere internet sitesinde fotoğraflı olarak yayınlanır (yardımseverin kişiyi görmesi güven ve mutluluk konsepti gereğidir).
- 8- Gerekli destek yardımsever halkın ürün ya da nakit bağışlarıyla sağlanır.
- 9- STK aracılığıyla kişiye iletilir.
- 10- İş kurulur, varsa çocuk bakım ihtiyaçlarının giderilmesi ya da geçimin iyileştirilmesi için aynı nakdi gibi ek yardımlar ve hizmetler verilir, kişi şartları itibarıyla üretim yapmaya uygun hale getirilir.
- 11- Pazarlama imkânı sunmak üzere internet sitesinde ürün satışları ürün grupları altında toplanır ve B2C (Business to Customer/Girişimciden

Müşteriye) ya da B2B (Business to Business/Girişimciden Girişimciye) olarak gerçekleştirilir.

4.1.4.2. Temel Ortaklıklar (İşbirlikleri)

Bir sistemin, uygulamanın ya da projenin tek elden yürütülmesi günümüzde istenilen sonucu vermede işbirliğine gidilmesi durumuyla kıyaslandığında başarı ibresi işbirliğine doğru yönelmektedir. Bunun sebepleri arasında teknoloji sayesinde kolay iletişime geçerek işbirliğine girmeyi hızlandırmak olduğu gibi, farklı kanallardan çıkan üretimlerin birleşmesi sonucu oluşan ürün halk arasında daha yaygın bir kabul görebiliyor. Yıllardır söylene gelen “bir elin nesi var iki elin sesi var” atasözündeki birliktelikten tutun, IBM’in FOAK eserinde belirttiği ve inovasyonu anlattığı çalışmasındaki anahtar kelimelerden biri olan işbirliğine kadar projelerin farklı birlikteliklerle uygulanmasındaki başarının önemli temelini göstermekte. İşbirliği ürünün hedef kitlesi olan müşteriden, üretimi yapacak olan ekibe, verilerin transfer olacağı kurumlara kadar yaygın ve çeşitli olarak düşünülebilir.

İş Modellerinde ortak kurulmasının motivasyonlarından biri olan “kaynak” elde edilmesi maddesi yardımlar kapsamında bilgi üzerinden olacaktır. Tüm bilgilere kolaylıkla ulaşan ve ulaşma hedefini sağlamlaştıran bir sistemi yürüten devletle olan işbirliğinde STK hizmet üretebilmek için temel teşkil eden bilgiyi zaten sahip olan devletten alarak bu ortaklığın önemli bir kolaylığını ve hızını görürken devlet te STK yardımıyla halkla iç içe ve yardımsever dostu çözümler üretme fırsatını yakalayacaktır.

4.1.4.2.1. Devlet

SON modeli yapısında temeli Devlet’ten gelen veriler oluşturmaktadır. Devletin ASDEP uygulaması sayesinde her eve gidilecek ve ihtiyaç sahibi girişimci adayları tespit edilecektir. Diğer girişimcilik uygulamalarından farklılık gösteren önemli yönlerden biri budur: Diğer uygulamalarda girişimci olmak isteyen yoksulun mikro kredi gibi girişimciliğine destek olacak sistemi kendisinin fark etmesi beklenir. Farkındalığın gerçekleşmesinin ardından sistem gider, kişinin girişimci olması için yardımda bulunur. Ancak, yoksulun bu tür imkânları bilmesi de bilgi transferinden oluşmaktadır. Bu transfer gerçekleşmediğinde girişimci olmak isteyen ya da olma özelliğine sahip olan kişilerin kazanımı mümkün olmamaktadır. ASDEP uygulamasında her hanede yapılan sorgulama sonucu alınan yanıtlarla kayda geçen kişi artık girişimci

adayı olarak uygulamanın içine kendi çabası, araştırması, sistemi bulmak için mücadele etmesine gerek kalmadan girebilecektir.

4.1.4.2.2. STK

Devletin diğer sistemlere göre üstün olarak nitelendirilecek özelliğiyle tespit ettiği girişimci adayları, çalışma için işbirliği içine girilen STK ile buluşur.

İşbirliğinde olunan STK bir kısmıyla sosyal işletme olarak dönüşüm sağlamış olmalıdır. Sosyal işletme oluşturduğu bünyesinde vereceği hizmet; sermaye, eğitim, pazarlama süreçlerini içeren bir danışmanlık bütünüdür.

Sunduğu hizmetler arasında belki de en değerlisi girişimcinin karşılaşılabileceği açıkça görülmeyen zorlukları fark edip girişimciyi bu konuda doğru olarak yönlendirmesidir. Zira yoksulun kaybedecek sermayesi olmadığı gibi geçirmiş olduğu olumsuz hayat tecrübesi nedeniyle yeni tecrübelerle kaybedeceği zamana karşı sabrı da oldukça azdır. Bu nedenle onu riskle karşı karşıya getirmeden riski fark ederek göstermesi gereken çalışma konusunda desteklemesi yoksul girişimciyi başarıya götürecek hizmetleri tamamlayan bir ayrıcalıktır.

4.1.4.3. Ürün ve Nakit Desteği

Yoksul kişinin bir iş kurma öncesinde önüne çıkan ve aşılması gereken önemli yoksunluklardan biridir. Girişimciliğin gerekliliği olan sermaye yoksul kişide elde edilmesi mümkün olmayan bir engel olarak görülmektedir. Bu zorluğu Muhammed Yunus mikro kredi uygulamasıyla küçük borçlanmalarla dahi olsa kişilerin girişimciliğine destek olunabileceği ve onları yoksulluk batağından kurtarabileceğini başarılı sonuçlarıyla göstermiştir. Bu örnekte kişilere bankaların vermediği kredi desteği Grameen Programı'nın yoksulların birbirini kredi almaya ve ödemeye teşvik eden kuralları çerçevesinde verilmektedir.

Yoksulların ihtiyaçları olan sermaye desteği uygulamalarda şimdiye kadar yukarıda belirtildiği gibi kredi olarak verilmiştir. İşin kurulmasını sağlamak için yapılan yardımın nakit olmasında bir zorunluluk olmamalıdır. Önemli olan işin kurulması için gerekli olan alt yapının hazırlanmasıdır ve bu makine, hammadde yardımlarıyla oluşacak ürün desteği olarak da sağlanabilir. Bu uygulama kredi gibi geri dönüşümü istemeksizin bağış olarak gerçekleşme gerçeğiyle birlikte girişimci adıyla diğer girişimci adaylarına destek olma bilinci verilerek nakitin dönmesi sağlanabilir.

Yoksul girişimci, hammadde ya da makinayı temin etme sürecine girmeden sahip olduğu malzemeyle birlikte eğitim de alacağı için işi sahiplenir. Malzemeyi satın

nakit elde etme dürtüsünü engellemek için birlikte en az 3 aylık üretim süreci gerçekleştirilir (Erdoğan, Orhan, Kimse Yok Mu Derneği Halkla İlişkiler Müdürü, Kişisel İletişim, 06 Eylül 2012). Bu bilgi KYD'nin Somali'de yoksul halka halı dokumacılığı öğretilip ardından halı makinalarının kendilerine bağışlandığı süreçte uyguladığı bir yöntemdir.

Sermayenin ürün ya da nakit olarak yardımsever tarafından verilmesini sağlamak üzere hikâyeli olarak girişimci adayının tanıtımını internet sitesinden gerçekleştirmek gerekir. Bireysel ve hikâyeli anlatımla yardımda bulunmak isteyen kişinin yardımını kime, hangi sektörde çalışma yapacak kişiye yapmak istemesi konusundaki seçim özgürlüğü olmakla birlikte kişinin durumundaki iyileşmeyi de takip etmesi sağlanarak çözüm odaklı yaklaşım sunulmuş olur.

4.1.4.4. Eğitim (Mesleki, İşletmecilik)

Yoksul girişimciye verilecek mesleki eğitim yapacakları iş türüne göre değişmekle birlikte ortalama 3 ayda tamamlandığı görülmektedir.

Girişimci olmak istedikleri alanla ilgili herhangi bir mesleki eğitim görmeleri gerekebilir. Bunun öncesinde ise istisnasız “girişimcilik eğitimi” almaları gereklidir. Eğitimleri; finans, hukuk, pazarlama, insan kaynakları, hibeler, mobil teknolojiler-inovasyon ve sosyal girişimcilik başlıklarında olabilir. Katılım odaklı düşünülmesi gereken eğitim çerçevesinde verilebilecek dersler şunlardır³⁸:

- “Girişimcilik özelliklerinin sınanması, iş fikri geliştirme ve yaratıcılık egzersizleri,
- İş planı kavramı ve öğeleri (pazar araştırma, pazarlama planı, üretim planı, yönetim planı, finansal plan),
- İş planı öğelerinin pekiştirilmesine yönelik atölye çalışmaları (pazar araştırma, pazarlama planı, üretim planı, yönetim planı, finansal plan),
- İş planının yazılması ve sunumunda dikkat edilecek konular”.

Yoksulların girişimci olmasının mümkünlüğü bazı kesimlerce tartışılrsa dahi tecrübeler göstermektedir ki, teknolojiadaki imkân kısıtlılığı ve beynin bilgi yığınıyla kirlenmemiş olması verilen bilgilerin kısa sürede anlaşılmasına neden olmaktadır. Bu bilgi, Somali halkıyla girişimcilik çalışması uygulayan Kimse Yok Mu Somali Temsilcisi Orhan Erdoğan uygulamaları esnasında gelen psikologlar tarafından tespit

³⁸ KobiDestek: kobidestek.org/ornek-alinasi-bir-basari-hikayesi

edilmiştir (Erdoğan, Orhan, Kimse Yok Mu Derneği Halkla İlişkiler Müdürü, Kişisel İletişim, 06 Eylül 2012). Bu durumda asıl zorluk, öğrenmek değil uygulama cesaretini elde etmek olmaktadır. Cesaret kazandıracak yollardan biri derslerin “canlandırma” içerikli olmasıken bir diğeri de önemli girişimcilerin bu alandaki tecrübelerini anlatmalarındır. Eğitim sürecinde işin yapılabilirliğini göstermek amacıyla başarılı olmuş örnek isimlerden başarı hikâyelerinin dinlenmesi kendine güven anlamında fayda getirecektir³⁹:

Almanya’daki Türk girişimciler arasında kadınlar da dikkati çekiyor. Tunceli’nin 30 haneli Turnaköyü’ndeki 13 çocuklu bir ailenin kızı olarak 19 yaşında 1987’de Berlin’e gelin giden Aynur Özdemir Boldaz, karşılaştığı bütün zorlukları yenmeyi başardı ve geçici temizlik işçisi olarak girdiği işte 150 kişilik bir kadronun müdürü olmayı başardı. Ardından girişimcilik dâhil birçok farklı konuda kurslara katılan ve Hristiyan Demokrat Parti’de siyaset de yapan Aynur Özdemir Boldaz, 2000 yılında kendi işini kurdu. Şimdi Almanya’da aralarında kiliselerin de olduğu çok sayıda kuruluşun temizlik işlerini yapıyor, 105 kişiye maaş ödüyor, 2.5 milyon Euro ciro yapıyor. Berlin’de bir de restoran da açan Aynur Özdemir Boldaz, Türkiye’de de yatırım yaptı ve 87 kişinin çalıştığı şirketiyle Avrupalı firmaların temizlik işlerini yapmaya başladı.

Ayşen Zamanpur silk&cashmere üreticisi, gelir seviyesi orta olan ve sermaye desteği veremeyecek bir ailenin çocuğu. Alanında marka olan silk&cashmere hikâyesini anlatırken verdiği mesajlar yoksul girişimcileri cesaretlendirici türden olacaktır⁴⁰:

- “Hiç bir zaman “Neden ben?” demeyin. “Neden ben değil?” deyin.
- Herkesin başkalarından farklı bir yönü var. Diğer insanların bizi eleştirdikleri yönlerimiz aslında bizi farklılaştırır ve bu yönlerimizi fark edip geliştirsek, başarı hikâyeleri yaratabiliriz. Başarı hikâyelerine baktığımızda aslında kişilerin en fazla öne çıkan özellikleri herkesin eleştirdiği özelliklerdir.
- Hiç bir şekilde hiç kimsenin diğerlerinden üstün olduğunu düşünmeyin.
- Herkesin başarısız olduğu bazı şeyler vardır. Bunları düzeltmek yerine, farklılıklarınızı ortaya çıkartmaya çalışın.”

Eğitimde hedef sahip olmaları gereken bilgiyi zorla ve paket halinde vermek değil onların talep etmesini, ihtiyacı hissederek bilgiyi özümsemelerini ve kullanmalarını sağlamaktır. Bu nedenle örnek hikâyelerden oluşacak çekme gücü önemlidir. İtme gücüyle gerçekleşen çalışmalardaki başarısızlığın nedeni isteksizlik olabilmektedir (Gino & Staats, 2012).

³⁹ KobiDestek: kobidestek.org/ornek-alinasi-bir-basari-hikayesi

⁴⁰ www.elvedaofis.com/2010/11/cizgi-disi-bir-girisimcilik-hikayesi-silk-cashmere/

Alabilecekleri mesleki eğitimler ise yapmak istedikleri alana göre değişebilecekken cam işlemeciliği, hayvan bakıcılığı, akvaryum balığı üretimi, terzicilik, unlu mamuller gibi başlıklar altında eğitim alabilecekleri görülmektedir.

4.1.4.5. Pazarlama

Girişimciliği desteklemek yalnızca sermaye gibi maddi ihtiyaçların karşılanması değildir. Bilgi teknolojisiyle iş çözümlemelerinin yapıldığı ve rekabetin arttığı günümüzde sağlanan sermaye kadar bu alanlarda verilecek danışmanlık ve sunulacak alternatif satış kanalları da önem arz etmektedir⁴¹.

Satışta günümüze kadar önemli unsur ürüne duyulan talepken günümüzde ürünün ihtiyaç olarak hissettirilmesi stratejisi de yer almaktadır. Bu değişkenlikle birlikte birebir pazarlama yöntemlerine ek olarak ve onlardan daha da öteye geçerek dijital pazarlama trendi ortaya çıkmıştır.

Yoksul girişimcinin belirtilen pazarlama stratejilerinden yararlanmaları gerekmektedir. Yüzyüze yapılan satışlardan daha geniş bir kitleye ulaşabilecekleri dijital pazarlama aracı ve ürünlerinin sunumuyla ilgili hikâyeleştirme ve benzeri yöntemlerle ihtiyaç ve istek hissettirmeleri varlıklarını devam ettirebilmeleri adına gereklidir.

Set Godin, Mor İnek kitabında farklılığı şöyle anlatır: “Tüm ürün ve hizmetlerin birbirine benzediği bir dünyada, fiyat ve kar baskısını aşmanın tek yolu var: farklı, çarpıcı ve sıra dışı olmak”. Farklılaşmayı,

- Özgün tasarımla rakiplerinden farklılaşma;
- Maliyette farklılaşma;
- Müşteri dostluğunda farklılaşma;
- Ürün iletimi ve sonrası hizmetinde farklılaşma⁴² şeklinde açıklar.

Farklılaşma araçlarının sosyal işletmede yardım alınacak ve girişimcilik dersleri verecek danışmanlar tarafından verilmesi sağlanır.

Pazarlama desteğinde oluşacak network’ün katkısı büyük olacaktır. Çalışma B2B ve B2C olarak iki yönlü yapılabilir:

Şirketlerle ürünlerini üretmeleri ve satışlarının bu firmalara yapılması için anlaşma yapılır. Bu yöntemle faydalı kurum mantığı uygulanır ki, BCorporation

⁴¹http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/mce/2012/genel/yoksullukla_mucadelede_istihdamin_ferhat_odabasi.pdf

⁴² http://www.umitkenanbingol.com/ekitaplar/300406/mor_inek.pdf

(faydalı kurum) olarak sınıflandırılır. Faydalı kurumla kastedilen sisteme dâhil olan kurumlar toplumsal bir fayda oluşturmak üzere bir araya gelirler (Introducing the B Corporation, 2012). SON modelindeki bir araya gelişleri ve BCorporation olmalarındaki maksat yoksulluğa çare üretmek üzere bir arada bulunmaları, ürünlerini yoksul girişimcilere yaptırmaları ve yaptıkları ürünleri satın almaları olacaktır.

Mikro kredi sağlanması örnekleri Türkiye Grammeen Bank örneğinde ve bazı STK'larda görüldüğü gibi finansal destekle sınırlı olan bir uygulamadır. Kredi ya da bağış olarak verilecek parasal ya da malzeme desteğinden oluşan sermayenin sağlanması aşamasının gerçekleştirildiği ve bunda başarılı olduğu yıllar içinde görülmüştür.

Günümüzde ürün ve firma sayısında doygunluk gerçekleşmişken girişimcinin elindeki tek hazine değişiklikleri seven, standart dışını arayan, doğadan gelen orijinal ve hikâyeli tasarımlara ihtiyaç duyan satın alma kitlesidir⁴³. Bir ürünün çocuklarına okula giderken beslenme koyamayan, yalnızca bayramlarda et yiyebilen bir kadının elinden çıkması onun farklılaşması adına önemli bir unsurken, bu yüreğin sahip olacağı gayret ve hisler ürüne de yüklenecektir.

Sistem, yemeksepeti internet sitesinde örneği görüleceği gibi tüm girişimcileri çeşitli kategorilerde barındıran ve istendiğinde girişimciden ürün alınan bir yapı şeklinde tasarlanabilir⁴⁴.

4.1.4.6. Ölçümleme

Sistemin başarılı olup hedefine ulaşip ulaşmadığını görmek, aksaklıkları çözümlmek, daha başarılı olmasını sağlamak adına dönemsel olarak ölçümleme yapılmalıdır. Ölçümleme yapılabilmesi için öncelikle amaç, hedef ve faaliyetlerin belirlenmesi gerekir. Sonrasında bu amaca götüren faaliyetlerin gerçekleşip gerçekleşmediği, gerçekleştiyse ne ölçüde gerçekleştiği, hangi süreçte ne gibi hatalarının olduğu tespit edilir.

Ölçümlemede sistem STK, devlet, hizmet alan girişimci hatta ürün satın alan firma dâhil edilecek şekilde tüm paydaşlarla ilgili olmalıdır. Değerlendirme girişimci açısından finansal değerler birinci derece önemli olsa da STK ve devlet tarafından

⁴³ http://www.umatkenanbingol.com/ekitaplar/300406/mor_inek.pdf

⁴⁴ www.yemeksepeti.org

sosyal fayda ve girişimcinin hayat standartlarındaki değişme olacaktır. Firma için sosyal faydayla birlikte elde edeceği kar eşdeğer önem taşır.

4.1.5. Etkiler

Sistemin uygulanmasıyla birlikte ekonomik alanda etkisinden sosyal alandaki etkisine kadar geniş fayda alanının olacağı öngörülmektedir.

- **Toplumsal Uzlaş:** Yoksul kişilerin kendi işlerini kurarak girişimci olmalarıyla hissedecekleri güven duygusu onları birer toplum bireyi haline getirir. Varlıklı ve yoksul arasındaki toplumsal sınıf farkı azalarak toplum içinde uzlaş meydana gelir.

- **Toplumsal Kalkınma:** İş gücüne sahip olan ancak yoksulluk girdabında sürekli yardım yapılmasından kaynaklı bu gücü kullanıp değere dönüştürmeye fırsat bulamayan kişilerin kaybedilen ekonomik gücü topluma kazandırılarak toplumsal kalkınma meydana gelir.

- **Toplumsal Doyum:** Kişinin yardım yaparak hissedeceği manevi doyuma sürdürülebilir çözümlerle katkıda bulunarak toplumsal doyumun gerçekleşmesi sağlar.

- **Kadın iş gücünün kazanımı:** Kadının eş ve anne olmasına üretilen özel çözümlemesiyle çalışma hayatına uzak kalışında çare olur.

- **Saygın insan kazanımı:** Kişinin üretkenlik sınıfına geçmesiyle birlikte kendine olan saygınlığıyla birlikte toplumun kişiye olacak saygınlığı gerçekleşecektir.

- **Geleceğe yönelik kazanımlar:** Yoksula yapılan rutin yardımlarda karşılanan anlık ihtiyaçların aksine geleceğe yönelik ihtiyaçların karşılanmasını da sağlar.

- **Eğitim oranındaki artış:** Yoksul kişilere verilecek mesleki ve girişimcilik eğitimleri kişileri çalışma alanlarında donanımlı kılacaktır.

- **Örnek teşkil etme:** Toplumda yoksulluk sorunuyla herhangi bir sebepten dolayı karşılaşan ve iş gücüne sahip olan kişilere tembellik telkin eden yardımlar yerine gelecek vadeden çözümüyle örnek olur ve sayının artmasını sağlar.

- **Kurumsal Sosyal Sorumluluk:** Firmaları toplum sorunlarıyla yakinen ilgilenen sorumluluk sahibi çözümlere yönlendirir.

4.1.6. Faydalar

- İşgücüne sahip yoksulu bir insan kaynağı ve değer olarak fark etmek;
- Girişimci olabilecek yoksulun girişimci olabilmek için gerekli olan desteği almak üzere başvurabileceği yeri bilmediği için girişimci olamama riskini ortadan kaldırarak girişimci olma ihtimalini yükseltmek;

- Yoksulluğu değil çözümü sürdürülebilir hale getirmek;
- İşgücüne sahip yoksulu aktif ve üretken kılarak katılımcı ve mutlu bir birey haline getirmek;
- Devlet-STK işbirliğini aktif hale getirmek;
- STK'ların yoksulluğu sürdüren çözümleri yerine sürdürülebilir çözüm üretmelerini sağlayarak sosyal iş modeli oluşturmak;
- Sermaye sıkıntısı yaşayan girişimci adayı yoksula sermaye desteği sağlamak,
- Sermaye desteği bulan yoksula işiyle ilgili eğitim vermek;
- İşini kuran girişimciye işini sürdürebilmesi için gerekli motivasyonu sağlamak ve risklerden haberdar etmek;
- Toplumdaki yoksula yardım algısını sonuçsuz yardım modelinden çıkarıp dolaylı olarak bağışçının kendine de fayda üretecek şekle gelmesini sağlamak;
- Günümüz bağışçısının arzu ettiği yardım edeceği kişi hakkında bilgi sahibi olup yardım sonucunda geldiği noktayı takip edebileceği bir sistemle yardımından dolayı bağışçının mutlu ve tatmin olmasını sağlamak;
- İş gücüne sahip yoksulların hazır yardıma alışıarak tembelliğe yönelmelerini engellemek;
- Gelecek nesle toplum ve birey açısından insan onuruna uygun bir yardım modeli hazırlamak;
- Dünden bugüne gelen önemli sorunlardan olan yoksulluğa dair sosyal inovasyon modeli oluşturmak;
- STK'ların ölçümleme eksikliği nedeniyle performanslarının düşmesini engelleyecek kurumsal performans göstergeleri uygulayarak kontrollerini ve daha iyiye gitmelerini sağlamak;
- STK'ların bağış toplama yöntemlerinin sürdürülebilir olmamasıyla ilgili fayda üretmedeki kesintiyi bir sosyal işletme oluşumuyla hem yaşama hem de yaşatma anlamında STK'nın devamı ve üretilen faydanın devamı şeklinde gerçekleştirmek;
- Devletin bireylerle ilgili sahip olduğu verileri daha aktif ve verimli olarak işler hale getirmek;
- İşgücüne sahip yoksullar arasında bu modelin getirdiği başarılarla örnek olmak;
- Firmaların sosyal fayda üretme istek ve ihtiyacını sürdürülebilir bir konseptte desteklemektir.

4.1.7 Riskler

- Hazır yardıma alışan yoksulun çalışma isteği yoksunu olması ve sisteme karşı isteksizliği,
- Devlet-STK işbirliğinde iletişim aksaklıkları,
- Rutin yardım vermeye alışmış STK'ların isteksizliği,
- Rutin yardım vermeye alışmış STK'ların bu çalışmayı yardım politikalarıyla ilgili risk görmeleri,
- Performans ölçümlemesi uygulamayan STK'ların ölçümlemeyi kendilerine risk olarak görmeleri,
- Devletin işbirliği için seçeceği STK'yı belirlerken tarafsız olamama durumu,
- STK'ların hazır bağış alma sistemi karşısında daha karışık bir sisteme girmedeki isteksizlikleri,
- Daha önce verilen hazır yardım paketlerine göre daha uzun sürede etki oluşturan sisteme karşı tarafların aceleci tutum içinde olması.

SONUÇ

Yoksulluk, diğer insanlar gibi olup maddi imkân yetersizliği nedeniyle insanca yaşamaktan yoksun olmanın getirdiği sıkıntılar nedeniyle bireysel ve toplumsal olumsuz etki alanı oluşturmaktadır ve yıllardır çeşitli çözümlerle yaklaşılagelmıştır.

Yoksulluk yoksul tarafından bir kader algısıyla ölene kadar sabredilmesi anlayışı içinde karşılanırsa çaba girişimlerinden uzak kalma ya da bu girişimlerin kısa dönemli olması sonucuyla karşılaşılabılır. Yardımsever kişi ya da kuruluşlar ise çare üretirken çözüm yerine sorunu kalıcı hale getirebilmektedirler.

İnsanca yaşamdan uzak olan Türkiye'deki rakamsal muhatabı ve Dünya Bankası'nın kabul ettiği ve günlük kişi başına 2400 kcal gıda tüketiminden yoksun olan kesimi ele alırsak ; nüfusun % 0,48; fert sayısı olarak da 339.000 kişidir.

Ölçümlemede gıda ihtiyaçlarıyla birlikte temizlik, barınma, giyinme gibi temel gıda dışı harcamaları da ele alırsak gıda dışı yoksulluk olarak tanımlayacağımız oran % 18,08 fert sayısı 12. 751.000'dir.

Temel ihtiyaçlardaki yoksulluk olarak ifade edilen yukarıdaki rakamların göreceli yoksul ölçümlemesiyle de desteklenmesi gerekir. Temel ihtiyaçlarla birlikte içinde yaşanan toplumun getirdiği zorunlu harcamaları da “insanca yaşam” adına önemsemek gerekmektedir. Bunun için geçmişte lüks olarak görülüp günümüzde zorunluluk haline gelen buzdolabı, bilgisayar veya internet gibi ürün ve hizmetlere herkesin sahip olması gerekir. Bu durumda çocuğu okula giden ailenin dersi için bilgisayardan yararlanması gerekiyorsa internet kafedeki karmaşık ortama girmeden güvenli bir şekilde evinde araştırmasını sağlamalı, bilgisayar ve internet ihtiyacını karşılamalıyız. Bu küçük örnekte de görüldüğü üzere “insanca yaşam” gıdayla ya da gıda dışı temel ihtiyaçlarla sınırlı değildir. İnsanca yaşam içinde bulunan toplumda yaşanılması için gerekli olan temel ihtiyaçların karşılanmasıdır. Bu rakam ise nüfusun %10'u olarak ifade edilip 10.669.000 bireyin insanca yaşamdan uzak olduğu anlamına gelmektedir.

Yoksulluk çözümlemelerinde **fertlerin çalışamaz durumda olup yoksul olması ile çalışabilir durumda olup çalışmayan yoksul sınıfına girmesinin** ele alınması önemli bir ayırıştırma noktası olmalıdır. 2009 yılında nüfus 72.050.000 alınarak % 18,08'lik oranla 13.026.640 kişinin gıda dışı yoksulu, bu orandan 19,51'lik oranla

2.541.497 kişinin işgücüne sahip olup çalışmayan yoksul sınıfına girdiğini söyleyebiliriz.

Yoksulların da diğer fertler gibi sahip oldukları yetenekleri, yapabilirlikleri bulunmaktadır, önemli olan onları verimli toprak olan iş ve meslekle buluşturarak topluma kazandırmaktır. Çözümlemelerin sürekli hazır halde verilmesine alışan ihtiyaç sahibi ister istemez “yoksulluk kültürü” oluşturacaktır. Prof. Dr. Muhammed Yunus yoksulları bonsai ağaçlarına benzetir. Bu ağaç türünün metrelerce uzama kapasitesi vardır, ancak toprağı yetersiz olduğu zaman cm olarak ifade edilen boyutta cılız kalırlar. Asıl insanlık onuru **kişinin topluma kazandırılması** yoluyla gerçekleşecektir. Hazır olarak yapılan tüm yardımlar bireyin ihtiyaçlarını kısa dönem karşılayan ancak sorunun devamını destekleyen görünmez bir tehlike kapsamındadır ve “bağımlı birey”ler yetişmesine katkıda bulunur. Bu sebeplerle yoksulluğa çözüm önerilerinde çalışabilir durumdaki işsiz yoksulların girişimciliklerinin katkısının değerinden söz edebiliriz. Bağımsız, kendine yetebilen ve dahası aile ve ülke ekonomisine katkıda bulunan bireyler yetiştirmek üzere devlet ve STK’ların yaklaşımları önem arz etmektedir.

Yoksulluğa çare üretmek üzere devlet, STK, yardımsever ve özel sektör olmak üzere birçok alandan desteğin verilmeye çalışılması insanlık adına sevindirici bir unsurken tartışılması ve düzenlenmesi gereken yönleri bulunmaktadır.

Yardımsevere yardım yapabilme hizmetinin sunulması ve ihtiyaç sahibine ulaşılarak çare üretilmesinde devlet ve STK’ların önemi her geçen gün artmaktadır. Yapılan hizmetlerde devlet ve STK aynı yoksula birbirlerinden habersiz aynı yardımı götürme sürecinden çıkarak yoksulluk kültürünü desteklemenin önüne geçmelidirler. Bunun için belirli kriterlere sahip verilerin ortak havuzlarda görülmesi ve paylaşılması birlikte hareket etme ve çözüm üretmede daha verimli sonuçlar elde etmenin gerekliliklerindendir. Son günlerde sosyal devlet yaklaşımında önemli çözümler üretilmektedir. Son dönem hükümetinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı altında başlatılan ASDEP çalışması bu anlamda soruna geçici değil kalıcı çözümler üretmek adına önem arz etmektedir. Programın bir ağ sistemi üzerine kurulu olması gücünü artıran önemli bir etkidir. Talep değil arz odaklı olması sonucunda ihtiyaç sahibinin çareye kendisinin ulaşamaması durumunda bile onu fark etmek ve bu farkındalıkla çözüm üretmek anlamına gelir ki programda vatandaşa güven veren bir boyuttur. Çalışmanın sosyal yardım ve hizmetleri bir bütünleşik yapı içinde ele alması da birey, aile ve toplumsal mutluluk ve kalkınma için gerekli olan yaklaşımdır.

ASDEP çalışmasıyla birlikte arz yoluyla herhangi bir ayırım gözetilmeden sunulacak hizmetlerde işbirliğinde olunacak kuruluşların çalışmaları da programın başarılı sonuçlar vermesi adına detaylı düşünülmesi gereken bir husustur. ASDEP merkezde yeralan yapısıyla bireylerin birçok alandaki verilerine hâkim olup sorun çözümüyle ilgili bağlantıları sağlayan yapısında STK'larla da işbirliği içinde olacaktır. İşbirliğinde yoksulların girişimciliği için verilerin elde edilmesi mümkün olacaktır. Arz odaklı hizmetiyle iş kurmaya istekli olanların girişimcilik başvurusu için bir kuruluş arama ihtiyaçları olmadan sunulacak bu hizmet mikrokredi sisteminde sunulan hizmetten ayrılmakta ve kişi girişimcilik için nereye başvuracağını bilmede de onu bu çözümlemenin içine istediği sürece ortak edebilmektedir.

STK'ların önemi yardımsever halkın yardım yapabilme isteğini ihtiyaç sahibiyle buluşturan köprü olmasından kaynaklanmaktadır. Yardımsever desteğinde bağışlarla, gönüllü desteğinde tecrübe ve emek paylaşımlarıyla veren el ile alan eli buluşturan bir yapıdır. Yardım derneklerinde görülen bağışın toplanması ve ihtiyaç sahiplerine ayni ya da nakdi yardım olarak ulaştırılması şeklinde görülmektedir. Bu hayırseverlik çalışmasında sorunun ana kaynağı olan sürekli gelir ihtiyacının karşılanması soruna anlık çözümler sunarken problemin devam etmesi adına görünmeyen bir tehlike oluşturmaktadır. STK'ların yardımsever bağışlarıyla yürüttüğü faaliyetlerinin sürdürülebilir olması için de yapılanmalarında bir işletme gibi sürdürülebilirliklerini sağlamak adına yalnız bağış toplama modelinden çıkıp üreten ve kalıcı çözüm adına hizmet sunan yapıya yani sosyal işletme düşüncesi altında tekrar faaliyetlerini ele almaya ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu yenilenme ölçümlemenin getirdiği eksiklikleri de ortadan kaldırarak performans değerlendirmelerini de gündeme getirecek ve daha sağlıklı bir sivil toplum anlayışıyla hizmet üretilecektir.

Sivil toplumu yanına alan ve arz odaklı hizmetiyle tüm bireylere ulaşmayı hedefleyen bu modelde yoksulların üretkenliği gözetilerek çare üretilmesi hedeflenmektedir. Şartların uygun hale getirilmesiyle girişimci olabilecekleri savunulan bu tezdeki çıkış noktası Nobel ödüllü Prof. Dr. Muhammed Yunus'un mikro kredi çalışması olmuştur. Yoksulların girişimciliğinde sermaye oluşumunu gerçekleştirmeleri önemli bir basamaktır, yüksek oranlı faizler nedeniyle gerçekleştirmeleri mümkün olmamakla birlikte bankacılık sistemi de onları kredi alabilir konumda görmemektedir. Muhammed Yunus oluşturduğu Grameen Bank yapısıyla ihtiyaçları olan miktarı küçük taksitlerle ödeme kolaylığı sağlar ve hiçbir yazılı anlaşma yapmayarak yoksula olan

inancını gösterir. Nakit desteğiyle birlikte girişimcilik konusunda ihtiyaç olan eğitim de verilmektedir.

Elde edilen başarılı sonuçlar ve dünya genelinde yaygınlaşması mikro kredi sisteminin başarısını kanıtlamaktadır. Bununla birlikte günümüzde şartlar her geçen gün değişmekte, rekabetçilik artmakta ve girişimciyi daha fazla risk beklemektedir. Halbuki yoksul girişimci adayının sabredecek gücü, kaybedecek zamanı ve riske koyacak sermayesi bulunmamaktadır. Bu nedenle konuya daha kapsamlı yaklaşılması gerekmektedir.

Girişimci olabilmek için gerekli maddi ihtiyacını karşılamak üzere başvuru imkânı olmayan kişileri de bu imkândan yararlandırmak adına ASDEP'in arz odaklı yapısının verimli hale getirilmesi,

Yoksul girişimci adayının ihtiyacını yalnız sermaye desteğiyle sınırlamayıp sonuca yönelik olarak pazarlama desteğinin sağlanması,

Yardımseverin yardım yapmasında isteği olan çözümü birey üzerinden gösterebilmek ve yardımsever mutluluğunu sağlayabilmek,

STK'ların gerçekleşmesi muhtemel bağış kesintileri riskine karşı faaliyetlerinin sürdürülebilirliği adına sosyal işletme yaklaşımlarıyla üretkenliklerinin artırılması,

Özel sektörde hedeflenen sosyal fayda üretmenin kazan-kazan stratejisiyle hem firma hem de yoksul için kazançlı hale dönüştürülmesi,

En önemlisi her ferdi eşit olarak görerek hakları olan bağımsız olarak yaşayabilme ve toplumsal fayda üretebilme isteklerinin karşılanması adına işbirliğinin getireceği verimle SON (Support on Network/Ağ Üzerinden Destek) modeli ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Açıklan, O., & Saltık, A. (2007). Kalkınmada Yeni Kavram ve Stratejiler. *Sosyoloji Araştırma Dergisi*, s. 5-27.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2012, Mayıs 18). ASDEP Saha Ziyareti Bilgi Notu. Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2012, 07 10). Resmi Gazete: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608M1-1..pdf> adresinden alınmıştır.
- Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2012, 04 13). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı: http://www.athgm.gov.tr/tr/html/105/Vizyon_+Mision/ adresinden alınmıştır.
- Aktuel Mynet. (2012, Eylül 19). <http://aktuel.mynet.com/galeri/> adresinden alınmıştır
- Anderson, C. (2009). *The Future of a Radical Price*. USA: Hypreion.
- Andrews, P., & Frederich, M. (2010). *Innovation Passport: The IBM First of a Kind (FOAK)*. London: Journey From Reality.
- Anheier, H. K., & Carlson, L. (2011, Kasım 10). *Civil Society: What It Is, And How to Measure It*. LSE: <http://www2.lse.ac.uk/home.aspx> adresinden alınmıştır
- Ankara Ticaret Odası. (2012, Ocak 18). *AB Kapısında Sivil Toplum Dosyası*. Ankara Ticaret Odası: www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=273-21k adresinden alınmıştır
- Aronson, E., Wilson, T., & Akert, R. (2007). *Social Psychohogy*. USA: Pearson.
- Arslan, O. (2001). *Kurumsal ve Tarihsel Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- ASHOKA. (2011, Aralık 04). www.ashoka.org adresinden alınmıştır.
- Bal, O. (2012, Ağustos 27). *İnovasyonun Ekonomik Kalkınmaya Etkileri*. Kocaeli Üniversitesi: http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/oguz.bal/bildiri/oguz.bal12.10.2011_11.30.06bildiri.pdf adresinden alınmıştır
- Baykal, B. (2007). *İnovasyon ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi Türkiye (yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bayrak, H. (2012, Eylül 17). *Emine Akçay'ı Kim Astı?* Adana Haber: <http://www.adanahaber.com/yazidetay.asp?yaziid=3255> adresinden alınmıştır.
- Bilim ve Teknik. (2012, Haziran 09). TÜBİTAK: <http://www.biltek.tubitak.gov.tr/gelisim/psikoloji/insan.htm> adresinden alınmıştır.
- Bir Peri Masalı. (2012, Nisan 14). <http://www.birperimasali.com/> adresinden alınmıştır.
- Bozan, D. D. (2003). Yoksulluk Algısına Farklı Bir Bakış. *Deniz Feneri Yoksulluk Bildirileri*. içinde İstanbul: Deniz Feneri Derneği.
- Bugg-Levine, A., Kogut, B., & Kulatilaka, N. (2012). A New Approach to Funding Social Enterprises. *HBR*, January-February.
- Crisan, C. M. (2012, Şubat 11). Social Entrepreneurship and Corporate Social Responsibilities. *International Business Research*, s. 106.
- Çaha, Ö. (2012, Mart 18). *Bir Kez Daha Sivil Toplum*. Sivil Toplum Portalı: <http://www.siviltoplum.com.tr>. adresinden alınmıştır.
- Çizgi Dışı Bir Girişimcilik Hikayesi: *Silk Cashmere*. (2012, Kasım 05). Elveda Ofis: www.elvedaofis.com/2010/11/cizgi-disi-bir-girisimcilik-hikayesi-silk-cashmere/) adresinden alınmıştır.
- Davister, C., Defourny, J., & Gregoire, O. (2012, Mart 13). *Social Enterprise*. EMES: www.premiumt.emes.net/fileadmin/emes/Images_folder/Book_covers/social_enterprise_INTRO_June06.pdf adresinden alınmıştır.
- Defourny, J. (2012, Ağustos 11). *Social Enterprise in Europe: Recent Trends and Developments*. EMES: http://www.emes.net/fileadmin/emes/PDF_files/News/2008/WP_08_01_SE_WEB.pdf adresinden alınmıştır.
- Dolgun, U. (2012, Temmuz 26). *Schumpeter'e Göre Ekonomik Gelişmede Girişimcinin Dinamik Rolü*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi: <http://girisim.comu.edu.tr/dergi/2012/2in1/dolgun.pdf> adresinden alınmıştır.
- DPT. (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı: Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: DPT.
- DPT. (2010). *T.C. Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı Raporu*. Ankara: DPT.
- Ekonomiye Kadın Gücü* (2012, Eylül 13): <http://www.ekonomiyekadingucu.com/> adresinden alınmıştır.
- EMES. (2011, Kasım 07). www.emes.net/ adresinden alınmıştır.

- Entrepreneur*. (2012, Temmuz 23). Wikipedia:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Entrepreneur> adresinden alınmıştır.
- Entrepreneur*. (2012, Ağustos 11). Wikipedia:
en.wikipedia.org/wiki/Entrepreneur#cite_ref-3 adresinden alınmıştır.
- Ergüden, I. (2001). *Sivil Toplum Örgütleri: Neo Liberalizmin Araçları mı Hakla Dayalı Alternatifler mi?* İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Eski Kursiyerimiz İnternet Sitesinden Satış Yapıyor*. (2012, Mayıs 03). İSMEK:
http://ismek.ibb.gov.tr/ism/haber_yaz.asp?HaberReg=543 adresinden alınmıştır.
- Gelir, Tüketici, Tüketim ve Yoksulluk*. (2012, Kasım 28). TÜİK:
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=23 adresinden alınmıştır.
- Giddens, A. (2009). *Sociology*. USA: Polity Place.
- Gino, F., & Staats, B. R. (2012, Aralık). Mikro İş Çözümü. *Harvard Business Review Türkiye*.
- Global Issues*. (2012, Ağustos 15). www.globalissues.org/ adresinden alınmıştır.
- Godin, S. (2012, Kasım 05). Mor İnek: Farklı Olun, İşinizi Geliştirin.
http://www.umatkenanbingol.com/ekitaplar/300406/mor_inek.pdf adresinden alınmıştır.
- Gül, H., & Ergen, C. (2003). Mutlak Yoksulluk ve Nedenleri: Ankara Örneği. D. F. Derneği içinde, *Deniz Feneri Yoksulluk Bildirileri*. Deniz Feneri Derneği.
- Güneş, İ. (2011, Kasım 01). *Sivil Toplum*. Son Baskı:
www.sonbaski.com/sayi7siviltoplum.htm adresinden alınmıştır.
- Güvenç, E. (2012, Mart 01). *Türkiye'de Sosyal İnovasyon İçin Sivil Toplum ve Devlet İlişkisi Nasıl Olmalıdır*. Bilgi Çağı: http://www.bilgicagi.com/Yazilar/1494-turkiyede_sosyal_inovasyon_icin_sivil_toplum_ve_devlet_iliskisi_nasil_olmalıdır.aspx adresinden alınmıştır.
- Introducing the B Corporation*. (2012, Ekim 13). Bcorporation: www.bcorporation.net adresinden alınmıştır.
- İnovasyon Nedir?* (2012, Ağustos 15). TEB Kobi TV:
<http://www.tebkobitv.com/video/sosyal-inovasyon-nedir> adresinden alınmıştır.
- İnovasyon Türleri*. (2012, Ağustos 10). Aykut Arıkan:
http://aykutarikan.com/2012/03/11/inovasyon_turleri/ adresinden alınmıştır.
- İŞKUR*. (2012, Ağustos 15). İş ve Meslek Danışmanlığı Ulusal Meslek Standardı:
<http://www.iskur.gov.tr/Portals/0/Duyurular/isvemeslekdanismanligiulusalmeslekstandardi.pdf> adresinden alınmıştır.

- Keane, J., & (çev.), L. K. (1993). Despotizm ve Demokrasi Sivil Toplum İle Devlet Arasındaki Ayrımın Kökenleri ve Gelişimi. *Sivil Toplum ve Devlet*. içinde İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- KIVA. (2012, Ekim 21). <http://www.kiva.org/lend#/?§ors=1> adresinden alınmıştır.
- Killingsworth, M. (2012). The Future of Happiness Research. *HBR*.
- Kiva Lender Tara Rodden Robinson. (2012, Eylül 10). KIVA: <http://www.kiva.org/lender/tararoddenrobinson> adresinden alınmıştır
- Kiva. (2012, Eylül 12). Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Kiva_%28organization%29 adresinden alınmıştır.
- Kocalar, N. (2006). *Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri (yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kongerr, E. (1991). Sivil Toplum ve Kültürü. *Türkiye Sosyal Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları*.
- KOSGEB. (2012, Ekim 22). www.kosgeb.gov.tr: www.kosgeb.gov.tr/giriisimcilik/UygulamaliGirisimcilikEgitimi.html adresinden alınmıştır.
- Köse, S. A., & Toros, A. (2012, Aralık 05). *Hak Anlayışına İnovatif Bir Yaklaşım*. Zaman: <http://www.zaman.com.tr/yorum/hak-anlayisina-inovatif-bir-yaklasim/2023489.html> adresinden alınmıştır.
- Kunduracı, N. F. (2009). *Yoksullukla Mücadele Beşeri Sermaye İlişkisi Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi*. Ankara: TC Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- MacCallum, D., Frank Moulaert, J. H., & (ed.), S. V. (2009). Social Innovation and Territorial Development. England.
- Macmillan English Dictionary. (2011). UK: Macmillan.
- Maslow, A. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 370-396. <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm> adresinden alınmıştır.
- Moosmayer, D. C., & Koehn, A. (2011, Aralık). The Moderating Role of Managers' Uncertainty Avoidance Values on the Performance Impact of Radical and Incremental Innovation. *International Journal of Business Research*.
- Mor İnek. (2012, Kasım 01). http://www.umatkenanbingol.com/ekitaplar/300406/mor_inek.pdf adresinden alınmıştır.

- Mostashari, A. (2012, Temmuz 18). *An Introduction to Non-Governmental Organizations (NGO) Management*. MIT: www.Mit.edu/isg/NGOMangament.pdf adresinden alınmıştır.
- Naughton, J. (2012, Ağustos 15). *Contested Space: The Internet and Global Civil Society*. CRIES: http://www.cries.org/FDC/Adjuntos/Ch6_yearbook.pdf adresinden alınmıştır.
- Nuru International. (2012, Eylül 15). www.nuruinternational.org adresinden alınmıştır.
- Odabaşı, F. (2009). *Yoksullukla Mücadelede İstihdamın Rolü: Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi*. (2012, Ekim 18). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü: http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/mce/2012/genel/yoksullukla_mucadelede_istihdamin_ferhat_odabasi.pdf adresinden alınmıştır.
- OECD. (2005). *Oslo Kılavuzu: Yenilik Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması İçin İlkeler*. OECD.
- Onur, M. (2011). Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar. *Çalışma ve Toplum*.
- Osterwalder, A., & Pigneur, Y. (2010). *İş Modeli Üretimi*. İstanbul: Optimist Yayınları.
- Ömer, A. (2004). *Üçüncü Sektörde Mükemmel Yönetim Modeli*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Önsoy, G. (2009). Sivil Toplum Kuruluşlarının Kalkınmaya Etkisi: Teorik Çerçeve - Ampirik Bulgular (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Örnek Alınası Bir Başarı Hikayesi. (2012, Kasım 01). KobiDestek: kobidestek.org/ornek-alinasi-bir-basari-hikayesi adresinden alınmıştır.
- Özer, M. H. (2008). Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 26-87.
- Öztürk, D. D., & Çetin, B. I. (2009). Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluk ve Kadınlar. *Journal of Yaşar University*, s. 2661-2698.
- Öztürk, N. (2003). Yoksulluk ve Sivil Toplum Kuruluşları. D. F. Derneği içinde, *Yoksulluk*. İstanbul: Deniz Feneri Derneği.
- Philanthropy. (2012, Ağustos 11). Wikipedia: <http://en.wikipedia.org/wiki/Philanthropy> adresinden alınmıştır.
- Popper, K. R., & Tunçay (çev.), M. (2010). *Açık Toplum ve Düşmanları: Hegel, Marx ve Sonrası*. Ankara: Liberte Yayınları.

- Popper, K. R., & Tunçay, (. M. (2010). *Açık Toplum ve Düşmanları: Platon*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Poverty*. (2011, Ocak 04). www.worldbank.org:
www.worldbank.org/poverty/mission/up1 adresinden alınmıştır.
- Ritzer, G. (1992). *Sociological Theory*. New York: McGraw Hill.
- Schumpeter, J. A. (2003). *Capitalism, Socialism & Democracy*. USA.
- Social Business*. (2012, Ağustos 17). Wikipedia:
http://en.wikipedia.org/wiki/Social_business adresinden alınmıştır.
- Social Enterprise*. (2012, 05 11). Wikipedia: [//en.wikipedia.org/wiki/Social_enterprise](http://en.wikipedia.org/wiki/Social_enterprise) adresinden alınmıştır.
- Social Enterprise Alliance*. (2011, Aralık 28). <https://www.se-alliance.org/> adresinden alınmıştır.
- Social Enterprise: A New Answer to Poverty*. (2011, Aralık 02). United Nations Development Programme:
<http://www.undp.org.tr/Gozlem2.aspx?WebSayfaNo=1545> adresinden alınmıştır.
- Sosyal İnovasyon Nedir?* (2012, Nisan 01). Sosyal İnovasyon Merkezi:
<http://www.sosyalinovasyonmerkezi.com.tr/hakkimizda/sosyal-inovasyon-merkezi/> adresinden alınmıştır.
- Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni*. (2012, 08 9). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü:
[www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/mce/2012genel_sencer/haziran_2012_sosyal_l_yardim_istatistikleri_bulteni.pdf](http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/mce/2012genel_sencer/haziran_2012_sosyal_yardim_istatistikleri_bulteni.pdf) adresinden alınmıştır.
- SOYBİS*. (2012, Aralık 31). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı:
http://www.aile.gov.tr/tr/html/118/Sosyal+Yardim+Bilgi+Sistemi+_Soybis adresinden alınmıştır.
- Stratejik Plan 2009-2013*. (2012, Haziran 17). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü:
http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/mce/2008-2010/birimler/strateji/plan_programlar/stratejik_plan_2009_2013.pdf adresinden alınmıştır.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2012). *Aile ve Sosyal Destek Programlarının Sosyal ve İnsani Gelişme Boyutunun Entegrasyonu İçin Rehber*. Ankara.
- Takas, D. D. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye. *TÜBAR*.
- Tarihçe*. (2012, Ağustos 11). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü:
<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/477/SYGM> adresinden alınmıştır.

- TC Devlet Personel Başkanlığı (2011, Kasım 17). <http://www.dpb.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- TC İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı. (2012, Haziran 18). <http://www.dernekler.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- TDK. (2012, Aralık 06). Devlet: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.50c05007ec7a69.32549463 adresinden alınmıştır.
- TDK. (2012, Temmuz 22). Diğerkamlik: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.50e4040c39afd0.54927943 adresinden alınmıştır.
- Tekin, M. (2012, Mayıs 18). Gülbence. (Gülben, Röportaj Yapan)
- Terzioğlu, M. (2008). *İşletmelerde İnovasyon Yeteneği: Denizli Tekstil Sektörü Örneği* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tosun, G. E. (2001). *Devlet-Sivil Toplum İlişkisi/Demokratikleşme Perspektifinden*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- TÜİK. (2012, Ağustos 22). TÜİK. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8661> adresinden alınmıştır.
- Türkiye Soroptimist Kulüpleri Federasyonu. (2013, Ocak 03). <http://soroptimistturkiye.org/hakkimizda.html> adresinden alınmıştır.
- Türkiye Grameen Mikrofinans Programı. (2012, Ekim 09). www.tgmp.net/ppt adresinden alınmıştır.
- World Bank. (2012, Ağustos 28). Poverty Reduction & Equity: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/EXTPA/0,,contentMDK:20242879~menuPK:435055~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:430367,00.html> adresinden alınmıştır.
- World Bank. (2003). *Turkey Poverty and Coping After Crises (Volume I: Main Report)*. Washington: World Bank.
- Yemek Sepeti. (2012, Aralık 05). www.yemeksepeti.org adresinden alınmıştır.
- Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M., & Arpacıoğlu, Ö. (2011). Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluğun Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 63.

- Yılmaz, Y. D. (2012). Yoksulluk Söyleminin Sosyolojisi: 1980 Hükümet Programları Örneği. . *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 304.
- Yoksul Girişimci Kadınlar İnternetle Dünya Pazarına Açılacak.* (2012, Temmuz 29). Haberler.com: <http://www.haberler.com/yoksul-girisimci-kadinlar-internetle-dunya-3426401-haberi/> adresinden alınmıştır.
- Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fertlerin Yoksulluk Oranları.* (2012, Kasım 29). TÜİK: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=23 adresinden alınmıştır.
- Yunus, M., & Weber, K. (2010). *Sosyal İşletme Kurmak: İnsanlığın En Acil İhtiyaçlarını Karşılacak Yeni Bir Kapitalizm Türü*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Zahteroğulları, A. (2012, Ocak 18). Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılması. Ankara.

EKLER

EK 1-

AİLE SOSYAL DESTEK HİZMETLERİ PROGRAMI (ASDEP)

EĞİTİM PROGRAMI I

(2 Nisan 2012 - 13 Nisan 2012)

(TOPLAM: 90 SAAT)

**240 VE 90 SAAT: GENEL TOPLAMDA 330 SAATLİK TEORİK VE
UYGULAMALI BİR EĞİTİM**

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	İLK GÜN 2 NİSAN PAZARTESİ 2012	
09.30-09.45	• Açılış Konuşmaları	Doç. Dr. Aşkın Asan [A.S.P.B. Bakan Yardımcısı] Prof. Dr. Vedat Işıkhani [H.Ü. Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı]
09.45-10.50	• Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (A.S.P.B.)’nın Kuruluş Tarihçesi • Vizyon ve Misyonu • Görevleri	Kenan Bozgeyik [A.S.P.B. Müsteşarı]
10.50-11.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
11.00-12.30	• Aile ve Sosyal Destek Programı (ASDEP)’nin Tanıtımı • Aile ve Sosyal Destek Danışmanının Görevleri ve İş Tanımları	Ahmet Zahteroğulları [A.S.P.B. Müsteşar Yardımcısı]
12.30-13.30	ÖĞLE YEMEĞİ	

13.30-14.50	• A.S.P.B.'na Bağlı Genel Müdürlükler ve Daire Başkanlıkları • Kuruluş Tarihçeleri • Hizmet Şemaları • Aile Eğitimi ve Önemi	Ömer Bozoğlu [A.S.P.B. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürü]
14.50-15.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
15.00-18.00	• ASDEP'nda Gerek Duyulan Genel Mevzuat • Sosyal Hizmet Mevzuatı • Sosyal Hizmet Kuruluşları • Genel Değerlendirme –soru ve cevap	Prof. Dr. Kasım Karataş [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	İKİNCİ GÜN 3 NİSAN SALI 2012	
09.00-10.50	• Sosyal Yardım Mevzuatı, Sosyal Yardım Kuruluşları • Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları-Müracaatçıyı Değerlendirme Süreçleri- İş Akışı	Aziz Yıldırım [A.S.P.B. Sosyal Yardımlar Genel Müdürü]
10.50-11.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
11.00-12.30	• Polis Merkezleri • Çocuk Polisi • İhbar ve Gözaltı • Emniyet Teşkilatlarında Sunulan Sosyal Hizmetler • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	Emniyet Genel Müdürlüğü
12.30-13.30	ÖĞLE YEMEĞİ	
13.30-14.50	• Adalet Sistemi-Hukuki Yardım • Koruyucu ve Önleyici Tedbirler • Aile Mahkemeleri, İcra Vakaları ve Sorunlar	Hatice Kara [A.S.P.B. Müsteşar Yardımcısı]

	• Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	
14.50-15.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
15.00-18.00	• SOYBİS • Puanlama Sistemi • Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma • Genel Değerlendirme –soru ve cevap	Fuat Akarsu [A.S.P.B. Keçiören SYDV Müdürü]

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	ÜÇÜNCÜ GÜN 4 NİSAN ÇARŞAMBA 2012	
09.00-10.50	• Jandarma Güvenlik Bölgesi • Halkla İlişkiler • Asayiş Hizmetleri • Birimler-Başvurular-İhbar-Süreç • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	Jandarma Genel Komutanlığı
10.50-11.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
11.00-12.30	• İstihdam • Sosyal Güvenlik • İŞKUR'un Hizmetleri-Koşulları- Başvuru Süreci-Yönlendirme • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	İşkur
12.30-13.30	ÖĞLE YEMEĞİ	
13.30-14.50	• Temel Sağlık Hizmetleri • Tedavi Hizmetleri • Genel Sağlık Sigortası • Aile Hekimliği	Sağlık Bakanlığı
14.50-15.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
15.00-18.00	• Çocuk Hizmetleri • Evlat Edinme-Koruyucu Aile-Çocuk Evleri-Koruma Kararı • Çocuk Koruma Kanunu	Abdulkadir Kaya [A.S.P.B. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü]

	• Çocuk İşçiliği-Çocuk Ticareti, Kaçakçılığı • Genel Değerlendirme –soru ve cevap	
--	--	--

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	DÖRDÜNCÜ GÜN 5 NİSAN PERŞEMBE 2012	
09.00-10.50	• Formal ve İnformal Eğitim • Eğitim Hizmetleri • Şartlı Eğitim Yardımı, Yaşam Boyu Öğrenme • Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	Milli Eğitim Bakanlığı
10.50-11.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
11.00-12.30	• Yerel Yönetimlerin Sunduğu Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımlar • Sivil Toplum Örgütlerinin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Çalışmaları • Özel Sektörün Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Hizmetleri	Dr. Özcan Kars [A.S.P.B. Bakanlık Müşaviri]
12.30-13.30	ÖĞLE YEMEĞİ	
13.30-14.50	• Şehit Yakınları ve Gaziler Daire Başkanlığının Görev ve Sorumlulukları • Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Hizmetleri	Ömer Özcan [A.S.P.B. Bakan Danışmanı]
14.50-15.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
15.00-18.00	• Toplumsal Değişme, Ailede Değişen Rol ve Sorumluluklar • Göç, Kentleşme ve Uyum, Ailede Ortaya Çıkan Sorunlar	Dr. Emrah Akbaş [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi]

	• Genel Değerlendirme –soru ve cevap	
GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	BEŞİNCİ GÜN 6 NİSAN CUMA 2012	
09.00-10.50	• Gözlem-Görüşme ve Problem Çözme Teknikleri • Aileyle Görüşme Yöntem ve Teknikleri	Doç. Dr. Nilgün Küçükkaraca [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]
10.50-11.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
11.00-12.30	• İletişim ve Mülakat Teknikleri • Problem Odaklı Düşünme Becerisi-Vaka Örnekleri-Tartışma	Doç. Dr. Nilgün Küçükkaraca [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]
12.30-13.30	ÖĞLE YEMEĞİ	
13.30-14.50	• Kadına Yönelik Şiddet • Nedenleri ve Sonuçları • Toplumsal Cinsiyet • Kadın Sığınma Evleri-Sunulan Hizmetler	Özlem Bozkurt Gevrek [Kadının Statüsü Genel Müdürü]
14.50-15.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
15.00-18.00	• Ruh Sağlığı, Ruh Sağlığı Sorunları ve Davranış Bozuklukları • Psikososyal Gelişim Dönemleri-Sorunları-Ruh Sağlığı Hizmetleri • Genel Değerlendirme –soru ve cevap	Gazi Alataş [A.S.P.B. Müsteşar Yardımcısı]

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	ALTINCI GÜN 9 NİSAN PAZARTESİ 2012	
09.00-10.50	• İstismar-İhmal	Dr. Ercüment Erbay

	• Çocuk İhmal ve İstismarı • Çocuk Hakları • İlgili Kurumu ve Kuruluşlar-Hizmetler • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	[H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi]
10.50-11.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
11.00-12.30	• Yoksulluk-Yoksunluk • Yoksulluk Kısır Döngüsü • Sosyal Dışlanma • Yoksulluğu Önlemeye Yönelik Stratejiler	Prof. Dr. Vedat Işıkhani [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]
12.30-13.30	ÖĞLE YEMEĞİ	
13.30-14.50	• Engellilik-Koruyucu-Önleyici Hizmetler • Engellilik Türleri-Engellilerin Sorunları • Engellilere Yönelik Hizmet Sunan Kurum ve Kuruluşlar • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	Dr. Aylin Çiftçi [Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü]
14.50-15.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
15.00-18.00	• Bağımlılık • Bağımlılık Türleri, Tedavi Yöntemleri • Bağımlılara Yönelik Hizmet Sunan Kurum ve Kuruluşlar • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma • Genel Değerlendirme –soru ve cevap	Prof. Dr. İbrahim Cılga [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	YEDİNCİ GÜN 10 NİSAN SALI 2012	
09.00-10.50	• Suç Olgusu-Nedenleri-Sonuçları • Suç Türleri-Suçluluk Modelleri • Suçu Önlemeye Yönelik Hizmet Sunan Kurum ve Kuruluşlar	Doç. Dr. Sema Buz [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]

10.50-11.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
11.00-12.30	• Yaşlılık • Yaşlılık ve Sorunları • Yaşlılara Yönelik Hizmet Sunan Kurum ve Kuruluşlar • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	Dr. Bilge Önal [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi]
12.30-13.30	ÖĞLE YEMEĞİ	
13.30-14.50	• Aile İçi Şiddet-Aile İçi Çatışmalar • Çatışmaları Çözme Yöntemleri • İntihar • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	Yrd. Doç. Dr. Filiz Demiröz [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]
14.50-15.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
15.00-18.00	• Kriz • Krize Müdahale • İlgili Kurum ve Kuruluşlar (Yönlendirilecek kuruluşlar vb) • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma • Genel Değerlendirme –soru ve cevap	Yrd. Doç. Dr. Filiz Demiröz [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	SEKİZİNCİ GÜN 11 NİSAN ÇARŞAMBA 2012	
09.00-10.50	• Aile Temelli Hizmetler ve Kurumlar • Türk Hukuk Sisteminde Ailenin Korunması • Aile Bütünlüğünü Koruma ve Aileyi Güçlendirme	Prof. Dr. Kasım Karataş [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]
10.50-11.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
11.00-12.30	• Aile Çalışmalarında Etik Tutumlar • Davranışlar ve Değerlendirme • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	Doç. Dr. Nilgün Küçükkaraca [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü]

		Öğretim Üyesi]
12.30-13.30	ÖĞLE YEMEĞİ	
13.30-14.50	• Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanı • Çalışanların İş Ortamında Yaşadığı Sorunları	Prof. Dr. Vedat Işıkhani [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]
14.50-15.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
15.00-18.00	• Çalışanı Güçlendirme • Stres, Tükenmişlik ve Başa Çıkma Yöntemleri • Genel Değerlendirme –soru ve cevap	Prof. Dr. Vedat Işıkhani [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	DOKUZUNCU GÜN 12 NİSAN PERŞEMBE 2012	
09.00-10.50	• Kronik Hastalıklar • Ailenin Etkileşimi-Aileye Etkileri ve Ortaya Çıkan Sorunlar • Ailenin Baş etme Süreci ve Güçlendirme • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	Doç. Dr. Tarık Tuncay [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]
10.50-11.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
11.00-12.30	• Aile Sorunlarının Çok Eksenli Psikososyal Değerlendirme Ölçütleri • Örnek Vakalar Üzerinden Tartışma	Doç. Dr. Tarık Tuncay [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]
12.30-13.30	ÖĞLE YEMEĞİ	
13.30-14.50	• Alan Taraması İnceleme Formunun Tanıtımı • Genel Değerlendirme –soru ve cevap	Prof. Dr. Kasım Karataş [H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal

		Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi]
14.50-15.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
15.00-18.00	- Alan Taraması İnceleme Formunun Bilgisayar Veri Tabanına Aktarımına Yönelik Bilgiler - Genel Değerlendirme –soru ve cevap	Bilgi Teknolojileri Uzmanı

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	ONUNCU GÜN 13 NİSAN CUMA 2012	
09.00-10.50	ASDEP Katılım Belgelerinin Dağıtım Töreni	Protokol Konuşmaları Rektör Bakan
10.50-11.00	ÇAY VE KAHVE MOLASI	
11.00-12.30	Pilot Uygulama Yapılacak İllere Hareket	

EK 2-

AİLE SOSYAL DESTEK HİZMETLERİ PROGRAMI (ASDEP)

**EĞİTİM PROGRAMI II
SÜREKLİ EĞİTİM
(ORYANTASYON SÜRECİ)**

(17 Nisan 2012 – 17 Kasım 2012)

TOPLAM 240 SAAT

**GENEL TOPLAMDA 330 SAATLİK TEORİK VE UYGULAMAYA DAYALI
BİR EĞİTİM**

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	25-26-27 NİSAN 2012	
İLK GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Değerlendirilmesi ve A.S.P.B. Üst Düzey Yöneticilerinin Projeye İlgili Teorik Sunumları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
İKİNCİ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
ÜÇÜNCÜ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F.

	• Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
--	--	----------------------------------

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	23-24-25 MAYIS 2012	
İLK GÜN 09.30-18.30	• Pilot Uygulamanın Değerlendirilmesi ve A.S.P.B. Üst Düzey Yöneticilerinin Projeye İlgili Teorik Sunumları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
İKİNCİ GÜN 09.30-18.30	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
ÜÇÜNCÜ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	27-28-29 HAZİRAN 2012	
İLK GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Değerlendirilmesi ve A.S.P.B. Üst Düzey Yöneticilerinin Projeye İlgili Teorik Sunumları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
İKİNCİ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
ÜÇÜNCÜ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	25-26-27 TEMMUZ 2012	
İLK GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Değerlendirilmesi ve A.S.P.B. Üst Düzey Yöneticilerinin Projeye İlgili Teorik Sunumları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F.

		Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
İKİNCİ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
ÜÇÜNCÜ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	22-23-24 AĞUSTOS 2012	
İLK GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Değerlendirilmesi ve A.S.P.B. Üst Düzey Yöneticilerinin Projeyle İlgili Teorik Sunumları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
İKİNCİ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri

	Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
ÜÇÜNCÜ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	26-27-28 EYLÜL 2012	
İLK GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Değerlendirilmesi ve A.S.P.B. Üst Düzey Yöneticilerinin Projeye İlgili Teorik Sunumları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
İKİNCİ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
ÜÇÜNCÜ GÜN	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her	A.S.P.B.'nin Üst

09.00-19.00	İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
-------------	--	--

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	24-25-26 EKİM 2012	
İLK GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Değerlendirilmesi ve A.S.P.B. Üst Düzey Yöneticilerinin Projeyle İlgili Teorik Sunumları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
İKİNCİ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
ÜÇÜNCÜ GÜN 09.00-19.00	• Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları • Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. • Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi

GÜN/SAAT/SÜRE	KONU	KONUŞMACI
	14-15-16 KASIM 2012	
İLK GÜN 09.00-19.00	Pilot Uygulamanın Değerlendirilmesi ve A.S.P.B. Üst Düzey Yöneticilerinin Projeye İlgili Teorik Sunumları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
İKİNCİ GÜN 09.00-19.00	- Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları - Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. - Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi
ÜÇÜNCÜ GÜN 09.00-19.00	- Pilot Uygulamanın Gerçekleştiği Her İki İlde Proje Süreci Ara Değerlendirme Toplantıları - Proje ekibinin saha uygulamasıyla ilgili sorunları ve gereksinimleri yerinde değerlendirmesiyle ilgili uygulamalar. - Çalışılan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon toplantıları	A.S.P.B.'nin Üst Düzey Yöneticileri ve H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Proje Ekibi

**AİLE VE SOSYAL DESTEK PROGRAMLARININ SOSYAL VE İNSANİ
GELİŞME BOYUTUNUN ENTEGRASYONU
İÇİN REHBER (KARABÜK)**

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, aile kurumunun güçlendirilmesi, korunması ve sosyal refahın artırılmasını hedeflemektedir. Bu hedef bağlamında güçlü aile; güçlü kadın, güçlü erkek, güçlü çocuktur yaklaşımı ile bu rehber hazırlanmıştır.

Bu rehber aracılığıyla; ailelerin ihtiyaçlarını tespit edecek olan görevlilerin doğru ve kapsamlı bilgilendirme ve yönlendirme yapmaları yoluyla, tüm aile bireylerinin ve ailenin temel unsuru olan kadınların gündelik yaşamlarının kolaylaştırılması ve hizmetlere erişiminin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu yolla programın insani ve sosyal boyutunun güçlendirilmesine katkı yapılacağı düşünülmektedir.

Yukarıda ifade edilen amaç doğrultusunda bu rehberde Karabük ilinde farklı hizmet alanlarında başvurulabilecek var olan kurum ve kuruluş bilgileri ile başvuru ve kabul koşullarına ilişkin bazı temel bilgilere yer verilmiştir. Sözü edilen farklı hizmet alanlarının neler olduğu ve içerikleri aşağıda tanımlanmaktadır.

1. GİRİŞİMCİLİK/İSTİHDAM/KREDİ

Hizmet alanları kapsamında belirlenen ilk başlık girişimcilik/istihdam/kredidir. Belli bir amaç doğrultusunda kendi sermayesiyle belli bir risk alarak iş kurmak isteyen ya da sermayesi olmayan potansiyel girişimciler ve girişimciliğinin desteklenmesine yönelik çalışmalar -girişimcilik eğitimleri verilmesi, mikro kredi sağlanması, pazarlama kanalı, satış yeri, ürün tasarımı, atölye sağlanmasını içeren destek biçimleri vb.- hakkında bilgi ve danışmanlık hizmetleri alınabilir.

**2. FARKLI SORUNLARA İLİŞKİN PSİKO-SOSYAL DESTEK
HİZMETLERİ**

Hizmet alanlarının bir diğeri ise aile çerisinde karşılaşılabilecek olan farklı sorunların çözümü için psiko-sosyal destek hizmetlerini içermektedir. Psiko-sosyal; bireysel duygusal (psiko) tepkiler ve insanlar arası ilişkilerin (sosyal) kesişimidir. Buradan hareketle aile temelinde savunmasız ve incinebilir nüfus grupları içinde

yardıma muhtaç olan yaşlılar, özürlüler, yoksullar, kadınlar, çocuklar ve gençlerin karşılaşılabileceği ve yaşadığı her türlü soruna yönelik psiko-sosyal desteğin amaçları;

- Empati, anlama ve duyarlılık yoluyla mağdurlara psikolojik destek vermek,
- Psikiyatrik hizmetlere ihtiyacı bulunanları belirlemek ve yönlendirmek,
- Bireylerin, toplumun ve kurumların ihtiyaç duyduğu bilgilerin dolaşımını sağlamak,
- Bireylere, ailelere ve topluma kendi ihtiyaçlarını belirlemeleri, çözüm için harekete geçmeleri ve kendi kendine yardım becerileri geliştirmesini sağlamaları konusunda destek olmak,
- Toplumda varolan hizmetler ve toplumsal ihtiyaçların buluşmasını sağlamak,
- Bireylerin, ailelerin ve toplumun kendi ihtiyaçlarını karşılaması ve sorunlarını çözmesi yönündeki desteklenerek gelecekte karşılaşılmaması muhtemel sorunlara hazırlıklı olunmasını sağlamak olarak özetlenebilir.

3. KADIN

Kadının ilerlemesi ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması bir insan hakları sorunudur ve sosyal adaletin bir şartıdır ve sadece bir kadın konusu olarak görülmemelidir. Bunlar, sürdürülebilir, adil ve kalkınmış bir toplum inşa etmenin tek yoludur. Kadının güçlendirilmesi ve kadın-erkek eşitliği, bütün insanlar için politik, sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel güvenliği başarmanın ön koşuludur” (Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi, KSSGM). Ancak, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de toplumsal bir sorun olan kadına yönelik şiddet; kadının bireysel ve toplumsal işlevlerini, özel yaşamını, işini ve diğer sorumluluklarını yerine getirebilmesinde, kadının güçlenmesi ve ilerlemesinde engel teşkil etmektedir. Buradan hareketle bu hizmet alanı, kadının temel hak ve özgürlüklerini kullanması bağlamında, boşanma, miras, çocuk cinsiyeti nedeniyle kadın üzerindeki psikolojik baskı, erken yaşta evlilikler, işyerinde psikolojik taciz (Mobbing) vb. alanlarında desteklenmesini hedefleyen çalışmaları kapsamaktadır.

4. SAĞLIK, GELİŞİM VE BAKIM

Bu hizmet alanı kapsamında hedeflenen nüfus grubu başta tüm aile bireyleri

olmak üzere özellikle çocuk, özürlü ve yaşlıdır. Buradan hareketle bu nüfus gruplarının temel sorunlarının ve ihtiyaçlarının belirlenmesi, bu belirlemelerin de sağlık, bakım ve gelişim üçgeninde gerçekleştirilmesi önemlidir. Burada bu hizmet alanı çerçevesinde özellikle bu unsurlara yönelik kurum ve kuruluşlara ve mevzuata yer verilmiştir. Örneğin; üreme sağlığı, anne ve çocuk sağlığı, sağlıklı ve dengeli beslenme, yaşlı ve özürlülerin bakımı gibi destek alanlarında bilgilere ulaşılabilir.

5. EĞİTİM

İnsan toplumsal bir varlıktır. Onun için öğretimin eğitimle tamamlanması gereklidir. Bu ihtiyaçtan hareketle bu hizmet alanı içerisinde kadın okur-yazarlığı, yaygın eğitim çalışmaları, kız ve erkek çocuklarının eğitime erişimi, başarı düzeyleri ve varsa başarılar önündeki engellerin tespiti, eğitim bursu, kampanya ve kitap desteği v.b. alanlarda destekler hakkında bilgi sağlanabilir.

6. GÜVENLİK

İnsanların ilk sırada yer alan biyolojik ihtiyaçlarını takip eden ikinci temel ihtiyaçları güvenlik ihtiyacıdır. dış etkilere karşı kendisini korumak ister, emniyet ve güven içinde olmak arzusundadır. Can ve mal emniyeti olmayan bir insan için ise güvenlik her ihtiyacının önüne geçerek birinci derecede önem kazanır. Dolayısıyla bu hizmet alanı program kapsamında hizmet götürülecek ailelerin güvenliğine ilişkin karşılaştıkları sorunların tespiti ve çözümü açısından ele alınmıştır. Örneğin bu alan kapsamında; kayıp kimlikler, ihbar, şikâyet hizmeti vb. alanlarda destek sağlanabilir.

EK 4-

**ASDEP UYGULAMASINDA KARABÜK İLİNDE FARKLI HİZMET ALANLARINDA
ÖNCELİKLİ BAŞVURULABİLECEK, YARDIM VE DESTEK ALINABİLECEK KURUM VE
KURULUŞ İSİM VE İLETİŞİM BİLGİLERİ**

HİZMET ALANLARI	GİRİŞİMCİLİK İSTİHDAM KREDİ	FARKLI SORUNLARA İLİŞKİN PSİKO-SOSYAL DESTEK HİZMETLERİ	KADIN
KURUMLAR	İl Özel İdaresi Mikro Kredi Ofisi Web: www.karabukozelidare.gov.tr Adres: Postane Cad. İl Özel İdare binası Kat:4 Tel: (0370) 4151722 E-mail: ilozelidaresi@karabuk.gov.tr	Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Web: http://karabuk.shcek.gov.tr/default.aspx Adres: Valilik binası zemin kat Tel: (0370)4156151 E-mail: karabuk@shcek.gov.tr	Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Web: http://karabuk.shcek.gov.tr/default.aspx Adres: Valilik binası zemin kat Tel: (0370)4156151 E-mail: karabuk@shcek.gov.tr.
	İş-Kur İl Müdürlüğü Web: www.guzelbirgun.com/sehirrehberi_344,5540-iskur-karabuk-il-mudurlugu.htm Adres: Zonguldak Cad.Tüccarlar Kooperatifi Kat:2 Tel: (0370)4123829 E-mail: karabuk@iskur.gov.tr.	Toplum Sağlığı Merkezleri Web: http://ailehekimligi.karabuksaglik.gov.tr Adres: Bayır Mah. Plevne Cad. No:2 Tel : (0370)4156480 E-mail: merkez78@windowslive.com.	Karabük Barosu Kadın ve Çocuk Hakları Komisyonu Web: www.karabukbarosu.org.tr Adres: Ergenekon Mah. yeni adalet sarayı kat:4 Tel: (0370)4153888 E-mail: admin@karabukbarosu.org.tr.
	Sanayi ve Ticaret Odası Web: www.karabuktso.org.tr Adres: Hürriyet Cad. No:58/1 Tel: (0370)4241630 E-mail: tso@karabuktso.org.tr.	İl Sağlık Müdürlüğü (Hasta Hakları Birimi) Web: http://www.karabuksaglik.gov.tr Adres: Beşbinevler Cumhuriyet Mah. 41Sokak Tel: (0370)4333126 – 4333694	Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüğü Web: http://www.karabuk.adalet.gov.tr/dsym.h

		E-mail: karabuk@saglik.gov.tr	tm Adres: Ergenekon Mah. Mimarşinan Cad. Tel: (0370)4156592 E-mail: karabukcbs@adalet.gov.tr
	T.C. Ziraat Bankası (KARABÜK Şubesi) Web: www.trbanka.com Adres: Bayır Mah.Fevzi Fırat Cad. No:82 Tel: (0370)41240 E-mail: karabuk0425@ziraatbank.com.tr,ü	Karabük Üniversitesi Tıp Fakültesi Web: http://tip.karabuk.edu.tr Adres: Bahıklar kayası Mevkii 78050 Tel: (0370)4338200 E-mail: yok	Türk Anneler Derneği Safranbolu Şubesi Web: www.tumdernekler.com/safranbolu-anneler-dernegi/ Adres: Adnan Menderes Bulvarı Ana İş Merkezi Kat:6 No:90 S.Bolu/Karabük Tel: (0370) 712 86 96 E-mail: yok
	Esnaf Kefalet Kooperatifi Başkanlığı Web: www.karabukeso.org Adres: İnönü Cad. İtfaiye bitişiği kat:2 Tel: (0370)124247 E-mail: esraakoglu78@hotmail.com.	Karabük Barosu Kadın ve Çocuk Hakları Komisyonu Web: www.karabukbarosu.org.tr Adres: Ergenekon Mah. yeni adalet sarayı kat:4 Tel : (0370)4153888 E-mail: admin@karabukbarosu.org.tr.	Safranbolu İş Ve Meslek Sahibi Kadınlar Derneği Web: http://www.bpw-turkey.org/ankara Adres: Adnan Bağlarbaşı Mah. Değirmenbaşı S Sok. No:13 S.Bolu / Karabük Tel : (0370) 712 81 53 E-mail: ankara@bpw-europe.org

			KARABÜK Üniversitesi Kent Konseyi Kadın Meclisi Web: http://kentkonseyi.karabuk.bel.tr Adres: Balıklar kayası mevki KARABÜK Üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor D. Baş. Tel: (0370)4333378 E-mail: nzengin@karabuk.edu.tr
HİZMET ALANLARI	SAĞLIK, GELİŞİM VE BAKIM (ÇOCUK, YAŞLI, ÖZÜRLÜ)	EĞİTİM	GÜVENLİK
KURUMLAR	İl Sağlık Müdürlüğü Web: www.karabuksaglik.gov.tr Adres: Beşbinevler Cumhuriyet Mah. 41Sokak Tel: (0370)4333126 – 4333694 E-mail: karabuk@saglik.gov.tr	İl Milli Eğitim Müdürlüğü Web: http://karabuk.meb.gov.tr/ Adres: Valilik binası kat:2–3 Tel: (0370)4123267 – 4126748 E-mail: karabukmem@meb.gov.tr	İl Emniyet Müdürlüğü Web: www.karabuk.pol.tr/ Adres: Ergenekon Mah.Ömer Lütfi Özyataç Cad. No:11 KARABÜK Tel: 0 370 4157130. E-mail: karabuk155@egm.tr
	Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Web: http://karabuk.shcek.gov.tr/default.aspx Adres: Valilik binası zemin kat Tel: (0370)4156151 E-mail: karabuk@shcek.gov.tr	SYDV Başkanlığı Web: www.sydg.gov.tr/ Adres: Valilik binası zemin kat Tel: (0370)4122348 E-mail: karabuk_sydv@hotmail.com .	İl Jandarma Komutanlığı Web: www.karabuk.gov.tr/jandarma Adres: KARABÜK İl Jandarma Komutanlığı Kılavuzlar Mevkii KARABÜK Tel: 0370 4337547 E-mail: yok

	İl Milli Eğitim Müdürlüğü Web: http://karabuk.meb.gov.tr/ Adres: Valilik binası kat:2-3 Tel : (0370)4123267 – 4126748 E-mail: karabukmem@meb.gov.tr	Karabük Belediye Başkanlığı Sosyal Konseyi Web: http://www.karabuk.bel.tr/ Adres: Karabük Belediye Binası Tel: 0 370 412 89 93 E-mail: karabuk@karabuk.bel.tr	
	Karabük Zihinsel Özürlülere Yardım Ve Dayanışma Derneği Web:http://www.kenthaber.com/karadeniz/karabuk/Dizin/sivil-toplum-kuruluslari/dernekler/zihinsel-ozurlulere-yardim-ve-dayanisma-dernegi Adres: Kemal Güneş Cad. Karabük İşhanı Kat:2 No. 73 Karabük Tel : (0370) 412 05 99 - 433 60 93 E-Mail: yok	Karabük Eğitim Geliştirme Derneği Web: http://www.kared.org/yeni/index.aspx Adres: Zonguldak Cad. SS Çağrı İş Merkezi C Blok K:2 D:7 KARABÜK Tel: 0370 412 8767 / 412 8768 / 413 2222 FAX: 0370 412 8769 E-mail : kared@kared.org	
	Türkiye Sakatlar Derneği Karabük Şubesi Web: http://www.tsd.org.tr/ Adres: Yeşil Mah. Atatürk Bulvarı Kültür Parkı İçi No:4 Karabük Tel : (0370) 412 13 66 E-Mail: yok	Karabük Eğitim Sevgi Yardımlaşma Ve Dayanışma Derneği (Karesder) Web: ulaşılamadı Adres: Zonguldak Cad. Çağrı İş Merkezi Kat:2 Ptt Baş Müdürlüğü Yanı Tel: 0 370 412 73 32 E-mail: ulaşılamadı	
	Yenice Bedensel Özürlüler Yardımlaşma Ve Koruma Derneği Web: http://www.teday.org/engellilere-hizmet-veren-dernekler Adres: Merkez Mah. Menderes Cad. Onur Apt./Yenice Tel: 0 533 395 43 88 E-Mail: yok	Kalem Eğitim Kültür Yardımlaşma Derneği (Kalem-Der) Web: ulaşılamadı Adres: Yeşil Mah. Taşkent Caddesi Fazilet Sitesi No:2 Karabük Tel: 0 370 413 30 28 E-mail: ulaşılamadı	
	Sevgi Ve Hoşgörü İle Yaşatılanlar Derneği Adres: Ergenekon Mah. Ergenekon Cad iş. Eğ. Mrkz. Müd.		

	Tel : (0370) 412 75 37 E-mail: ulaşılamadı		
	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na Bağlı Huzurevi Web: www.huzurevi.org/karabuk-huzurevi Adres: Karabük Yücel Huzurevi Yenişehir Mah. Çamlık Cd. Karabük Tel: 0.370.4155444-4156357 E-mail: yok		
	KARABÜK Üniversitesi Kent Konseyi Yaşlı Meclisi Web: http://kentkonseyi.karabuk.bel.tr Adres: Balıklar kayası mevki KARABÜK Üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor D. Baş. Tel: (0370)4333378 E-mail: nzengin@karabuk.edu.tr		

EK 5-

REHBERDE YER ALAN BAZI KURUM VE KURULUŞLARA AİT BAŞVURU VE KABUL KOŞUL VE BİLGİLERİ

KADIN

Aile Danışma Merkezleri

Aile danışma merkezlerine telefonla veya bizzat gidilerek başvurulabilmekte ve verilen hizmetler için herhangi bir ücret talep edilmemektedir.

Kadın Konukevleri

Gizlilik ilkesi uyarınca, kadın konukevlerine girmek üzere yapılan başvurular, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerince değerlendirilmektedir. İl müdürlüklerinde görevli sosyal çalışmacılar tarafından düzenlenen sosyal inceleme raporları, kadının ikametgahına gidilerek değil, beyanı esas alınarak yapılan mülakat ve varsa dosya incelemelerine dayanılarak hazırlanmakta, bulunduğu ilde kadın konukevi bulunması ve kalmasında bir sakınca olmaması halinde hemen, aksi halde SHÇEK Genel Müdürlüğü aracılığı ve gerekli görülmesi halinde il emniyet müdürlükleri işbirliği ile uygun görülen başka bir İldeki kadın konukevlerine güvenli bir biçimde gönderilmesi sağlanmaktadır.

Ayrıca, Anayasamızın 41 inci maddesi hükmü de göz önüne alınarak hazırlanıp 1998 yılında yürürlüğe giren ve aile içi şiddetten mağdur olan kadını koruyucu yasal önlemlerin alınmasını sağlayan 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun”un uygulanması amacıyla kadın konukevine kabulü için il müdürlüklerimize başvuran kadınlardan aile içi şiddete maruz kalmış olanlara, Cumhuriyet Başsavcılığı’na yazılı ihbarda bulunmaları konusunda rehberlik yapılmaktadır.

Toplum Merkezleri

Toplum merkezlerinden hizmet alımında herhangi bir başvuru koşulu yoktur. Bizzat gidilerek başvurulabilir. Merkezlerin verdiği hizmetlerden faydalanmak için toplum merkezlerinde çalışan meslek elemanlarının yönlendirmesi yardımcı ve destekleyici olacaktır.

ÇOCUK ve GENÇ

Çocuk ve Gençlik Merkezleri

Sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan çocuklara, kardeşlerine ve ailelerine yönelik hizmetler Genel Müdürlüğümüze bağlı olarak hizmet veren Çocuk ve Gençlik Merkezleri aracılığı ile verilmektedir.

Çocuk ve Gençlik Merkezleri Aracılığı İle Yürütülen Çocuk ve Aile Odaklı Çalışmalar:

Çocuklara Yönelik Çalışmalar:

- Çocukların sokakta tespitine yönelik yürütülen mobil sokak çalışmaları,
- Ailelerinin psiko- sosyal incelenmesi,
- Çocukların psiko sosyal gelişimini destekleme çalışmaları,
- Barınma, bakım, giyim, gıda ihtiyaçlarının karşılanması,
- Eğitimin önemi konusunda bilgilendirme çalışmaları,
- Eğitimlerini destekleyici faaliyetler,
- Eğitime yeniden kazandırma çalışmaları,
- Eğitim ihtiyaçlarının karşılanması,
- Meslek edindirmeye yönelik çalışmalar,
- Gelir getirici atölye çalışmaları,
- Sosyal kültürel, sanatsal etkinlikler ile sportif ve hobi faaliyetleri
- Tedavi ve rehabilite edici hizmetler
 - Sağlık sorunlarına yönelik çalışmalar; ihtiyaç duyan çocuklara sağlık hizmetleri sunulmakta olup, bu hizmet Sağlık Bakanlığı kuruluşları aracılığı ile gerçekleştirilmektedir.
 - Uçucu madde kullanan çocuklar ÇEMATEM ve/veya UMATEM’lerde tedavileri sağlanmaktadır.

Aileye Yönelik Çalışmalar:

Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların ailelerine yönelik psiko-sosyal destek ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülmektedir. Ayrıca ekonomik yoksunluk içinde olduğu belirlenen ailelerin sosyal yardım hizmetlerinden ve kurumlarından yararlanmaları

sağlanmaktadır. Bununla birlikte, çocukların aileye dönüşlerinin mümkün olduğu durumların tespiti halinde aile ve çocuğun bir arada yaşamasına ilişkin uyum çalışmaları yürütülmektedir.

Ücretsiz Bakım Hizmeti

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri Yönetmeliğinin 27.maddesi gereği ücretsiz bakım ve eğitim hizmeti verilmektedir. Bu bakım türünden;

- Ekonomik gücü yeterli olmayan ailelerin çocukları,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan, anne ve babası ölü olup, bir yakını tarafından bakılan çocuklar,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan tek ebeveyni ile yaşayan çocuklar,
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kadın Konukevlerinde bulunan kadınların çocukları,
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda korunma altında bulunan çocuklar,
- Şehit ve malûl gazi çocukları,
- Ekonomik gücü yeterli olmayan engelli ebeveyni olan çocuklar faydalanabilmektedir.

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları

Korunmaya muhtaç çocuk; 'Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

- a) Ana veya babasız, ana babasız,
- b) Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
- c) Ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen,
- d) Ana veya babası tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu madde kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklardır.

Çocuk yuvaları; 0–12 yaş arası korunmaya muhtaç çocukların, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Gerekli durumlarda 12 yaşını bitirmiş korunmaya muhtaç kız çocukları da yuvalarda bakılabilmektedir.

Yetiştirme Yurtları ise, yukarıda tanımlanan 13–18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

Suçta yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süreçte aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü 7–18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi

Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğradıkları tespit edilen çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderme amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süreçte aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

YAŞLI

Türkiye’de yaşlılara yönelik var olan en yaygın hizmet huzurevi hizmetidir. Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerine kabul edilecek yaşlılarda aranan nitelikler:

a) Huzurevlerine Kabul Koşulları

1. 60 yaş ve üzeri yaşlarda olmak,
2. Kendi gereksinimlerini karşılamasını engelleyici bir rahatsızlığı bulunmamak, yeme, içme, banyo, tuvalet ve bunun gibi günlük yaşam etkinliklerini bağımsız olarak yapabilecek durumda olmak,
3. Ruh sağlığı yerinde olmak,
4. Bulaşıcı hastalığı olmamak,
5. Uyuşturucu madde ya da alkol bağımlısı olmamak,
6. Sosyal ve/veya ekonomik yoksunluk içinde bulunduğu sosyal inceleme raporu ile saptanmış olmak.

b) Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerine kabul koşulları

1. 60 yaş ve üzeri yaşlarda olmak,
2. Bedensel ve zihinsel gerilemeleri nedeniyle sürekli yada sürekli olarak özel ilgi desteğe, korunmaya ve rehabilitasyona gereksinimi olmak,
3. Ruh sağlığı yerinde olmak,
4. Bulaşıcı hastalığı olmamak,
5. Uyuşturucu madde yada alkol bağımlısı olmamak,
6. Sosyal ve/veya ekonomik yoksunluk içinde bulunduğu sosyal inceleme raporu ile saptanmış olmak.

Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerine kabul edilecek kişilerden (yaşlılardan) istenen belgeler;

1. Dilekçe
2. T.C Kimlik No Beyanı
3. Gelir Durumunu Gösterir Belge Örnekleri
4. Sağlık Raporu (*)

(*)Sağlık Raporunun karar bölümünde “Huzurevine girmesinde sakınca yoktur” ya da “Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinde bakım görmesinde sakınca yoktur” ibaresi yer almalıdır.

Yaşlı Hizmet Merkezleri

Yaşlı hizmet merkezleri; yaşamını evde ailesi, akrabalarıyla veya yalnız sürdüren sağlıklı yaşlılar ile demans, alzheimer vb hastalığı olan yaşlıların yaşam ortamlarını iyileştirmek, boş zamanlarını değerlendirmek, sosyal, psikolojik ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasında yardımcı olmak, rehberlik ve mesleki danışmanlık yapmak, kendi imkânlarıyla karşılamakta güçlük çektikleri konular ile günlük yaşam faaliyetlerinde destek hizmetleri vermek, ilgilerine göre faaliyet grupları kurarak sosyal faaliyetler düzenlemek suretiyle sosyal ilişkilerini zenginleştirmek, aktivitelerini artırmak ve gerekli olduğu zamanlarda aileleri ile dayanışma ve paylaşma sağlanarak yaşlının yaşam kalitesini arttırmak amacıyla "Gündüzlü Bakım Hizmeti" sunumunu amaçlamaktadır.

Merkezlerin bir diğer amacı da; akıl ve ruh sağlığı yerinde olan, tıbbi bakıma ihtiyacı olmayan ve herhangi bir özrü bulunmayan yaşlının bakımı ile ilgili olarak hane halkının tek başına veya diğer destek unsurlarına (komşu, akraba) rağmen yetersiz kaldığı durumlarda, yaşlıların evde yaşamlarını devam ettirebilmeleri için yaşam ortamlarının iyileştirilmesi, günlük yaşam faaliyetlerine yardımcı olunması amacıyla "Evde Bakım Hizmeti" sunumunu sağlamaktır.

ÖZÜRLÜ

Özürlü Evde Bakım Hizmeti

Özürlü vatandaşlara yönelik “Evde Bakım Hizmeti” için öncelikli olarak “Tam Teşekküllü Devlet Hastanesinden” alınacak Özürlü Sağlık Kurulu Raporuna ihtiyaç duyulmaktadır. Alınacak olan Özürlü Sağlık Kurulu Raporunun, “Ağır ibaresinin EVET olması gerekmektedir. Süresi konusunda “Sürekli” ya da “Sürekli” olabilen sağlık kurulu raporunun süresine göre hizmet sunulur. İkinci aşamada ailenin ekonomik gelirine bakılır, eve her ne ad altında olursa olsun eve giren gelir toplanır ve evde yaşayan kişi sayısına bölünür. Evde yaşayan kişi başına düşen gelir her yılın 6 aylık periyotlarla yenilenmekte ve şuanda **2012** ilk altı aylık ölçüt **423.10 TL** olarak belirlenmiştir. Ekonomik ölçüt asgari ücretin **3/2’sini** geçemez denmektedir.

Özürlü Sağlık Kurulu Raporu ve Ekonomik Kriteri başvuru için uygun olan kişiye dosya açılır ve bir takım mal ve gelir bildirir resmi belge istenir. Bu süreden sonra şartları başvuru içinde kalan kişinin dilekçesi alınarak, özürlü Evde Bakım

Değerlendirme Heyeti tarafından evde incelemek üzere ikamet adresine gidilir. 30.07.2006 tarih ve 26244 sayılı resmi gazetede yayımlanan Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Bakım Hizmetleri Esaslarının Belirlenmesine Dair Yönetmeliğine göre, özürlü incelenip, değerlendirilir

Özürlü bireylerin evde bakım hizmetinden faydalanabilmesi için;

1. Ağır özürlü olduğunu sağlık kurul raporu ile belgelendirilmesi;
2. Günlük hayatın alışılmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olduğu,
3. Her ne ad altında olursa olsun her türlü gelirleri toplamı esas alınmak suretiyle; Kendilerine ait veya bakmakla yükümlü olduğu birey sayısına göre kendilerine düşen ortalama aylık gelir tutarının, bir aylık net asgari ücret tutarının 2/3'ünden daha az olduğu bakım raporu ile tespit edilmesi hizmetten yararlanmak için müracaatta bulunmada gerekli koşullardır.

EK 6-

AİLE VE SOSYAL DESTEK PROGRAMI

ALAN TARAMASI FORMU

(SAHA İNCELEME GÖREVLİSİ İÇİN HAZIRLANAN FORM)

GÖRÜŞME BİLGİLERİ

Görüşme tarihi	
Görüşmecinin adı soyadı	
Görüşmenin Yapıldığı İl	1. Karabük () 2. Kırıkkale ()
Görüşmenin yapıldığı adres	
Telefon ve varsa diğer iletişim bilgileri	
Görüşmeyi yapanın imzası	

TC Kimlik Numarası	Adı	Soyadı	Cinsiyeti	Doğum Tarihi (Yıl)	¹ Eğitim Durumu	² Medeni durumu	³ Çalışıyor mu?	Yaptığı İş	Aylık Geliri	⁴ Sosyal Güvencesi	⁵ Ailedeki Rolü

Açıklamalar:

¹1. OYD, 2. OY, 3. İÖM, 4. OÖM, 5. ÖL, 6. L, 7. LÜ

² 1. Hiç evlenmemiş, 2. Evli, 3. Boşanmış, 4. Dul, 5. Ayrı yaşıyor, 6. Boşanma sürecinde

³ 1. Evet, 2. Hayır

⁴ 1. Var, 2. Yok

⁵ Her ailede bilgiler kimden alınıyorsa, hane üyelerinin rolü o kişiye göre tayin edilecektir. Bilgiler kimden alınıyorsa birinci satıra o kişiye ait bilgiler yazılacaktır.

1. EKONOMİK DURUM İLE İLGİLİ BİLGİLER

1. Ailenin ortalama aylık geliri (ücret karşılığı elde edilen gelirlere ek olarak, kira geliri, düzenli sosyal yardımlar vb. ile toplanarak tespit edilen gelir) **nedir?**

.....TL

2.Borcunuz var mı?

1. Evet

2. Hayır

Evet, ise miktarı nedir?

3. Borcun nedeni (kredi kartı vb) nedir?

4. Ailenin ortalama aylık harcaması ne kadar?

Aylık harcamalarınızın dağılımı (Yüz üzerinden nasıl dağıldığını tahminî olarak yazın) nedir?

Konut: Eğitim:..... Gıda..... Sağlık:..... Giyim:..... Yakacak:..... Eğlenme-
dinlenme- boş zaman değerlendirme:.....

2. KONUT İLE İLGİLİ BİLGİLER

1.Ailenin konut durumu nedir?

Oturduğunuz konutta	Kiracı (tutarı)		Ev sahibi	Diğer (Belirtiniz)	¹ Konutun türü

¹ 1. Apt. Dairesi, 2. Kapıcı dairesi, 3. Müstakil ev (Açıklama yap), 4. Gecekondu, 5. Köy evi

Konutun bulunduğu semt	Düşük gelir konut alanı ()	Orta gelir konut alanı ()	Yüksek gelir konut alanı ()
Konutun alt yapı olanakları	Yeterli (su, telefon, elektrik, kanalizasyon var)		Yetersiz (su, telefon, elektrik, kanalizasyon olanaklarından en azından biri yok)
Konutun içyapısı	Yeterli (Evde yaşayan sayısına göre yeterli sayıda odalı, bağımsız mutfak, banyo var ve tuvalet içeride)		Yetersiz (yeterli oda yok, bağımsız mutfak veya banyo yok ve tuvalet dışarıda)
Oturulan konutun iç donanımı	Belirlenen 10 ev içi kullanım eşyasından* en az 5'ine sahip		Belirlenen 10 ev içi kullanım eşyasından 5'inden daha azına sahip

*Televizyon, otomatik çamaşır makinası, buzdolabı, fırın, bulaşık makinası, telefon, bilgisayar, elektrik süpürgesi, koltuk takımı, yatak odası takımı

2.Taşınır/Taşınmaz Varlıklar Var mı?

					Malik ise doldurulacak	
	Var (Sayısını belirtin).....		Yok		Yaklaşık mali Değeri	Kimin üstüne kayıtlı?
Ev						
Dükkân						
Otomobil						
Arsa						
Diğer						

3.Sizinle aynı hanede yaşayan ve muhtarlık kaydı bulunmayan kişi (ler) var mı?

1. Evet (Kim-ler)

2. Hayır

4.Sizinle aynı hanede yaşayan ve nüfusa kayıtlı olmayan kişiler var mı?

1. Evet (Kim-ler)

2. Hayır

3. EĞİTİM DURUMUNA YÖNELİK BİLGİLER

1.Sizinle aynı hanede yaşayan ve 5 yaş üzeri çocukların okul durumu nedir? Lütfen bu bilgileri aşağıdaki tabloya yazınız.

Adı soyadı	Yaşı	Cinsiyeti	Gidiyor (Okul adını belirtiniz)	Gitmiyor	Gitmiyorsa nedenini açıklayınız

¹1. OYD, 2. OY, 3. İÖM, 4. OÖM, 5. ÖL, 6. L, 7. LÜ Çocukların yaşına göre gitmesi gereken eğitim-öğretim kurumu dikkate alınmalı ve gidip gitmediği belirtilmeli.

2.İlköğretim ve orta öğretim çağında olduğu halde okulla birlikte çalışan çocuk var mı?

1. Evet (Sayısını ve kim olduklarını belirtin).....

2. Hayır

4. AİLENİN YARARLANDIĞI SOSYAL YARDIMLARA YÖNELİK BİLGİLER

1.Ailenin aldığı sosyal yardımlar var mı?

	Evet	Hayır	¹ Aldığınız yardımın niteliği nedir	Aile içerisinden kimin yararlandığı
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı				
Belediye				
Asker ailelerine yardım				
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (SHÇEK, 2828)				
Korunma gereksinimi olan çocukların aile yanında desteklenmesi				
Ağır-bakıma muhtaç özür-lülerin evde bakım desteği				
2022 sayılı Yasa				
Kredi Yurtlar Kurumu				
2330 Sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun				
Kızılay				
Vakıflar Genel Müdürlüğü				
Diyanet İşleri Başkanlığı (Müftülük)				

Sivil Toplum Örgütü				
Vakıf (Belirtiniz)				
Dernek (Belirtiniz)				

¹ 1. Barınma, 2. gıda, 3. giyim, 4. ev eşyası, 5. yakacak, 6. düzenli nakdi yardım, 7. Bir kereye özgü nakdi yardım, 8. eğitim araç-gereci, 9. burs, 10. İş kurma desteği, 11.ŞNT (belirtin) vb. 12. Başka

5. AİLENİN YARARLANDIĞI SOSYAL HİZMETLERE YÖNELİK BİLGİLER

1.Ailenin yararlandığı sosyal hizmetler var mı?

Çocuk yuvası	Evet	Hayır	¹ Kamu	¹ Özel	¹ Belediye	¹ STK	Kimin yararlandığı
Sevgi evi							
Çocuk evi							
Yetiştirme Yurdu							
Özel eğitim ve rehabilitasyon							

merkezleri							
Özürlü bakım ve rehabilitasyon merkezleri							
Aile Danışma ve Rehabilitasyon Merkezleri							
Huzurevi							
Yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi							
Gündüzlü yaşlı dayanışma merkezi							
Kreş ve gündüz bakım evleri							
Sosyal Hizmet Merkezi							
Aile Danışma ve Rehabilitasyon Merkezi							
Çocuk ve Gençlik Merkezi (yatılı ve gündüzlü)							
Bakım ve sosyal Rehabilitasyon Merkezi							
Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi							
Kadın sığınma evleri							
Toplum ruh sağlığı merkezi							
Diğer sosyal hizmet kuruluşları							

¹ Tam adını kutu içine yazarak belirtiniz

2.Diğer hangi kamu hizmetlerinden yararlanıyorsunuz?

Hizmetler	Evet	Hayır	Kimin Yararlandığı
MEB Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM)			
Çıraklık Eğitim Merkezi			
Halk Eğitim Merkezi			
Aile hekimi			
Evde sağlık hizmetleri (kutu içinde belirtiniz)			
Diğer			

6. SAĞLIK DURUMUNA YÖNELİK BİLGİLER

1.Sağlık durumu (Kronik hastalığı) ve sağlık hizmetlerine erişimi

Kronik sorunlarınız var mı?	Var	Yok	İhtiyaç duyduğunuz sağlık hizmetine rahatça erişebiliyor musunuz?	
			Evet	Hayır
Kalp				
Kanser				
Diyaliz				
Tansiyon				

Epilepsi (Sara)				
Şeker hastalığı				
Kronik ruh hastalığı (şizofreni, bipolar vb.)				
Diğer ruh sağlığı sorunları (anksiyete, depresyon vb.) nedeniyle ilaç kullanan kimse var mı?				
Diğer ruh sağlığı sorunları (anksiyete, depresyon vb.) nedeniyle doktora gitmesi gerektiğini düşündüğünüz kimse var mı?				

2.Ailede özürlü ve yaşlı birey var mı

	Var (Özür derecesini belirtin)	Yok	Öz bakımlarını yapabiliyorlar mı?	
Kör			Evet	Hayır
Az gören				
Ortopedik				
İşitme				
İşitme ve konuşma				
Konuşma				
Zihinsel				
Diğer (belirtiniz).....				
Ailede yaşlı birey var mı? Yaşı.....				

3.Ailede bağımlı birey var mı?

	Evet	Hayır	Kim olduğu? (Belirtiniz)
Madde (Psikoaktif madde)			
Sigara			
Alkol			
Kumar			
Diğer (Belirtiniz)			

7. AİLENİN SOSYAL DESTEK DURUMUNA YÖNELİK BİLGİLER

1.Aile içinde iletişim sorunları yaşıyor mu?

	Yok	Bazen	Sıklıkla	Her zaman	Görevlinin kişisel gözlemi (Varsa)
Ebeveynler arasında					
Ebeveynler çocuklar arasında					
Çocuklar arasında					

2.Aile üyeleri arasında;

	Var	Yok	Kim olduğu
Askerlik hizmetinde olan var mı?			
İş nedeniyle başka ilde yaşayan var mı?			
İl dışında öğrenim gören var mı?			
Tutuklu kimse var mı?			
Hükümlü kimse var mı?			
Eski hükümlü var mı?			
Denetimli serbestlikten yararlanan var mı?			

3.Ailede şiddet var mı?

Şiddet Türü	Var	Yok	Kim tarafından	Kime Karşı?	Görevlinin kişisel gözlemi (Varsa)
Fiziksel					
Sözel					
Duygusal					

4.Aile üyeleri arasında intihar davranışı görüldü mü?

	Evet	Hayır	Kim?
İntihar girişimi			

İntihar nedeniyle ölüm			
------------------------	--	--	--

5.Ailenin özel durumları (istismar)

					Açıklama
Ailede engelli istismarı var mı?	Evet		Hayır		
Ailede kadın istismarı tespit ettiniz mi?	Evet		Hayır		
Ailede çocuk istismarı tespit ettiniz mi?	Evet		Hayır		
Ailede yaşlı istismarı var mı?	Evet		Hayır		

6.Ailenin çevresel sosyal destek ağı

Sosyal destek kaynağı			Desteğin türü		
	Evet	Hayır	Maddi destek	Duygusal destek	Araçsal destek
Arkadaşlardan					
Yakın ilişkide olunan akrabalarından					
Komşulardan					

**7.Görüşmecinin aileyi/aile bireylerini yönlendirmeyi uygun gördüğü hizmetler ve programlar
(Lütfen sık ve gerekçe belirtiniz)**

Bilgilendirme/Yönlendirme	BELİRTİNİZ	Gerekçe
Belediye		
Muhtar		
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü		
SYDV		
2022		
Aile mahkemesi		
Çocuk mahkemesi		
Cumhuriyet Savcılığı		
İl/ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü		
İl/ilçe Sağlık Müdürlüğü		
Aile Sağlığı Merkezi		
İl/ilçe Emniyet Müdürlüğü		
İl/ilçe Nüfus Müdürlüğü		
Jandarma		
İŞKUR		
Çalışma Müdürlükleri		
SGK		
Kredi Yurtlar Kurumu		
Diğer		

8.Görüşülenin (AİLENİN) eklemek istediği bilgi ve talepleri:

9.Görüşmecinin genel görüş ve değerlendirmeleri:

.....

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI'NA İLETİLEN SORULAR

- 1- ASDEP Danışmanlarının ziyaret ettikleri ailelerden uygun olan kişileri “Girişimcilik”e yönlendirebilmeleri için proje eğitimi döneminde aldıkları eğitim konuları nelerdir?
- 2- Girişimcilik eğitimi veren konuşmacının ilgili eğitimi nedir?
- 3- Ziyaret edilen yoksul ailelerde girişimci adayı olduklarını tespit etmeye yarayan ve kişiye yönlendirilen sorular ya da yönlendirme için kişide aranan niteliksel özellikleri nelerdir?
- 4- Pilot uygulama süresince ziyaret edilen aile sayısı kaçtır?
- 5- Bu sayıdan çıkan girişimci adayı sayısı kaç kişidir?
- 6- Girişimci olmaları için oryantasyon eğitimi alan, görüşme yapılan kişi sayısı kaçtır?
- 7- Oryantasyon eğitimi hangi kuruluşlardan alınmıştır?
- 8- Oryantasyon eğitiminin içeriği nedir?
- 9- Girişimcilik için ilgili kuruluşlara yönlendirilen (Sanayi ve Ticaret odası, mikrokredi merkezleri dışında yönlendirilen kuruluş varsa iletiniz) girişimci adayı sayısı,
- 10- Yönlendirme sonrasında girişimcilikle ilgili çalışmalara başlayan kişi sayısı,
- 11- Girişimci olan kişi ve ailelere devletin diğer destek alanları var mı (başka ne gibi imkanlar sunulmakta)? Varsa hangi alanlarda destek verilmekte.
- 12- Girişimci olan kişi sayısı,
- 13- Bu sayıdan daha öncesinde girişimci olmuş ve sonrasında yaşanan ekonomik kriz ya da sağlık, ailevi problemler nedeniyle yoksulluğa düşmüş kişi sayısı,
- 14- Girişimcilerin erkek ve kadın olarak ayrıştırılmış sayıları.
- 15- Kişilerin bu konuda desteklenmeleri adına yürütülen ve takiplerini sağlayan ilgili çalışmalar.
- 16- Devletin ihtiyaç sahibi kişiye girişimcilikle hayat kalitelerini artırmada yaptığı bu çalışmada “halkın (yardımseverin)” rolü nedir?
- 17- STK’ların girişimcilik çalışmasında üstlendiği rol nedir?

